

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Duodecimus, Qui pertractat de
universorum hominum Protoparentibus Adamo & Eva.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER DUODECIMUS,

*Qui pertractat de universorum hominum Protoparentibus
Adamo & Eva.*

De proto-
parentibus
Adam &
Eva.

OGITANTI mihi se-
penumero quan-
ta gratiarum be-
neficia hominibus
in prima mundi
constitutione Au-
ctor universorum
contulerit, atque
memoria repetenti quam exiguo tem-
poris intervallo steterit felix parentum
nostrorum conditio; congruum videtur
de hac non perfunctorie, sed prolixiori
disputatione differere. Cum enim am-
plissima sint dona Divino munere cor-
pori, animoque nostro tributa, ac sit
præstantior animantibus cæteris humana
natura; hujus autem labes scelere vo-
luntario contracta, mortis, & multa-
rum, quibus prosterminur, miseriarum

fontis & origo: postulat maximi beneficii
recordatio, ut gratias persolvamus li-
beralissimo Largitori; & superinductæ
paterna culpa calamitatis memoria fa-
cit, ne Divinæ unquam justitiæ, & in-
corruptæ æquitatis obliviscamur. Recte
itaque de Protoparentibus Adamo &
Eva instituo disputationem: ex qua per-
cipientes quomodo plasmati sumus, cur
à Paradiso voluptatis exulamus, quare
ignorantiæ, & cupiditati subijcitur,
& quare, ut inquit Venusinus Poeta,

*Pallida mors æquo pulsat pede paupe-
rum tabernas,*

Regumque turres,

neque ingrati animi vitio, neque spiri-
tus arrogantia, ne mens nostra parti-
ceps fiat nitidissimi divinarum scientia-
rum splendoris, ei tenebras obducamus.

CAPUT I.

Exploditur fabula Præadamitarum.

SUMMARIUM.

I. Status quæstionis.

à num. 2. usque ad 9. Probatur, Adamum
fuisse omnium hominum primum, à quo
omnes gentes per orbem sunt propagatæ.

à num. 10. usque ad 17. Solvuntur argumenta
pro fabula præadamitica.

I. An ante Ada-
mum exti-
terint homi-
nes.

ISAAC Peyrerius, dum adhuc Cal-
viniano detineretur errore, quem
Alexandro VII. Pontifice Maximo
ejuravit, indulgens fallaci mortalium
hominum ingenio, nec non Sectario-
rum consuetudini, Patrum & Ortho-
doxorum Conciliorum auctoritatem con-

temnentium, male feriatam Anteadam-
itarum fabulam in orbem inexit. Vi-
debatur enim ei, qua ratione Calvinus
detrectaverat traditiones Sanctorum, li-
cere sibi has, & Calvinianas simul par-
vipendere: atque ita scrutatus in Gen-
tilium Historiis fabulosam antiquitatem
studuit

studuit novitatum adoratoribus venditare, ante Adamum extitisse homines plurimos, hunc vero Hebraici duntaxat generis fuisse satorem. Quæ ut in vulgus sparsa sunt, proscripsit Peyrerii librum primus omnium Namuracensis Episcopus anno 1655. in festo celeberrimo Natalium Domini, deinde illum Scriptores omnes confutarunt, tam Catholici, quam Sectarii. Sed cum Calviniani ipsi non alio argumentorum genere, quam traditione veterum oppugnant Peyrerium, animadvertit nefas esse adversus traditam à Majoribus doctrinam sentire, atque ita occasionem nactus à suis Calvini sectam valere iussit Romanam Fidem amplexus. Damnavit etiam in sua ad Alexandrum Pontificem deprecatione Præadamitarum hypothesim ab omnibus, ut ibidem fatetur, ejectionem & eliminatam: sed cum illam nonnulli postea recoquere ausi fuerint, scripturi de primo homine eam & nos breviter impugnabimus.

2.
Proposito.

Probat
Adamum
primum
fuisse ex
hominibus
per S. Scri-
pturam.

PROPOSITIO: Adam fuit universorum hominum primus, à quo omnes gentes sunt per Orbem terræ propagatæ.

Validissimis argumentis probatur: & primo communibus è Sacra Scriptura petitis. In 1. Genesis enarratur *In principio*, videlicet in exordio temporis, sive antequam creatura aliqua corporalis esset producta, Deum condidisse cælum & terram, & sex diebus cuncta rerum genera perfecisse; sexto autem fecisse Adamum ad imaginem & similitudinem suam. Quinam fuerunt ergo isti Præadamitæ, si nullus antea Deo auctore prodierat? In qua orbis plaga habitarent, si anteactis sæculis neque cælum erat, neque terra, neque locus alius corporeus? Neque enim creatio Adam secundo capite repetita est productio hominis diversi ab eo, quem Deus condidit die sexta; cum perfectis prioribus illis sex dierum generationibus Deus requieverit ab omni opere, videlicet, nullam novam molitus fuerit creaturam. Deinde ad sex dierum opera etiam Adamum Hebraici populi Atavum pertinuisse constat ex vicelimo capite Exodi v. 11. *Sex diebus fecit Dominus cælum & terram, & omnia, quæ in eis sunt*: Num Adamus in spatiis imaginariis plasmatus fuit? At Scriptura affirmat fuisse formatum de limo terræ, & positum in Paradiso voluptatis. Quare autem Scriptura hominis creationem iterum memoret, dictum est lib. præced. cap. 2. nec multus ero eadem repetendo. Neque enim hæc loca suppetunt sola, sed innumera oc-

currunt coacervatim. Adæ uxor Gen. 3. 20. vocata est Eva, *Eo quod mater esset cunctorum viventium*. Itaque fictitii sunt Præadamitæ, quorum genitrix non est Eva. Cap. x. v. ult. asseritur à Noachidarum posteritate, quæ profecto Adæ propago erat, divisas esse gentes in terra. Igitur & Aegyptii, & Chaldaei, & Americani, & nationes reliquæ sunt Adamo posteriores, omnes, ut legimus Act. xvii. 26. ex uno stipite & sanguine procreatæ: *ἐξ ἑνὸς αἵματος μὲν ἔσθ' υἱὸς*, ut unius hominis creatio unius Dei maiestatem præferret, omnesque posteros vinculo naturalis cognationis invicem copularet. Apostolus denique ad Rom. v. 17. unius Adæ peccato mortem regnavisse testatur, per unius hominis delictum atque inobedientiam omnes peccatores constitui, atque uti per unum hominem mors & damnatio ad omnes pertransiit, ita per Christum superabundare gratiam, justitiam, & vitæ perennitatem. Quamobrem si fabulosi illi Anteadamitæ mortui sunt; ex Adami contaminato femore habuerunt originem. Atque argumentatio ista non convellitur, nisi negando mortem poenam esse originalis peccati cum Pelagianis postea refutandis. Hæc argumenta adversus fabulam Præadamiticam sunt pervulgata. De his Samuel Maresius, Joannes Hilpertus, Philippus Prior, qui data opera Peyrerium oppugnaverunt, Natalis quoque Alexander Tom. 1. Hist. vet. testam. dissert. 3. & nonnulli horum expilatores.

Neceesse non est asserre Patrum auctoritates. Ipse enim Peyrerius laudata deprecatione: *Fateor, inquit, me non latuisse hypothesim, quæ mihi venit in mentem de primis hominibus ante Adamum conditis, diversam penitus abesse ab opinione SS. Patrum, nec non aberravisse toto Orthodoxorum Conciliorum Canone; totamque doctrinam Christianam fabricam de homine lapsu & redempto fundatam fuisse à PP. & Conciliis super hypothesi de Adamo primo omnium hominum formato*. Hujus audaciæ hanc profert excusationem, quod vera esse possint etiam quæ à falsa hypothesi consequuntur, facta comparatione systematis Copernici, & Ptolomæi, quæ pugnantia invicem probant tenorem eundem corporum omnium cœlestium. Verum nequeunt Catholicorum dogmata confirmari Astro-nomicis humanisque figmentis. Fabula ergo Peyreriana etiam traditione plenissima eliminatur.

Addam vero in ejus confutationem nonnulla. Principio negari non potest Confirmatur. dilu-

3.
Probat 2.
ex Patribus.

4.

diluvium Noeticum fuisse universale. Nam Genesis vii. legimus aquas nimis prævaluisse super terram, & opertos omnes montes excelsos sub universo coelo: consumptam omnem carnem, quæ movebatur super terram, bestias, reptilia, homines, & cuncta, in quibus est spiraculum vitæ: remansisse in terra solum Noe cum iis, qui cum eo erant in arca. Atque semper capite eodem Scriptura usurpat Hebraicum *וַיָּחַד* Cal, rerum universitatem exprimente. Præterea pervenisse huius diluvii famam ad omnes orbis nationes probat ex Beroso Josephus lib. i. Antiquit. cap. 4. & adversus Julianum i. ex Abydeno & Alexandro Polyhistorum S. Cyrillus: multaque legi poterunt apud Georgium Schubartum tum. x. Antiq. Græcarum. Hinc etiam sparsa fama est diluvii Deucalionis, & Ogygis. De quibus fateor nec Græcam, nec Latinam Historiam tradere esse illud maximum, in quo nulli homines evaserunt, sed unum in Thesalia, alterum in Attica terra contigisse, & plurium annorum intervallo unum ab altero separari. At Græci, Ægyptii, aliique priscorum temporum monumenta ad Deorum suorum fabulas accommodare studuerunt; ideoque nil mirum, si scripta sunt in Gentilitatis historia quæ de cataclysmo Deucalionis, & Ogygis referunt Africanus, Eusebius, & S. Pater Augustinus lib. xviii. de Civit. Dei cap. viii.

5. Diluvium tamen Deucalionis non differre à Noetico hæc momenta demonstrant. Apollodorus sub initium Bibliothecæ ait: *Ubi prolem æneam tollendam Jupiter censuit, Deucalion fabrefacta è lignis arca, rebus necessariis impositis in eam ingressus est.* Quis vero prolem æneam non videt esse Gigantes, de quibus Genes. vi. 4. & Arcam Deucalionis arcam Noeticam? Deucalioni Lucianus de Dea Sytia tres filios tribuit: quot natos ex Noe legimus Gen. x. i. Scribit Plutarchus Deucalioni *Columbam ex arca missam fluctuum detulisse certum indicium*: Quod habetur in Genes. viii. capite v. 11. Egressum de Arca Deucalionem posuisse altaria tradidit Lucianus: quod & fecit Noe citato cap. v. 20. In vertice montis confedissee arcam Deucalionis liquet ex notissimo Ovidiano carmine:

*Hic ubi Deucalion, nam cætera texerat æquor,
Cum consorte tori parva rate vectus adhaesit.*

atque arcam Noeticam requiescisse super montes Armeniae ibidem legimus. vi. 4. Igitur recte Philo in libro de Præmiis: *Hunc Deucalionem Græci, Noe vero Chaldaei appellant.* Periisse denique homines universos diluvio Deucalionis scribunt Herodotus in Euterpe, Lucianus in Timone, aliique apud Schubartum. Ergo diluvium Noe, & diluvium Deucalionis unum est, & illud universale: Ethnici vero, ut rerum cæterarum, hujus Cataclysmi è sacris literis habuerunt notitiam.

Idem iudicium ferendum est de Ogyge, 6. De diluvio Ogygis. cuius diluvium referunt ad annum ante primam Olympiadem millesimum ac vicesimum Julius Africanus, & Eusebius, ideoque contigit iuxta Chronologiam Usserii anno 2208. ante mortem Ismaelis anno unico, (non, ut Sallianus numerat, anno 2258.) atque post diluvium universale, quomodo scribit Augustinus, *annos amplius quam trecentos.* Verum hæc ex Atticorum historia, sive fabula orta ex diluvio Noetico. Enimvero Ogygem alii faciunt filium Neptuni, ut Joannes Meursius demonstrat in Opere, quod inscribitur Regnum Atticum, alii Bæoti. Neptuni filium & Arnæ appellant Isaacius Tzetzs, Nicocrates, & Euphorio apud Stephanum Byzantinum in libro de Urbibus. Quadrat & nomen ab aquis derivatum, unde Oceanus etiam dicitur quasi Ogen, vel Ogenus. Bæotum tradunt filium esse Deucalionis. Neptunus ergo & Deucalio idem est Ogygis, sive Bæoti genitor. At Neptunum quidam maris aquam existimarunt, quod terram nubat operiatque. Quidam Japetum filium Noe, cui obtigerunt insulæ Mediterraneæ & continens Europæa; ubi ad transmittendum mare & iter terrestre conficiendum, necessarium duxit nauticam instituere, & domitos equos adhibere. Ei namque imperium maris, artemque equestrem omnes adscribunt. Ogyges ergo fuit vel Japeti filius, vel alter Noachida à naufragio superstes. Igitur & diluvium Noeticum universale fuit, & omnibus notum, & ex eo Deucalionis etiam & Ogygis magna probabilitate rumor exortus. Perierunt ergo tempore Noachi homines universi; & nationes, quas advocant in testimonium fabulæ Præadamiticæ, minime ætatem Noachi anteverunt.

7. Quaslibet præterea Gentes esse à Noetice posteritate deducitur ex priscis singularum historiis, ad quas nos compellat apologi confarcinator. Ejus rei gratia nos Theologicis addidimus præmissa &

& consequentia monumenta. Etruriæ populi cæteris Occidentalibus antiquiores (si vera sunt Vulturna Fragmenta) exorti sunt à Vandimone, qui à Latinis Janus à Syriis Noa vocatur, & post aquas relictis in Armenia & Syria Semete, & Camefe apud Nilum, cum Japete in hanc regionem advenit: ita legitur in Scarith. ix. xxv. & 11. Et quamquam Curtium Inghiramum Critici quidam æquiparant Annio Viterbiensi: restantur viri honestatem qui legerunt servatas Volaterris de inventione Scarithim causas judiciales. A Jano autem Italos derivasse consentiunt Scriptores reliqui. Latini vetustissimum Italiæ Deum habuisse Saturnum recte tradidit Herodianus lib. Historiarum 1. cap. 16. In Saturno necesse est, aut Adami, aut Noachi personam agnoscamus. Si cum Schubarto Saturnum dixeris Adam à Paradiso voluptatis dejectum, optime huic convenienti quæ de Saturno narrat Virgilius viii. Ænead.

*Primus ab æthereo venit Saturnus
Olympo,
Arma Jovis fugiens, & regnis exul
ademptis.*

Atque ita Latini nullum noverunt vestigiorem Adamo. Si cum Bocharto & Vossio putas Saturnum esse Noachum, cui veteres Rabbini tradiderunt Chamelem exsecuisse pudenda, ne liberos procrearet, unde nata est tota Saturni fabula; nullum Noacho antiquiorem pariter invenimus. Ita Præadamitas damnat tota Etruscorum, Latinorumque vetustas. Vanitatem Aegyptiorum libro superiori refutavimus, & cap. ultimo de Angelis Prop. v. Liqueat autem ex Genes. x. 6. Mesraim, à quo Hebræi Aegyptum appellant *Misraim* מִצְרַיִם,

fuisse filium Cham. Assyriorum genti initium, & nomen dedit *Assur* filius Semi: cæteris nationibus alii Noachidæ, de quibus citatum caput x.

8. Idipsum deprehenditur in Gentium, locorumque vocabulis. Magna enim pars ubique terrarum hebraico nomine in Geographicis libris invenitur descripta. Apud Etruscos Vulturnam *Cethim* olim dictam legimus apud Inghiramum à כְּתִים, unde & Phœnices Cithiæi, & Rhodii Citii, Cyprii Citienses appellantur Hæresi 30. ab Epiphanio. Aretium derivare ab אֶרֶץ scripsit Dempsterus ob insignem argillam; vel antonomastice, ut arbitratr Salvinus. Cariariam esse à קָרִית, & הָרָה, quod sita sit ad montes parisi lapidibus

R. P. Berti Theol. Tom. II.

claros, observat Grotius ad cap. xxi. Geneleos. Constat Alcaniam Homero memoratam esse ab אֶשְׁכֹּנִי, Aeoles ab אֶלִישָׁה, Riphataeos, quorum meminit Mela lib. 1. ab רִיפָת; xlv. Cbna quam commemorat Philo Byblius, est nomen contractum כְּנֵעַ. Ita de reliquis urbibus locisque vetustis: ut demonstrat in Annot. 62. ad 1. de Veritate Religionis Christianæ Hugo Grotius. Ex quibus consequitur non esse gentem aliquam antiquiorem Hebræa, quam propagatam ex Adamo fatetur Peyrerius. Quæ omnia confirmari possunt ex vetustate Hebræicæ linguæ; nam hanc primigeniam esse demonstrant Eru-diti plurimis argumentationibus, quas in Prolegomenis ad Polyglotta Anglica collegit Brianus Waltonus. At non est necessarium has contra refutatam fabulam producere ipsis quoque fabulis ad-versantem.

Narrant Poetæ primum hominem, qui ex luto cæteros fixit, fuisse Prometheum, qui auxilio Minervæ ausus est in cælum conscendere; ob quam causam irati Dii immiserunt terris febres ac morbos. Ex illo natum tradunt Deucalionem. Igitur in Prometheo latet Adamus plasmatus de limbo terræ, Divinæ sapientiæ cupidus, mortalium genitor, omniumque auctor malorum. Ejus uxorem Pandoram esse Evam demonstrant Origenes in iv. contra Celsum, & in iii. adversus Julianum Cyrillus. Appellatur enim Pandora à Pausania Πανδώρα, *mulier prima*: & de ipsa inquit Hesiodus in Theogonia, ἐξ ἧς γὰρ γένος ἐστὶ γυναικῶν, *Ex qua genus est mulierum*; Plutarchus autem: *Disseminavit omne malorum in terras & in maria*. Nullus ergo mortalium exstitit ante Adamum, quemadmodum ex sacris literis, ex Patribus, ex historia diluvii, ex Gentium Origine, ex vetustissima appellatione locorum, atque insuper ex ipsis fabulis Poetarum à nobis probatum est.

AD EA QUÆ PRO SYSTEMATE PRÆ-
ADAMITICO SOLENT AFFERRI.

Peyrerius systema suum sacris literis conformari autumabat, maxime ob historiam Caini, & Apostoli ad Romanos Epistolam. De Caino legimus Gen. 1v. fuisse agricolam, Abelem autem Pastorem ovium, atque à Deo illum reprehensum his verbis: *Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum erit?* Fuerunt ergo & artes,

Nn

10. Objectio duplex.

artes, & iudices etiam ante Caini flagitium. Dein vero accepit uxorem: edificavit urbem Henoch; & traditur etiam cum latronum manu prædæ causa grassatorem egisse. At quam feminam tunc generaverat Adam? quibus habitatoribus civitas referta est? Quam peregrinorum catervam iniquus prædo expoliavit? Igitur alios in Orientali plaga homines adinvenit semine diverso progenitos; unde sibi uxorem, concives, & prædonum turbam alscivit. Apostolus autem ad Rom. v. 13. & 14. ait: *Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset; sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.* Duo hinc argumenta promuntur. Primum, quod mors dominata est usque ad legem etiam in eos, qui non peccaverunt in Adam: igitur præter Adæ posteros alii sunt homines mortales ex alio geniti Protoparente. Alterum, quoniam Paulus ait ante legem fuisse peccatum in mundo, tamen minime imputabatur. At imputatum est Caino, Lamech, Sodomæ civibus, aliisque omnibus, qui ante legem Moysis deliquerunt. Non ergo hanc legem Paulus designat, sed legem Adamo indictam de fructu arboris non comedendo: ideoque antequam prævaricatus sit Adam, alii fuerunt sceleribus inquinati & mortales.

11.
Solutio 1.

Ad ea, quæ de Caino dicta sunt, facilis est responsio. Exercuit enim agrorum cultum, quemadmodum & Abel pastoritiam artem, ut in prima institutione orta ex humana miseriæ necessitate fieri potuit, absque aratro, ligone, vomere, cæterisque rusticis instrumentis. Nam & fabrillem artem, & rationem pascendi pecoris commorando in tentoriis adinvenierunt Jabel & Tubalcain. Sententia Domini, *Statim in foribus peccatum aderit*, significat ad culpam consequi poenam, & neminem abire patrato crimine impunem, torquente animum synderesi, & Deo puniente criminum auctores; unde Targum habet: *Ad ostium cordis quiescit peccatum.* Afferunt Theologi exempla Marc. xiii. 29. Jacob. v. 9. &c. Sed locus satis apertus est ex Hebraico textu: in quo cum nomine femini generis תַּמָּא *peccatum* conjungitur participium רִבֵּץ *excubans* generis masculini;

quod signum est enallages poenam commonestantis. Uxorem Caini fuisse so-

rorem suam recte scribit Augustinus lib. xv. de Civit. Dei cap. 16. principio enim mundi, *Viri sorores suas conjuges acceperunt: quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius religione prohibente.* Neque vero credibile est Adamum solos mares genuisse; neque illos tantum, quos Scriptura commemorat: sed, ut Josephus ait in 1. Antiq. cap. 3. de Adamo & Eva: *γένοντα δὲ αὐτοῖς καὶ θυγατέρας: Nati sunt eis etiam filia.* De constructa urbe Henoch vide præcedentis libri cap. i. Fratricidam timuisse à fratribus, vel nepotibus suis multi respondent; nec repugnat, cum homicidium patra-verit anno mundi 128. Sed animadverto istud etiam, quod hæc verba, *Omnis qui invenerit me, occidet me,* sunt hominis timentis fore sibi omnem creaturam adversam, & possunt intelligi tam de homine, quam de bestiis terræ; maxime si conferantur cum hebraicis כִּלְמָנִי, *Quidquid inveniet me.*

Testimonium Apostoli primo Peyr-
rium ipsum perstringit. Nam Paulus
eo loco ait v. 12. *Per unum hominem
peccatum in hunc mundum intravit, &
per peccatum mors, & ita in omnes ho-
mines mors pertransiit, in quo omnes
peccaverunt.* Itaque ex unius Adæ ino-
bedientia coepit mors dominari, & omnes
moriuntur reipsa, quoniam ex contami-
nato Adami semine procreantur. Nul-
lus ergo mortalium fuit ante Adæ la-
psum. Deinde sequentis versus 14. sen-
sus exponitur. *Regnavit mors* (ait Apo-
stolus) *ab Adam usque ad Moysen etiam
in eos, qui non peccaverunt in similitu-
dinem prævaricationis Adæ.* Id est,
etiam in pueros, qui non peccaverunt
in similitudinem Adæ, qui in semetipsis,
cum jam nati essent, nec ratione adhuc
uterentur qua ille utebatur quando pecca-
vit, nec præceptum acceperant, quod
ille transgressus est, sed solo originali
vitio tenerentur obstricti, &c. ait
S. P. Augustinus Epist. 89. nunc 157.
n. 19. Regnavit pari jure mors in adul-
tos legis naturæ, tamen non peccave-
runt in similitudinem Adæ, videlicet ca-
pitaliter, & post lata sibi legis præce-
ptum: id vero non ob aliam causam,
nisi quia mors in omnes homines per-
transiit per ipsum Adam, in quo omnes
peccaverunt. Quapropter non ob actua-
lia peccata, quæ nec pueri noverunt, nec
ante legem arguebantur in adultis, mors
dominata est, sed propter originale, quod
contrahunt homines dum propagantur ex
Adam. Multi præterea Codices habent:
Regna-

12.
Solutio 2.

Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen in eos, qui peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, ut observavit S. Pater citata Epist. & lib. 1. de Peccatorum meritis, & remiss. cap. 10. Ita legit Auctor Commentariorum, quæ tribuuntur, Ambrosio, aliisque complures. Hæc lectio tamen eodem sensu accipienda est, ut pueri dicantur prævaricati in similitudinem Adæ, quoniam ei similes creantur, *Sicut ex bomine homines, ita ex peccatore peccatores*, ait Augustinus. Atque juxta hanc lectionem nulla est argumentatio Peyrerii.

13. Confirmatio solutionis
Liquet ex dictis sensus alterius sententiæ, *Peccatum non imputabatur cum lex non esset*. Videlicet, ante legem Moysis non erat lex, quæ arguente peccatum demonstraretur, *sive lex rationis in parvulo, sive lex literæ in populo*, inquit S. Pater, eadem Epist. num. 18. Dictum est ergo, *Non imputabatur*, pro non redarguebatur. Etenim ficti illi Præadamitæ fuissent homines: si homines, & rationales: si rationales, naturali saltem lege teneri debuissent; ideoque si peccassent, peccatum illis fuisset imputatum. Debetergo & Peyrerius imputationem accipere pro legis latæ animadversione. Quod vero mors dicitur regnavisse usque ad legem, ita accipiendum est, ut nec lex Mosæ potuerit auferre peccatum, nobisque impertiri resurrectionem. Vide Augustinum lib. 6. contra Jul. cap. 4. num. 9. Adverbia donec, & usque frequentissime sequens tempus includunt, ut Pl. ex. 1. Matth. xxviii. 20. Ad Tim. iv. 13. &c. Igitur idem est usque ad legem, ac lege Moysis vigente.

14. Verborum S. Pauli explicatio.
Itaque verba Apostoli ad Romanos demonstrant peccatum Adæ fuisse unicam causam, cur singuli homines moriantur: neque in homines regnare mortem propter peccata actualia, quoniam moriuntur & infantes ante legis promulgationem, etiam illi qui nullum præceptum legis acceperant, & fortassis nec noverant quid homo primus patraverit. Apertissima est versio Aethiopica, petitque jugulum tam Præadamitis, quam Pelagianis; est autem: *Et propterea quemadmodum per iniquitatem unius hominis peccatum in mundum introit, & per illud peccatum advenit mors super omnes homines, eoquod omnibus hominibus imputatur illud peccatum, etiam non cognoscentibus quid illud peccatum sit. Usque dum venit lex, mansit peccatum in mundo non cognitum quid fuit, cum peccatum non reputabatur, eoquod non venerat*

R. P. Berti Theol. Tom. II.

eo tempore mandatum legis. Verumtamen dominata est mors propterea ab Adamo usque ad Moysen tam in iis, qui peccaverunt, quam in iis, qui non peccaverunt per illud peccatum Adami, eoquod unusquisque in similitudine Adami creatus est. Extant hæc verba cum Aethiopice, tum Latine in Polyglottis Anglicis tom. v. pag. 649.

Opponunt præterea fabulæ Præadamitæ assertores antiquitatem gentium plurimarum, ut Aegyptiorum, Chaldæorum, & Sinensium. Verum de Aegyptiis satis dictum est supra, necnon lib. xi. cap. 1. & vii. Chaldæos originem ducere à Saturno Babylonico, quem alibi ostendimus esse Nembrod filium Chus, & illorum tempora supputari duntaxat ab anno cxxxi. à salute ab aquis, scribit Berosus apud Wolfangum Latium lib. 1. de Migratione Gentium pag. 14. Est autem annus cxxxi. post diluvium, mundi 1788. quo quidem tempore vivere debebat Nembrodus. Sinenses non esse antiquiores anno post diluvium ducentesimo demonstrat Philippus Cupletus Jesuita cap. v. Proœm. in lib. Confucii. Observat Vallemontius Summam Annalium Sinensium scriptorem clarissimum serius, quam alii fecerint, originem Sinensium statuere annis saltem 250. Huetius in Demonstr. Evang. Prop. iv. cap. 6. probat priscam Sinensium & Japonensium Religionem ex Mosæicis libris fluxisse. His enim consentiunt quæ narrant de mundi creatione, de Paradiso, de primo homine, de serpente arbori circumplicato, de interitu Sodome & Gomorthæ, de silice à Moyse percusso; quamquam hæc omnia fabulis contextunt, & ad Majorum suorum facinora referunt.

Ultimum argumentum produci potest ex Cosmographia. Videtur enim humanam fidem superare, quod filii Adam in oppositam terræ partem vel ante, vel post diluvium transmigraverint. Certo ante Americum Vesputium Florentinum, à quo America dicta est, scilicet ante annum 1497. vel ante Christophorum Ligurum, notissimumque argonautam, id est, ante annum 1492. nulli hominum innotuit ea pars terrarum, quam novum orbem appellant. Nam si ali-quod Americanorum extitisset vestigium, nemo Antipodas negavisset, quos & Augustinus lib. xvi. de Civ. Dei cap. 9. & Zacharias Papa Epist. xi. ad Bonifacium absurdum putant excogitare. Neque alia ratione Norisus ab errore vindicat S. Patrem, nisi quod ante Columbum viris omnibus doctissi-

N n 2

mis

mis videbatur res prorsus incredibilis potuisse homines ab uno Adamo propagatos in Americam pervenire, Oceani immensitate trajecta. Fuit ergo hæc Mundi pars nota postremis tantum sæculis. At si eo filii Noachi, & Adæ posterius transmeassent, uti contigit post Culumbum & Americum, cognita fuisset antiquitus, & de ea apud Plinium, Ptolomæum, aliosque Cosmographos mentio haberetur. Americani itaque & Sinenfes non sunt homines Adamitæ.

17. **Responsio.** Huic argumento satisfit respondendo Americam à Columbo detectam, vel indicio Alphonsi Sancti, qui dum Canarias versus solveret, vento abrepta navi ad ignota litora appulit, unde explorata magno labore reditus via Madeiram pervenit, ibique moriens Liguri navigationis suæ Ephemerides prodidit; ut refert Franciscus Lopez, vel potius ipsius Columbi ingenio, atque animi fortitudine. Ubi enim naves ex Europæ & Africæ oris nimium Austrum versus procedunt, perveniuntque intra Tropicos, vento perpetuo flante ab ortu in occasum, & mari eadem cursus ratione concitato, feruntur expedita navigatione in Americam. Ex America autem regredi nequeunt, nisi venti peccantur circa septimum ac vicesimum gradum ab Æquinoctiali, magna etiam inconstantia extra Tropicos flantes. Itaque primi homines in Americam delati sunt ventorum vi, cum Tropicos transgredi tentassent: reditum vero attentare non potuerunt, sed opus fuit ut illuc casu abriperetur Navarchus, qui maris pericula, & ventorum conversiones calleret: ac præterea magna afficeretur redeundi cupiditate. Qui autem

illuc principio appulerunt, sive Phœnices fuerint, ut videtur Huetio, sive Europæi, vel Africani alii, partim terrarum ubertate allekti, partim memorata contrarietate ventorum deteriti reditum non attentarunt; aut si forte periclitati sunt, perierunt naufragio: atque ita Americana Regio latuit usque ad annum Christianæ Eræ 1492. Aliqui tamen viri docti arbitrati sunt Americam esse Insulam Athlantidem, de qua Plato scribit sitam fuisse ultra columnas Herculis, sed ab hominum aspectu postmodum evanuisse. Idem tradunt Proclus, Ficinus, alique Platonis Interpretes. Profertur etiam testimonium antiqui Aegyptiarum Historiarum Scriptoris, quem Marcellum appellant. Phœnices olim tempestate in regionem fertilissimam ultra Oceanum asportatos tradidit quoque libro v. Diodorus Siculus. Vel ex antiquorum lectione, vel naturalis rationis lumine novum orbem habitari, & aliquo tempore detegendum præsentit Seneca, ut liquet ex fine Actus 2. Medææ:

*Venient annis
Sæcula seris, quibus Oceanus.
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphysque novos
Detegat orbes, nec sit terris
Ultima Thule.*

Valde itaque probabile est Americam veteribus non fuisse prorsus ignotam; & nihilominus Patres de Antipodis merito dubitasse, cum probari non posset eorum existentia per certam Historicorum fidem, vel antiquissimam traditionem. At de Præadamitis dictum satis.

CAPUT II.

De corporeo primi hominis plasmate, & formatione mulieris.

SUMMARIUM.

1. Præmittuntur notanda circa statum questionis.
2. 3. & 4. Probatur, Adami corpus neque infantili ætate, neque statura gigantis productum fuisse.
5. Ostenditur, corpus primorum Parentum non fuisse androgynum.

1.
De corporeo
plasmate
Adæ, &
formatione
mulieris.

LIBRO superiori, II. capite explicatum est quomodo in Augustiniana Doctrina de simultaneæ rerum univ. versarum productione duplex hominis sit

6. & 7. Respondetur ad oppugnationem.
8. Propugnatur, ea, quæ de productione Evæ cap. 2. Gen. narratur, accipienda esse Literaliter, & historice.
9. & 10. Solvuntur Cajetani objectiones.
11. & 13. Resolvitur aliud dubium.

distinguenda creatio, secundum causalem rationem sive in primordiis seminaris, & in singulari propriaque corporis sui plasmatione, atque inspiratione animæ spi-

spiritualis. Id vero quoniam ad solvenda Cajetani argumenta expeditum & percommodum est, ne sæpe eadem repetantur, sufficiat modo unicum Augustini testimonium proferre: qui de creatione Adami differens lib. de Gen. ad lit. vi. cap. 15. *De limo* (inquit) *formari oportebat secundum causalem rationem, in qua primitus factus erat. Nam si aliter factus est, non illum Deus in illorum sex dierum operibus fecerat; in quibus cum dicitur factus, ipsam causam utique fecerat Deus, quæ erat suo tempore homo futurus, & secundum quam fuerat ab illo faciendus, qui simul & consummaverat inchoata propter perfectionem causalium rationum, & inchoaverat consummanda propter ordinem temporum.* Itaque per Augustinum formatio corporis Adæ de limo terræ descripta 11. Genesios v. 7. ad opera sex dierum non pertinet; nam Adam simul & Eva secundum causalem rationem jam creati erant una cum cæteris rebus cap. i. v. 27. Atque de peculiari ista formatione ex limo terræ enarrata secundo capite Genesis quæstionis totius cardo vertitur.

Ex quo corpus Adæ formatum. De corpore quidem Adæ legimus: *Formavit Deus hominem de limo terræ: limumque appellant alii liquorem optimum, alii terram aqua permixtam; non enim plasnavit Deus Adam de fumo, aut vapore aquæ, unde est æther, sed de humore crassiori, ut novit etiam Ovidius in 1. Metamorph. atque in Theogonia Hesiodus. Hanc terram fuisse fulvi, rubidique coloris scribit in 1. Antiquit. Josephus, commonstratque hebraicum ipsius limi vocabulum אֲדָמָה Adama, unde primus homo dictus est אָדָם Adam, quali, Rubicundus & rufus.* At de his aquæ Interpretes plura. Nostri tantum refert dispungere oppositas quorundam opinioniones: asserentibus perpaucis Adamum infantilibus membris fuisse creatum, nonnullis etiam in statura Gigantum. Quam postremam sententiam amplectitur in lib. 1. de Emendat. temporum cap. 4. Joannes Lucidus. Occurrunt quædam & de Eva prima omnium muliere: quæ principio appellata est *Virago* אִשָּׁה Iscîa, à viro אִישׁ Isc postmodum proprio nomine dicta est *Eva* אָוָה Ava, esse, & vivere, quod ipsa omnium viventium sit parens. De hujus formatione Rabbinus quidam, nec non Eugu-

binus in Cosmopœsia effutiunt fabulosum errorem, id est, mulierem productam simul cum homine membris omnibus perfectam, & latere lateri media unica ex costis conjuncto. Cajetanus narrationem de mulieris ædificatione ex una costarum viri putavit esse allegoricam, nempe non veram historiam, sed parabolam. Omnia hoc loco sunt à nobis definienda.

PROPOSITIO I. Adami corpus neque infantili ætate, neque statura Gigantis productum est. 2. Propositio

Demonstratur propositio prima Probatur pars; quoniam frustra creditur Deum Adami corpus non fuisse infantile. initio temporis ita naturæ ordinem servasse, ut hominem procrearet qualis nunc nascitur. Nunc enim infanti adhæret genitrix illum excipiens, bajulans, nutriens, & infirmæ ætatis curam gerens: matrem autem præter limum non habuit homo ille primus. Fuit præterea Adæ formatio opus solius Dei, qui ad manifestandam omnipotentiam virtutis suæ nullo morarum temporalium intervallo usus est *Quis nesciat aquam concretam* (inquit S. P. Augustinus lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 13.) *cum ad radices vitis venerit duci in saginam ligni illius, atque in eo sumere qualitatem, qua in uvam procedat paulatim erumpentem, atque in ea grandescere vinum fiat, maturumque dulcescat? Num ideo Dominus lignum quæsit, aut terram aut has temporum moras cum aquam miro compendio convertit in vinum, & tale vinum, quod etiam ebrius conviva laudaret? Hoc, aliisque exemplis probat S. Pater Opificem omnium statim formasse hominem adultum, & juvenili robore præditum.*

Altera pars comprobatur primo, quod 3. Probatur cap. vi. Gen. v. 4. legitur Gigantes Adami corpus non gigantæum, originem ducere à connubiis filiorum Dei cum filiabus hominum: de quibus dixi de Angelis cap. 111. & xx. Ergo ab exordio mundi non erant proceri illi homines, virique famosi super terram. Congruum deinde erat, ut cæterorum hominum protoparens nec pygmæus esset, nec Gigas: haberetque tam extremum Dei opus aptam extensionem membrorum. Adversâ insuper opinio nititur verbis Josue cap. xiv. 15. *Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est.* Certum est enim ex Num. xiii. v. ultimo, עֲנָקִים esse posteros Enac proceræ staturæ, & generis gigantei. At nihil inde evincitur. Ut enim conceda-

cedamus primum hominem in Hebron fuisse sepultum, ut est vetus traditio Hebræorum, (à qua non recedit S. Hieronymus) existimantium Urbem Hebron dictam primitus **קִרְיַת אַרְבַּע**, *Cariath Arbe*, quasi *Civitas quatuor*, quod ibidem humata sint quatuor *Capita*, videlicet Adam, Abraham, Isaac, & Jacob, cum uxoribus suis Eva, Sara, Rebecca, & Lia: ut, inquam, id concedamus; negari potest Adamum dici maximum propter membrorum structuram, cum æque maximus posset appellari ob solam originem, & primi parentis auctoritatem.

4.
Ratio Hebræorum
solviur.

Præterea hæc Hebræorum traditio de primo homine sepulto in Hebron, nullam habet ex allato textu confirmationem. Primum quia nomen *Adam* non proprium hic est, sed appellativum & singulis hominibus commune: Deinde quia non est verisimile Hebræos nomen pristinum Civitatis commutasse, quod Patrum suorum sepulchrum nomenque servaret. Atque Adam hoc loco appellativum esse evincitur 1. quod scriptum sit in Hebræo **אָדָם** cum præfixo **ה**, quod nomini proprio *Adæ* non additur: ceteris autem nominibus propriis per raro & irregulariter, quorum exempla profert Buxtorffius in *Thef. Gram.* lib. 2. cap. 5. At nomen *Adam*, quod sui notitiam per se exhibet, caret ubique signo notificativo **ה**, ut scribit in *Micblol* R. Kimchi. Ad hæc: *Arbe* non esse nomen numerale, sed proprium viri constat ex cap. sequenti Josue xv. 13. *Cariath Arbe Patris Enac, ipsa est Hebron*. Ergo *Arbe* est Pater Gigantum, & maximus ille homo sepultus in Hebron. Idem liquet ex versionibus cæteris. LXX. habent nomen proprium, **Ἰσὴλ Ἀργὲς**: Caldaica latine reddita, *Kiriath Arbagh, homo magnus in fortibus ipse*: Arabica, *Civitas Rabee, hominis scilicet ingentis staturæ*. Ergo neque Adam est ille maximus inter Enacimos, neque hinc eruitur Hebron esse Tetrapolim, ibique tumulo conditum primum hominem.

5.
Propositio 2.
Parentum non fuit Androgynum, id est viri simul & sceminae ad latus hærentium.

Probatur

Demonstratur adversus Eugubinum. I. Quoniam in ejus sententia narrationibus Luciani connumeranda necesse est ut Adam simul & Eva fuerint de limo terræ formati: Sed hoc somnium est & improba vanitas: Ergo & Eugubini assertio dignum est Poeta mendacium.

Minor probatur; quoniam ex 11. capite Genf. v. 28. constat fuisse jam hominem, cum non *inveniebatur adjutor similis ejus*. Et Apost. in 1. ad Timoth. 11. 13. ait: *Adam enim primus formatus est, deinde Eva*. II. In Eugubini sententia uterque homo tam Adam, quam uxor de terra fuerunt plasmati. At istud etiam scripturis repugnat, ut constat ex eodem cap. Gen. ubi Adam dicitur formatus de limo terræ, Eva ædificata ex una de costis ejus. In Ecclesiastico cap. xvii 1. v. 5. pariter legimus: *Creavit ex ipso adjutorium simile sibi*. Ergo mulier de osse Adam, non de limo immediate producta est. II. Homo est caput mulieris, ut inquit Apost. in 1. ad Corinth. cap. xi. 3. atque ideo caput est, quia non vir ex muliere, sed mulier est ex viro, ait ibidem Apost. v. 8. igitur Eva ex Adamo vere fuit ædificata; alioqui neque homo caput uxoris, nec mulier gloria & imago viri ob productionem appellaretur; sed æque dici posset Adam imago Evæ, & Eva caput Adam.

Opponit Eugubinus. Nisi Eva simul cum Adamo fuisset producta, nec verum esset quod scribitur 1. Gen. 22. *Masculum & feminam creavit eos*: nec statim eis Dominus benedixisset dicens: *Crescite & multiplicamini*; nec mulier diceretur creata *ad imaginem Dei*. Simul ergo Deus hominem & mulierem condidit. Cur enim in 1. Genf. hæc omnia narrantur, si nondum mulier tunc erat?

6.
Obiectio.

Resp. nos jam declinasse istiusmodi argutationes, dum præmonuimus in Augustiniana sententia creationem descriptam in primo Genefis comprehendere Adamum & Evam, quatenus facti sunt secundum rationem causalem, in qua uterque continebatur; dies enim Genefis referendos esse ad perceptiones Angelorum directas ad res omnes unico momento creatas vel in propria specie, vel in rationibus seminariis, Augustini sententia est alibi confirmata. Instituitur nunc quaestio de formatione hominis de limo terræ, quæ cap. 2. narratur, nec pertinet ad opificium sex illorum dierum. Hæc autem non est illa, qua Deus fecit hominem ad imaginem suam, & masculum & feminam creavit eos: sed qua formavit hominem de limo terræ, Evam autem ædificavit de costis ejus. Quæ si difficilia videntur, ad caput secundum præcedentis libri reddito. Nec qui negant simultaneam creationem jaculis Eugubini concutiuntur. Respondent sexta die creatum Adamum ac positum in Paradiso,

7.
Solutio.

diso, immisum deinde soporem in Adam, subtractam unam ex costis, edificatam mulierem; illis tandem Dominum benedixisse; atque secundo capite Genesim ampliori narratione referri, quæ contracta brevique fuerant præmissa. De imagine autem Dei respondent in anima, non in corpore sitam esse, & argumento illo probari ita primam mulierem fuisse Dei imaginem, ut sunt homines ex utero ipsius propagati. Verum de hac imagine proximo capite VII.

8. PROPOSITIO III. Quæ de productione Evæ II. capite Geneseos narratur, accipienda sunt literaliter & historice, non παραβολικῶς ac translate.

Probatio. Non illud Cajetano negamus in Evæ de latere Adami productione, tanquam in typo latuisse Ecclesiæ mysterium, dicente Apostolo ad Ephes. v. 32. præcessisse in primorum parentum conjugio Christi & Ecclesiæ Sacramentum; quod S. Pater de Civit. Dei lib. XXI. cap. 17. explicans ait: *Ut in exordio generis humani de latere viri dormientis costa detracta femina fieret, Christum & Ecclesiam tali facto jam tunc prophetari oportebat. Sopor quippe ille viri mors erat Christi, cuius exanimis in cruce pendens latus lancea perforatum est, atque inde sanguis & aqua profluxit: quæ sacramenta esse novimus, quibus edificatur Ecclesia.* Itaque negamus duntaxat mulierem vere non esse de viri latere detractam, & cap. 11. Geneseos parabolam quamdam narrari, & non rei gestæ veram historiam. Id vero primum, quoniam non recte Adam expergefactus oblata sibi à Domino uxore dixisset: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Præterea nec verum esset mulierem appellari ab אִשָּׁה *Viro אִשָּׁה viraginem*, quoniam de viro sumpta est; hisi revera Deus costam Adæ in mulierem edificasset. Rursus nec verum esset Adam formatum de limo, ac postea Evam de Adamo, ut supra contra Steuchum dissertabamus. Ulterius non esset in sensu Cajetani vir caput mulieris, & in hujus productione non fuisset præfiguratum Sacramentum Ecclesiæ. Insuper conveniunt Theologi à proprio literæ sensu recedendum non esse sine magna ratione & auctoritate: utraque autem deest Cajetano. Ad hæc: tenenda est regula Augustini lib. 111. de Doct. Christi. cap. 2. discernentis propriam locutionem à tropicā, ubique in sermone Divino traditur quidquid ad fidei veritatem & ad dilectionem honestatemque refertur. At productio Evæ ex una costarum Adami magnopere

confert ut vlt adhæreat uxori suæ, quomodo legitur 11. Genes. v. 24. atque ut mulier viro subdita sit, quemadmodum præcipit Apost. ad Ephesios v. 21. Igitur locutio memorati capitis 11. Geneseos est propria & historica in eo, quod atinet ad ipsius feminæ constructionem. Postremo Hieronymus in Epist. ad Philemonem, & S. P. Augustinus lib. 19. de Genesi ad lit. cap. 13. videntur infidelitatis illum arguere, qui non crederet *Adamum ex Deo plasmatum*, (inquit Hieronymus) *Evam ex costa illius, & latere fabricatam.*

Objicit Cajetanus. Nisi productionis Evæ parabolicam narrationem asseramus, plura consequuntur absurda. Sequitur primo Adamum aut fuisse monstrum priusquam formata esset Eva, aut postea sublata costa, imperfectum & mancum. Alterum absurdum est, quod si literaliter accipiatur vers. 20. *Adæ vero non inveniebatur adiutor similis ejus*; videtur quæsitum inter femellas animantium an esset aliqua in uxorem ei danda: quod futile est admodum, ac Dei sapientiam, & rectam Adami rationem summe dedecet. Consequitur tertio duplicem esse productionem mulieris, unam, qua simul cum viro facta est, altera, qua fuit de latere illius fabricata. Hoc etiam inverisimile confectionem emergit, quod dixerit Deus protoparentibus: *Crescite & multiplicamini*, quando nondum erat femina. Erit pariter mendacium, quod scribitur v. 27. 1. cap. Gen. *Masculum & feminam fecit eos.* Denique si mulier viro dormiente formata est eodem loco, atque ex latere ipsius, quomodo Opifex adduxit eam ad Adam? Parabolica est ergo narratio Geneseos, nec humano more accipienda, ut hom. xv. monuit Chrysostomus.

Resp. nego ant. nullum quippe ex oppositis confectionis ex præcedenti theoremate inferitur. Nam ad 1. respondetur costam, quam Deus in mulierem edificavit, non fuisse superfluum ac redundantem, cum potius impares nunc inveniantur in homine à vertebra spinæ pertingentes ad sternum, & inferius ad xiphoidem terminatæ; quarum unam pro muliere formanda Deus ex Adamo subtraxit: atque ne mancus remaneret, *replevit carnem pro ea.* Ad 2. Respondeo idem significare *non inveniebatur* ac, nondum fuerat productum: siquidem femellæ animalium irrationalium non sunt à Deo factæ ex masculis, quoniam necesse non erat tantum in bestiis reperiri vinculum necessitudinis, quantum est uxorem inter ac virum. Animad-

Obiectio
Cajetani

10.
Solutio

vertunt quoque Hebraica lingua periti,
ea verba **וְלֹאֲדָרְסָא לֹא כִמְעָא עוֹר**

Et Adā non inveniebatur adjutorium, usitata phrasi significare, quod Adam non inveniebat ipse sibi. Quare Josephus lib. 1. Antiq. cap. 1. Adamum appellat ξηλοψύχων, id est, obstupefcentem, quod ei condita non esset ad societatem femina. Inquisitio itaque & admiratio cadit in solum Adam, non in Deum. Ad ea, quæ consequuntur, responsio obvia est ex duplici creatione, quam Schola Augustini defendit: & si illam nondum quisquam percepit, redeat ad Scripturam, inveniet sexto die hominem factum ad imaginem Dei, factos autem masculum & feminam. Item querat quando facta sit femina, inveniet extra illos sex dies. Tunc enim facta est, quando Deus de terra finxit adhuc bestias agri & volatilia celi; non quando volatilia produxerunt aquæ, & animam vivam, in qua & bestia sunt, produxit terra. Tunc autem factus est homo, & masculus & femina: ergo & tunc, & postea. Queret ex me quomodo. Respondebo postea visibiliter, sicut species humanæ constitutionis nota nobis est; non tamen parentibus generantibus, sed ille de limo, illa de costa ejus. Queret tunc quomodo. Respondebo invisibiliter, potentialiter, causaliter, quomodo fiunt futura non facta. Ita Augustinus lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 6. n. 10. In aliorum sententia refondetur unicam esse mulieris productionem, ut supra dixi ad argumenta Eugubini.

11.
Difficultas
de simulta-
nea creatione
solvitur.

Ingenue fateor perdifficile esse in sententia de simultanea creatione, quomodo sexta die fuerit femina si tantum homo conditus est causaliter; & quomodo ipse homo factus sit ad imaginem Dei,

nondum constitutus in visibili specie, & informatus anima, in qua ratio Divinæ imaginis sita est. Sed observandum est in ea sententia, Angelos producente Deo creaturas participatione sempiternæ lucis percepisse quid in involucris illis primordialibus lateret, id est, foret successivo tempore in propria specie formandum. Viderunt ergo limum terræ, & perficiendum ex illo corpus Adæ, cui Deus inspiraturus erat animam rationalem, in qua Divina imago principaliter sita est. Atque hæc etiam in seipsis extra causales rationes conspexerunt, posteaquam prima illa creatio præteriiit. In qua multa commemorata sunt, quæ ut fierent visibiliter, erant temporales moræ expectandæ. Hujusmodi est distinctio sexuum, creatio animæ rationalis, & quæ secundo capite repetuntur: & hæc ad creationem simultaneam non pertinere alibi præmonuimus.

S. Joannes Chrysostomus hom. xv. in 12.
Genesim commonet sapientissime, ne *Doctrina*
adeo verbis additi simus, ut minime de *S. Chryso-*
Deo, ut par non est sentiamus. *stomi.* Quandoquidem dum dicitur, *Accepit, & omnia talia, propter nostram infirmitatem ita dicta sunt.* Prohibet ergo ne secundum literam sic accipiamus Deum insufflasse, tulisse costam, ædificasse mulierem, adduxisse ad Adam, quasi & os labiis circumseptum, & manus ad creatam tractandam, & pedes habeat corporeos. In fabricanda autem Eva de costa viri summa virtus artificis, rectitudo providentiæ, futurorum sacramentorum præscientia, & lex dilectionis magnopere commendatur. Quod & nos supra indicavimus, & exprimit eadem Homilia flumine illo aureo singularis, gravissimæque Orationis Chrysostomus.

CAPUT III.

De substantia, & origine Animæ.

SUMMARIUM.

1. Status questionis.
2. & 3. Probatur, animum hominum incorporeum, atque spirituale esse.
4. & 5. Solvantur objectiones.

6. Propugnatur, animam rationalem non esse aliquam portionem Divinæ substantiæ.
- à num. 7. Usque ad 10. Enervantur contraria.

I.
De substan-
tia, & origi-
ne animæ.

ET corporis quidem originem hucusque vidimus: ejus etiam naturam philosophando comprehendimus, sive in dimensione constituatur & extensione partium, sive in hujus aptitudine. Augustinus in Epistola xxviii. ad Hieronymum corpus describit his

verbis: *Corpus est quod per loci spatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur vel movetur, ut majore sui parte majorem locum occupet, & brevior brevior, minusque sit in parte, quam in toto.* Ubi etiam animadvertit rationalem animam corpus esse, si nomine cor-

corporis intelligatur sola substantia vel essentia; aut si solam naturam, quæ summe incommutabilis & ubique tota est, placeat appellare incorpoream. Quod ad intelligendas veterum quorundam sententias plurimum confert; etsi modo sermonis consuetudine corpus dicimus illud, quod nuper definivimus. Corporeæ naturæ animam esse Athei soli, & homines de grege Epicuri iniquissime autumant. Ex adverso aliqui tam sublimem excogitarunt, ut crederent cum Manichæis esse quamdam Divinæ substantiæ portionem. Atque hi duo circa substantiam animæ errores sunt procul eliminandi. De origine autem animæ, quæ est hujus quæstionis pars altera, disquirendum primo an creata sit ante corpus, & in ipsum ob crimina perpetrata ex altissimo domicilio depressa, ut inquit in Catone M. Tullius, atque disseminavit inter Ecclesiæ limites hydra omnium hæreseon Origenes. Videndum posthac an sit propagata ex semine, an saltem fiat per traducem; ut plures ex antiquis Patribus dubitarunt. Disquirendum denique an simul cum corpore moriatur, & si perpetuo vivit, quod profitetur fides christiana, & etiam infideles permulti consentiunt, transmigret de uno corpore in aliud.

2. PROPOSITIO I. Animus hominum incorporeus est, atque spiritualis naturæ.

Probat ex scriptura animam incorpoream & spiritalem esse, Demonstratur 1. ex Scripturis, in quibus nomen quidem Spiritus non semel pro flatu ventoque accipitur, sed interdum usurpatur pro re subsistente, maxime si præponatur articulus, ut demonstratum est libro VII. cap. 14. Itaque Paulus ad Corinthios I. cap. 2. vers. 11. ait. *Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.* Atqui Apostolus per spiritum hominis significat rem subsistentem, sive naturam à corpore distinctam; ergo est in homine talis subsistens & incorporealis natura, quam animum, vel animam appellamus. Prob. minor; nam in Græco tam *spiritus Dei*, quam *spiritus hominis* cum articulo reperitur, id est, τὸ πνεῦμα: Spiritus Dei est res subsistens: Ergo & spiritus hominis. Sunt etiam in Scripturis loca innumera, quibus demonstratur Animam à corpore separatam persistere, ut infra de animæ immortalitate: At quod separatur à corpore & perpetuo vivit, corporeum esse non potest. Præterea Lateranense Concilium IV. cap. R. P. Berti Theol. Tom. II.

Firmiter hanc propositionem apertissime definivit. Patres etiam illam tradunt concordissime. *Incorpoream esse animam fateor mihi persuasum esse*, inquit S. Pater laudata Epist. ad Hieronymum. & in Psalmum 145. *Res spiritualis est, res incorporea est, vicina substantiæ Dei.* Habent reliqui omnes Patres consimilia.

3. Accedunt physica demonstrationes. 3. Prima est Augustini in libro de Quantitate animæ cap. 12. Si mens humana esset materialis, non posset tantas rerum imagines complecti, nec percipere undequaque diffusa corpora, aut saltem cernere cogitatione sua lineam latitudinis expertem, punctum, quod oculo non conspicitur, veritatem, sapientiam, unitatem, aliæque Dei attributa, quæ absque sensuum subsidio possunt apprehendi; sensus enim sola sensibilia attingit, & virtus corporalis corpora tantum. Sed mens humana ingentes capit imagines, & interiori lumine videt quicquid oculorum aciem & vim cæterorum sensuum excedit, minimum punctum lineæ, hujus à longitudine distinctionem, apprehenditque etiam invisibilia, & Divina. Igitur mens humana materialis non est. Si corporea, inquit S. Pater, corporeis oculis mira quadam rerum cognatione cernuntur, oportet animum, quo videmus illa incorporea, corporeum, corpusve non esse. Altera demonstratio præcedenti affinis est: Mentem humanam esse substantiam cogitantem quisquam in semetipso experitur: Sed in idea substantiæ cogitantis nulla occurrit extensionis, & materiæ perceptio: Ergo in idea mentis humanæ non extensio, non materia, non corporis natura relucet. Ideæ autem rerum nobis veritatem exhibent, ut libro primo diximus, & demonstrant Philosophi.

Opp. 1. In idea Divinæ justitiæ non concipitur misericordia, & tamen sunt una res indistincta. Ergo licet in idea mentis humanæ non percipiatur corporalis extensio, non sequitur mentem esse à materia extensa diversam.

Resp. Nego consequ. Idea enim justitiæ non repræsentat rem ut in se est, sed prout connotat extrinsecum objectum; ac proinde sat est, si objectum justitiæ diversum sit ab objecto misericordiæ, ut utriusque idea & conceptus distinguatur. At notione *Mentis* percipio substantiam quæ cogitat, quæ vult, quæ dubitat; quemadmodum per ideam *Corporis* concipio substantiam materialem, extensam, & figuratam: ideoque diversa corporis ac mentis perceptio infert discrim-

O o

discrimen inter mentem cogitantem, & corpus extensum: id est non inter obiecta duntaxat, sed inter unam, aliamque substantiam.

5. Opp. 2. Quod adolescit ac minuitur est corporale & extensum: Mens humana adolescit & minuitur: Est ergo extensa & corporalis. Liquet minor: nam juvenes cognitionem acquirunt, qua carent pueri, & mentis acies, quæ in illis viget, in his hebescit, atque in senibus item obtunditur.

Solutio. Resp. dist. minorem: Humana mens viget, & flaccescit in officio sensuum, quorum tendines ætate aut durescunt aut laxantur, ita, ut anima conjuncta corpori facile, vel difficulter pro organorum dispositione & motuum vicissitudine agat per oculos, aures, & instrumenta reliqua corporis, concedo: Viget ac decrescit per semetipsam, suamque naturam, nego. Vide librum 1. cap. 3. hæc idoneo aptoque exemplo explicata.

6. PROPOSITIO II. Rationalis anima non est portio aliqua Divinæ substantiæ.

Probatur animam rationalem non esse portionem D. substantiæ.

Inviçissimo argumento Augustini probatur. I. Divina substantia incommutabilis est: Anima non est incommutabilis: Ergo anima non est Divina substantia. *Nos enim credimus* (inquit S. Pater lib. VII. de Gen. ad lit. cap. 2.) *Dei naturam atque substantiam omnino esse incommutabilem.* Porro autem animæ naturam vel in deterius, vel in melius commutari posse quis ambigit? Ac per hoc sacrilega opinio est eam & Deum unius esse substantiæ. Et Epist. XXVIII. *Deum nefas est nisi vere summeque incommutabile credere.* Non est igitur anima pars Dei. II. Omnis substantia vel Deum habet auctorem, vel ipsum auctorem non habet. Si non habet Deum auctorem, Deus est. Si habet Deum auctorem vel facta est, vel facta non est. Porro quæ facta non est, & tamen ex ipso est, aut genita est ab illo, aut procedit ex illo. Quæ genita est, Filius est unicus, quæ procedit Spiritus Sanctus, & hæc Trinitas unius est, ejusdemque naturæ. Ita S. Pater libro 11. de Anima & ejus origine cap. 3. Atqui anima non est Filius, aut Spiritus Sanctus. Ergo est substantia quæ habet Deum auctorem, & facta est. Substantia vero quæ facta est, creatura nuncupatur: & *Creatura ita esse dicitur ex Deo, ut non ex ejus natura facta sit.* Plura eo loco Augustinus.

7. Opp. 1. Act. XVII. 28. & 29. dicitur *Genus*, id est, progenies Dei, Ita-

que ex ipsa Dei substantia propagati sumus.

Resp. nego consequentiam. Etenim explicat eodem loco Apostolus, quomodo Genus sumus Dei, scilicet, quoniam *longe non est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus & movemur & sumus.* Quorum verborum sensus est: posse rationales homines Deum quærere, & mente ad illum accedere per contemplationem sui ipsius, & charitate & amore filios Dei nuncupari, maxime quod nobis per Christi gratiam supernum lumen, & dilectio sancta inspiratur. Revocat præterea Apostolus per hæc verba ab idololatria præclaro argumento. Nos, inquit, sumus genus Dei, & ab ipso cum vitam, tum motum nanciscimur. *Non debemus æstimare auro, & argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominum Divinum esse simile.* In quibus hæc rationi vis inest. Omne opus est ignobilius opifice: Simulacra sunt sculpta ex auro, aut ex lapide, industria & artificio hominum. Sunt ergo homine ignobiliora. Si autem homine; profecto viliora sunt ipso Deo, qui & vitam & facultatem omnem impertitur hominibus. Nefas est ergo simulacra tanquam Divinum quidpiam habere, atque his æquiparare Creatorem omnium, qui habitat in templis non manufactis. Accomodat etiam Apostolus se Poeticæ locutioni recitans *hemistichium* ex Phænomenis Arati illustris poetæ Cilicis, qui floruit tempore Ptolomæi Philadelphici circa Olympiadem 105. Arati verba sunt: *τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν: Ipsius enim & genus sumus.* Producit versum, unde transumpta sunt Clemens Alexandrinus in v. Stromatum. Sensum autem Arati sic reddit in sua Paraphrasi Festus Avienus.

Flos & flamma animæ, qui discurrente meatu

Mentis primigenæ penetralia dia resolvens

Implevit largo venas operatus amore.

Ita vero Deo aptat Paulus, quæ de Jove dicta fuerunt ab Arato.

9. Opp. 2. Deus animam creavit inspirando in faciem Adæ spiraculum vitæ; Obiectio 2. ideoque spiritus hominis est halitus & afflatus Dei. Dei autem halitus est ex Dei substantia. Igitur ex Dei substantia rationalis animus productus est. Deinde non consequitur substantiam Dei diminui ac discerpi ex quo inde sit anima, integer enim manet ignis lucernæ, cum

8. Solutio.

cum de illa altera accenditur, neque dum à nobis uter inflatur, aliqua portio nostræ naturæ in illum infunditur. Ratione ergo consimili Deus absque substantiæ suæ diminutione creavit animam de se ipso. Etiam Eliseus flando mortuum puerum suscitavit, neque portio substantiæ ipsius discerpta est atque abscissa.

10.
Solutio.

Resp. dist. majorem: Spiritus hominis est halitus Dei, id est, spiritus hominis halitu Dei productus est ex nihilo, concedo: id est, spiritus hominis est halitus, qui est halitus naturæ Dei, nego: *Quid est quod dicis* (ait S. P. Augustinus lib. 111. de Orig. Animæ ad Vincentium Victorem cap. 3.) *eam particulam esse quamdam halitus naturæ Dei? Numquidnam ipsum halitum naturæ Dei, cujus halitus est ipsa particula, negas ejusdem cujus Deus est esse naturæ? Si negas, ergo de nihilo & ipsum halitum fecit Deus, cujus halitus animam vis esse particulam. Aut si non de nihilo, dic unde illum fecerat Deus. Si de se ipso, ergo ipse est, quod absit, materies operis sui.* Distinguo etiam minorem: Spiritus Dei est ex Dei substantia, spiritus creatus à Deo, nego: Spiritus datus à Deo, nempe

Spiritus Sanctus, est ex Dei substantia, videlicet, procedens à Patre & Filio, qui sunt eadem substantia, concedo. At quid inde? Spiritus Sanctus est ipse Deus, eademque cum Patre & Filio substantia & natura. Quare & ipsa Anima Deus foret, si esset spiritus non de nihilo, sed de ipsa substantia Dei. Vincentii exempla adversus auctorem retunduntur. Ignis enim integer manet dum lucerna altera accenditur, sed alterius naturæ est, non *specificæ*, ut inquit, sed *numericæ*: animam vero ac Deum esse individua ejusdem *speciei*, nisi maximam Deorum turbam invexeris, non poteris ullo modo percipere. Inflando utrem, non de natura nostra, sed de isto aere circumfuso flatum facimus. Ita Deus non de natura sua creavit in homine spiraculum vitæ, sed ex nihilo: nam cum sit omnipotens & incorporeus, nec aërem attrahit ad spirandum, neque indiget aere ut faciat flatum viventem ac sentientem. Ad Prophetæ exemplum *Itane*: (ait S. Pater eodem libro cap. 5.) *flatum Elisei fuisse putas animam pueri? Non usque adeo te à vero exorbitare crediderim.* Verum plura eo loco Augustinus.

C A P U T IV.

Altera pars præcedentis dissertationis, quæ est de Animarum origine.

S U M M A R I U M.

I. Probat, spirituales animas non fuisse creatas extra corpora.
à num. 2. usque ad 8. Diluuntur opposi-
tiones.
à num. 9. usque ad 17. Propugnatur, quæstio-

nem, an anima ex nihilo creetur, esse perdifficilem, licet interim certum sit, eam non propagari ex semine corporali.
à num. 18. usque ad 33. Adversæ opinionis fundamenta solvuntur.

De anima-
rum origine.

SIT modo adversus Origenianos, Priscillianistas, ceterosque, qui de animarum origine turpissime desipuerunt,

I. PROPOSITIO. I. Spirituales animæ non sunt creatæ extra corpora, atque in terrenum carcerem ob perpetratum crimen detrusæ.

Exploditur contrarius error his momentis. Principio juxta dogmata Origenis causa mundi faciendi non fuit ut conderentur bona, sed ut cohiberentur mala, quippe corpora creata sunt ut essent vincula animarum, quæ peccando à Conditorce recefferant. At nullam causam faciendi mundi Scriptura commemorat, nisi ut bona fierent à bono Deo, *Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat & erant valde bona*, legimus 1. Genes. v. ult. Non fuissent autem valde

R. P. Berti Theol. Tom. II.

bona; si corporibus singulis fuisset alligata anima nefario scelere turpis. Igitur adversatur Origenianum dogma Scripturis. Deprompta est hæc prior argumentatio ex Augustino lib. xi. de Civit. Dei cap. 23. atque iisdem pene verbis contexta. Præterea definitum est Canone vi. Concilii Bracharensis, necnon à Viennense sub Clem. V. animam esse suapte natura *formam corporis*. Non ergo propter demerita quasi mancipium corporis ergastulo subicitur. Rursus immundi dæmones gravius peccaverunt, quam animæ, & dæmonibus aerium corpus, Animabus vero terrenum ac limosum, si his credimus, pro carcere constructum est. Graviori ergo culpæ, quod repugnat summi Numinis inviolatæ æquitati, levior pœna rependitur; cum solidiora & crassiora hominum

O o 2

num corpora sint comparatione ætheris carceres magis tenebricosi ac teterrimi. Atque hanc ratiocinationem pariter ex Augustino deprompsimus memorato libro de Civ. Dei, & adversus Priscillianistas ad Orosium cap. 8. Uterius, ut eodem loco magnus Doctor animadvertit, si Deus peccatis rationalium spirituum ad fabricandum mundum esset adductus, hoc sequeretur absurdum, quod duos soles, vel tres, vel quatuor, vel centum, dummodo centum animæ æqualiter peccassent, debuisset producere: & consequenter præsens mundi harmonia non est ab Opificis provisione mirabili, sed contigit tanta unius animæ peccantis progressionem, ut sola corpus tale, id est, solem promereretur. Denique ad Rom. v. 12. habemus; quod *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit*; non ergo extra Adam animæ peccaverunt, nec in Adam, hoc est, in carnem, quæ ex Adam propagata est, tanquam in carcerem fuerunt intrusæ. Quod etiam argumentum exscripsimus ex Augustino Epist. xxviii. ad Hieronymum prope finem.

2. Opp. 1. Sap. viii. 19. & 20. legitur: *Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam: & cum essem magis bonus, veni ad corpus incoquinatum.* Pro conditione ergo meritum præcedentium corpora aut inquinata, aut munda animabus deputantur.

3. Resp. nego consequentiam: enimvero planissimus sensus est Salomonem adhuc puerum optimæ indolis & temperiei fuisse, ejusque animam absque notabili vitio naturali; cumque esset magis bonus Divinæ gratiæ auxilio, diu continentiam ac munditiem carnis servasse, atque eo pervenisse ut in mortali corpore caste viveret ex totis præcordiis Deum precatus, ut terrena inhabitatio deprimeret sensum multa cogitantem. Nec patitur textus ille interpretationem Origenistarum: nam si anima hujus pueri erat bona, nec animus terrenum in corpus truditur nisi propterea quod in superiori vita improbus evasit, quo jure anima illa venit ad corpus? Quod certo quantumvis optimæ temperiei, malorum animorum est, non honorum custodia. Si vero Origenianus reponat animas, quas Deus mittit in corpora, pares natura fuisse, nec discrepantes mala liberi arbitrii voluntate; non erat ergo bona anima hujus pueri, nec melior cæteris differentia morum. Sed nec melior erat corporali temperamento, quoniam puer

erat magis bonus antequam veniret ad corpus incoquinatum. Unde igitur? Vide Augustinum libro x. de Gen. ad literam cap. xvii. & sequenti, in quo etiam hunc locum egregie interpretatur de Christo Domino. Ipsius vero ante Incarnationem præexistentiam & firmissima fide tenemus, & alibi contra Socinianos propugnativimus. Atque hinc eruitur responsio altera, quod verba Salomonis accipienda sunt de Filio Dei, cujus ille typum gerebat.

Opp. 2. S. P. Augustinus lib. vii. de Gen. ad lit. cap. 24. ut suam de simultaneous rerum omnium productione tueretur sententiam, ait: *Credatur ergo, si nulla scripturarum auctoritas seu veritatis ratio contradicit, hominem ita factum sexto die, ut corporis quidem humani ratio causalis in elementis mundi, anima vero jam ipsa crearetur, sicut primitus conditus est dies, & creata lateret in operibus Dei, donec eam suo tempore sufflando, id est, inspirando, formato ex limo corpori infereret.* Ergo Augustinus in errorem prolabitur, quem ipse in Origenistis reprehendit.

Resp. 1. Nego consequentiam; non enim Augustinus opinatur animam Adæ tanquam captivam ob culpæ demeritum venisse invitam ad corpus: sed eo fine conditam, ut corpus statim formandum sponte subiret. Secundo respondeo, quidquid Vellossillus scribat Advert. in tom. ix. q. 17. falsum esse quod S. P. hanc de anima Adæ tenuerit opinionem. Disputat quidem citato libro vii. an simul cum aliis creaturis anima producta sit; & cap. 22. demonstrat non fuisse conditam secundum causalem rationem, quoniam hæc ratio causalis in creatura corporea latere non potuit, cum anima spiritalis sit, & expers materiæ. Proximo capite demonstrat nec latuisse animæ primordiale rationem in natura Angelorum, cum anima filia Angeli non dicatur. Capite sequenti vicesimo quarto ait, *Quod humana opinioni tolerabilius videtur, si potius affirmetur animam creatam quidem ab initio, sed latuisse in operibus Dei, donec formato Adæ corpori infereretur.* Quam opinionem esse præcedenti tolerabiliorem nemo non videt. Hanc postremam de anima latente in operibus Dei, fautor Augustinum arbitrio lectorum relinquere, hac tamen prudentissima cautione, *si nulla Scripturarum auctoritas, seu veritatis ratio contradicit.* Imo cap. 25. & 26. totus est in refellendo illorum errore, qui putant animam venisse coactam ad corporis habitaculum.

Hæc

Hæc sane non dogmatizantis cum Origene, sed accurati scriptoris secernentis probabilia ab erroneis, clarissima indicia sunt. Et tolerabiliorem illam opinionem amplectiturne Augustinus? Minime. Capite 27. ita disputationem absolvit: *Nunc tamen de anima, quam Deus inspiravit homini sufflando in ejus faciem nihil confirmo, nisi quia ex Deo sic est, ut non sit substantia Dei, & sit incorporea, id est, non sit corpus, sed spiritus.* Libro itaque de Genes. septimo nihil S. Pater definivit. Quid postea? De Civit. Dei XI. cap. 23. potius in eam sententiam flectitur, ut animam creatam asserat homine jam formato. *Et cum virum (inquit) terreno formasset ex pulvere, eique animam qualem dixi, sive quam jam fecerat, sufflando indidisset; sive potius sufflando fecisset, eumque statum quem sufflando fecit, nam quid est aliud sufflare quam statum facere, animam hominis esse voluisset, &c.* Atque huic Augustiniane sententiæ subscribo. Nec tamen retracto quæ de simultanea creatione dicta sunt alibi: sed dico in illis sex diebus omnia fuisse condita causaliter, quæ in rationibus causalibus latere poterant, à quorum genere segregandæ sunt universorum hominum animæ: necnon assero in primo capite Genes. plura narrari, quorum duplex distingui debet productio, videlicet, in causâ, & in propria specie. Quare homo pertinet ad creationem simultaneam, & temporariam, ut explicavi præcedenti libro cap. 2. Inspiratio autem, qua homo factus est in animam viventem spectat ad productionem hominis alteram, videlicet in specie sua. Responderi etiam potest cum D. Thoma q. xc. art. iv. *quod anima humana præcessit in operibus sex dierum secundum quandam similitudinem generis, prout convenit cum Angelis in intellectuali natura.*

6.
Obiectio 3

Opp. 3. Videtur hæc opinio de animarum præexistentia omnium hominum sensu firmari. De Ethnicis liquet quod penes ipsos hæc invaluerit opinio ex Panegyrico dicto Theodosio Imperatori, ubi legimus, quod *Divinus animus ventururus in corpus dignum prius metiatur hospitium.* Judæos eandem tenuisse *αἰετὴ τ' ἀποστάσεις τῶν ψυχῶν* ut Græci Philosophi loquuntur, de præexistentia ac volutatione animarum opinionem, constat ex interrogatione eorum apud Joannem ix. 2. *Quis peccavit hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Inter clarissimos Ecclesiæ Patres eandem sententiam recitat, nec redarguit S. Hieronymus

Comment. in Epistolam ad Ephesios, & ad Philemonem. Augustinus ipse dubitavit an sol & sidera sint animata. Quod videtur Priscillianistarum errori valde proximum. Ergo, quod probandum erat, Origeni omnes plane gentes quodammodo assentiuntur.

Resp. nullam nobis aut Platoniorum, aut Pythagoreorum hac in parte habendam esse rationem; nam intelligibilia, quæ horum philosophorum aliqui contendunt rebus corporalibus antecessisse, simul cum his fuisse producta nobis demonstrant argumenta validiora. Neque enim sapientissimus artifex indigens erat exemplaris & archetypi ut mundum construeret, cujus sapientia sempiternas rationes continet rerum faciendarum: atque congruum erat, ut opera, quam principio molitus est, tanto digna esset opifice, & referta rerum universarum generibus. Apud Judæos lex etiam corporales morbos transgressoribus minabatur; atque in traditione habebant cæcitatem, aliæque vitia corporis pœnam esse peccati. Interrogabant itaque ejusnam peccati pœna esset illa à nativitate cæcitas; videbatur enim illis imperceptibile potuisse hominem ante nativitatem peccare. Difficultatem ergo suam memorata interrogatione proposuere. Nec repugno Judæorum aliquos post exortas Philosophorum sectas etiam de animorum in corpora transmigratione cogitasse: quod apparet ex Philone claro gentis hujus scriptore. Sed hæc interrogantibus respondit Jesus: *Neque hic peccavit, nec parentes ejus,* actuali quidem peccato, quale suspicabantur causam fuisse cæcitat. Ergo illius hominis anima non fuit ob actuale aliquod crimen damnata ad ergastulum corporis oculorum acie privati. Hieronymus in prima contra Rufinum Apologia à se omnem erroris accusationem propulsat, dicendo se, cum officio Commentatoris fungeretur Origenem Christianæ verecundiæ studio non reprehendisse, & in fine primi capitis Comment. Epist. ad Ephesios satis ostendisse ab ea sententia, quam sub alterius persona retulerat, suam omnino esse discordem. Augustini de anima coelestium corporum dubitatio nihil cum errore Origenis habet affinitatis, cum nulli in illius mentem venerit rationales spiritus in cœli luminaria fuisse detrufos. Dubitavit tantum an hæc habeant rectores spiritus, & si habent, num ab his vitaliter inspirentur; quod & retractavit in posteriori libro Retr. cap. vii. Quantum vero ætate Augustini rationalis ac prudens fuerit ejusmodi dubitatio,

7.
Solutio.

tatio, & an explosa sit in literis Iustiani approbatis auctoritate Vigilii Papæ, disserit in Vindiciis cap. IV. §. 2. Cardinalis Norisius.

8. **Objectio ultima cum solutione.** Opp. ultimo: Anima, dum moritur corpus, non moritur, sed remanet immortalis: Ergo dum producitur corpus, non creatur, sed erat. Resp. nego consequentiam; quippe in interitu corporis anima rationalis non deletur, quoniam ipsa corporalis non est, nec partes habet quæ dissolvantur. Producitur tamen una cum corpore, quod sit ejusdem corporis forma: sed neque eodem modo gignitur decisione materiæ & corporali propagatione, cum fiat ex nihilo dum unicuique singillatim inseritur. Accedit, quod separatio animæ à corpore est pœna, & cum primum Anima creata est, pœna esse non debuit. Ergo nec debuit anima produci à corpore separata.

9. **Propositio 2.** PROPOSITIO II. An Anima creetur ex nihilo quæstio perdifficilis est, nec sine causa Magnus Augustinus de hac re dubitavit: certissimum tamen est atque catholicum Dogma, cui nefas est refragari, quod non propagatur ex semine & traduce corporali.

10. **Probatur difficile dogma esse.** Illud enim perdifficile dogma est, quod nullo certo argumentorum genere potest resolvi. Istiusmodi est quæstio de animarum origine. Ergo hæc quæstio perdifficilis est, & Augustinus iure merito de hac re suam sententiam suspendit. Prob. minor. Quidam Theologi probant animam fieri ex nihilo ex Scripturis, unde quatuor loca producunt: Primum ex Psalmo xxxii 17. *Qui finxit singillatim corda eorum.* Secundum Is. xlii. & Zach. xii. ubi legimus *Dominum fingere spiritum hominis in eo.* Tertium ex cap. xii. Ecclesiastæ 7. *Antequam revertatur pulvis in terram suam, & spiritus redeat ad Deum qui fecit illum.* Quartum ex Joan. v. 17. *Pater meus usque modo operatur, & ego operor.* Hæc sunt, unde Theologi quidam probant animam ex nihilo fieri, ut Bellarminus lib. iv. de Amiff. Grat. cap. xi. Gabriel Biel. in 2. sen. dist. 17. q. 1. concl. 3. Eftius dist. eadem §. xi. qui etiam addit verba Apostoli ad Hebræos xii. 9. *Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus patri spirituum, & vivemus?* Sed hæc non videntur definire quod singulorum animæ fiant ex nihilo. Quod primo constat ex ipsomet Bellarmino, qui post argumenta nonnulla ex his scripturis petita, ait: *Quare ut Sanctus Augustinus*

disputat in Epist. 28. ad Hieronymum, nullus fortasse scripturæ locus invenietur, in quo perspicue doceatur animas non fieri ex propagine, sed creari. Præterea S. Pater quid huiusmodi testimonia efficiant demonstrat in Epist. 28. nuper laudata, & in 1. libro de Origine Animæ contra Vincentium Victorem. Nam ad 1. & 2. respondet cap. huius libri 14. *Adjecit, qui fingit spiritum hominis in ipso, quasi hoc negetur. Sed unde eum fingat, hoc quaeritur. Nam & corporalem hominis oculum, quis nisi Deus fingit?* Animadvertit & in Esaïæ 42. probabiliter Spiritum Sanctum esse significatum: quem aut creari aut gigni nulus Catholicorum audent asserere. Eftius vim inesse putat in adverbio *singillatim*, quo nobis innuitur aliquod peculiare de productione animarum. Verum si illud accipiatur, ut vertit Hieronymus, & valet Hebraicum **וְיָ**, pro *pariter*, inanis est hæc argumentatio: si prout idem est, ac *peculiariter*, nihil demonstrat quam specialem animorum productionem, non utique ex aqua, vel terra; Animam quippe Adæ creando Deus inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ. Ad tertium reponit magnus Doctor: *Sed omne etiam corpus ipse facit. Quod autem ex propagine corpus humanum faciat nullus ambigit. Ac per hoc de anima, cum eam constet ab illo fieri, unde eam faciat, utrum ex propagine sicut corpus, an insufflando sicut primam fecit, adhuc utique requirendum est.* Quod sequitur, liquet ex ipso Evangelio, hoc tantum monstrare quod Patris & Filii opera sint indistincta, & non de animorum creatione istic agi, sed universim de institutæ naturæ conservatione, specialiter vero de Christi miraculis & ejus divinitate. Eam ob rem S. Pater recitato hoc testimonio à Hieronymo modeste respondet: *Ecce volo, ut illa sententia (quod singulas animas singulis nascentibus etiam modo Deus inspiret) mea sit, sed nondum esse confirmo.* Ad Hebræos xii. dicitur Deus Pater spirituum, quoniam ipse solus dat spiritus dona: alioqui si *Patrem spirituum* dictum putas quod sit creator animorum, non erit forte satis apta verborum antithesis inter patrem carnis, & patrem spirituum; nam Deus tam carnis, quam animorum est opifex.

11. **Confirmatio.** Addunt quidam quod formata muliere ait Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Corpus quidem, inquiunt, Evæ ex corpore Adam his verbis insinuat eductum, sed non unius anima ex anima alterius. Corpus ergo pro

propagatur, non anima. Sed illi qui propaginem asserunt Animarum, hinc se putant invictius suam munire sententiam, quia cum scriptum sit, detraxisse Deum costam de latere viri sui, eamque ædificasse in mulierem, non est additum quod in ejus faciem sufflaverit flatum vitæ, ideo inquit, quia jam de viro fuerit animata. Ad illud vero quod ait Adam, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; nec ait, spiritus de spiritu meo, vel anima de anima mea: sic ab eis responderi potest, ut à parte totum intelligatur hoc dictum, os & caro mea, sed quæ animata fuerint detracta, non mortua. Hæc S. P. Augustinus citato libro cap. 18. Quantum ergo ad Scripturarum loca pertinet, repetam cum magno Doctore, an anima sit ex propagine sui generis, Ego nec defendo nec refello: sed si defendendum est, vel refellendum, perspicuis, non ambiguis testimoniis id agendum esse commoneo.

12. Patrum testimonia solvuntur. Secundo pro creatione Animorum plura Patrum testimonia solent proferri. At ex adverso possumus recitare permulta, quibus constat originem animæ non fuisse antiquis omnino exploratam. Apertissima sunt verba Eucherii Episcopi Lugdunensis libro 1. super Genesim cap. 3. Patrum Africanorum in Epistola Synodica cap. x. Fulgentii lib. 3. de Veritate Prædestinat. & Grat. cap. 20. Gregorii Magni Epist. ad Secundinum, Prudentii in libro de Prædest. cap. 16. Hugonis à S. Victore lib. 1. de Sacramentis P. 7. cap. 30. Qui omnes scribunt quæstionem esse insolubilem, dubiam, multum discussam, sed absque certa definitione relictam. Legatur Alipius Reylof Gandavensis lib. vi. de Anima cap. 2. & Norisius in Vindiciis cap. 4. §. 111. Doctissimus Bellarminus ait Augustinum in Epist. ad Optatum 157. sententiam de traduce animarum apertissime refellisse, & sententiam Tertulliani summæ perverſitatis damnare. Sed Norisius recte observat in eadem Epistola adhuc Augustinum dubitare: reprehendere tantum inconsideratam temeritatem eorum, qui rem obscurissimam humanis conjecturis definire præsumunt; Tertulliani vero doctrinam perversam esse propterea, quod cum crederet animam esse corpoream, gigni putabat ex semine corporali. Addit Bellarminus S. Leonem Magnum Ep. ad Turibium, cap. 10. hæc scribere: *Catholica fides constanter prædicat, atque veraciter quod animæ hominum priusquam suis inspirarentur corporibus non fuere, nec ab uno incorporarentur, nisi ab opifice Deo, qui ipsa-*

rum est Creator & corporum. Sed demonstrat Norisius id idem contra Origenis, & Eutychetis perversa Dogmata institui sermonem. Atque hæc de Antiquorum Patrum sententia summatim attingi, ut quisque Norisium & Reylofium adire non prætermittat.

Tertio loco proferunt Scholastici argumenta desumpta ex animi incorporali natura; verum non desunt qui materiam spiritualem defendunt: in quorum sententia sunt argumentationes illæ facillimæ solutionis. Deinde si rationi sistendum est, undique angustiis & difficultatibus nos premi sentimus; posita enim sententia de animarum creatione difficilius est explicare quomodo originale peccatum pertranseat ex uno homine in posteros. Quamquam & huic difficultati quid sit respondendum posita animarum creatione ipse Augustinus præmonuit. Scio Bellarminum affirmare Theologos omnes, qui à quingentis annis fluoruerunt, unanimi consensione tradere quod singulorum animæ creentur ex nihilo. At non video quomodo hæc cohæreant cum iis, quæ scribit ad calcem præcedentis cap. x. *Non desunt hoc tempore, qui in ea S. Augustini dubitatione hærendum esse censuerunt.* Multos præterea Theologos propugnasse traducem animarum demonstrat Norisius citato loco, & Vossius lib. 2. Hist. Pelag. P. 3. Thesi 1. Scribit ipse Bellarminus S. Thomam q. 118. art. 2. opinionem de animarum propagine disertis verbis appellare hæresim. Verum cum Angelicus Doctor assertum suum probet ex eo quod virtus activa, quæ est in corpore, extendi nequeat ad productionem immaterialis substantiæ; manifestum est damnare ut hæreticam sententiam eorum, qui putant animam propagari per semen corporale: quod & nos hæreticum esse affirmamus.

14. Probatur modo prima propositionis pars: quod non est expressum in Scripturis, neque per exploratam traditionem comprobatur, & si ad solam humanam rationem exigitur, non tollit dubietatem quæstionis; id difficillimum est, & prudenter ab Augustino non definitum. Assertum de animarum origine apertis Scripturis non solvitur, Ecclesiastica traditione nequaquam finitum est, neque illud nostra mediocritas nosse potest, absque ulla saltem ambiguitate. Itaque Augustinus suum de origine animæ judicium suspendens sese demonstrat providentissimum, cautum, & magni consilii virum.

An-

15.
Notandum
quod ani-
ma non pro-
pagetur se-
mine corpo-
rali.

Antequam alteram partem demonstra-
re aggrediar, ne quis me coarguat quod
de propagine animarum videar hæsi-
tare: principio illud in ore vulgi posi-
tum repeto: *Non est discipulus supra*
Magistrum. Compello deinde doctum
piumque lectorem Magistri verbis, qui-
bus interpellavit Hieronymum: *Doce*
ergo quod doceam: nam ut doceam multi
à me flagitant, eisque me sicut alia multa,
& hoc ignorare confiteor. Adde quæ
S. Doctor scripsit de hac quæstione ad
Optatum: *Non erubescendum est homini*
confiteri se nescire quod nescit, ne dum se
scire mentitur, nunquam scire mereatur.
Cum eodem Augustino libro 11. Re-
tract. cap. 45. admoneo, ut cui libet ani-
mam singulis nascentibus dari, eam so-
lutionem hujus quæstionis admittat, *quæ*
contraria non sit apertissimis rebus, quas
de originali peccato fides catholica novit
in parvulis, nisi regenerentur in Christo
sine dubitatione damnandis. Profiteor
hac ætate omnes ferme Theologos con-
sentire, quod singulæ animæ creantur de
novo: nec defendendam esse opinionem
de animarum propagine nullis certis ar-
gumentis stabilitam adversus doctissimo-
rum virorum consensum: quod foret
proculdubio inconsideratæ temeritatis.
Sciscitanti vero utrum hæc communior
assertio spectet ad fidem, respondeo: Bel-
larminum lib. IV. de Amis. grat. cap. XI.
asserere sententiam de propagatione ani-
marum exploratum errorem esse, nec
tutum videri hoc temere de singulorum
creatione hæsitare. Ex adverso Eslus
dist. XVI. libri 2. §. 14. demonstrat non
pertinere ad fidem hoc maxime argu-
mento, quod nunquam Augustinus, Gre-
gorius & alii PP. supra memorati elegis-
sent dubitare de hac quæstione, si putas-
sent esse de Dogmate ad fidem pertinen-
te: insuper quod non possit nec eviden-
tibus scripturis ostendi, nec certa tradi-
tione probari; neque ullo Ecclesiæ de-
creto fuerit hætenus definita. Allegat
in hujus asserti confirmationem Victori-
num lib. 1. de Sac. parte 7. cap. 30.
Alphonsum à Castro libro de hæresibus
tit. Anima, & D. Thomam in 2. sent.
dist. XVI. q. 2. art. 2. Cardinalis Nori-
sius prope finem §. III. supra citati ait:
Suspenderet igitur etiam nunc assensum
Augustinus, & tunc gratias tantum age-
ret, cum certum modum proponerent,
quo data creatione animarum peccati ori-
ginalis propagatio adeo evidenti ratione
constaret, ut modus ille à nemine rejici
posset. Nos utique subscribendum du-
cimur tantorum virorum iudicio.

16.
Notandum
2.

Postremo neque illud negandum est,

videri etiam imbecillitati mentis meæ
probabilior sententiam de creatione
animarum non solum ob Scholasticorum
auctoritatem, qui, ut dictum est, illam
majori numero & consensione propu-
gnant; verum etiam quoniam objectio
de transfusione originalis peccati etiam
non admissa animorum propagine ex do-
ctrina Augustiniana diluitur. Neque
enim Catholica fides humanis duntaxat
conjecturis est vindicanda. Quapro-
pter Pelagianis ipsorum hostis acerrimus
& debellator invictissimus, & nomina-
tim versutissimo hæreticorum illorum
patrono, Juliano nempe in hæc verba
respondet quinti libri cap. 3. *Quid fugis*
ad obscurissimam de anima quæstionem in
paradiso? Ab animo quidem cepit elatio,
& ad præceptum transgrediendum inde
consensio, propter quod dictum est à ser-
pente, eritis sicut Dii, &c. Ut ergo &
anima & caro pariter utrumque punia-
tur, nisi quod nascitur renascendo emen-
detur, profecto aut utrumque vitiatum ex
homine trahitur, aut alterum in altero
tantum in vitiato vase corrumpitur,
ubi occulta justitia Divinæ legis includi-
tur. Accedit quod non valet exigua
vis ingenioli mei traducem propaginem-
que percipere spiritualis substantiæ.
Nam quod propagatur seminis decisio-
ne, non potest esse nisi corporeum; si
ergo datur animæ semen decisum in pro-
lis generatione, necesse est ut sit exten-
sum, atque partibile: in causa autem,
& feminali ratione corporea animam la-
tere non posse demonstrat S. Pater
lib. VII. de Gen. ad lit. cap. 22. Quod
si animæ semen spirituale est, non videt
tarditas mentis meæ quomodo ex gene-
rantium femore valeat defluere. Spiri-
tualis enim res partibus caret, neque
aliam habemus ideam spiritus, nisi sub-
stantiæ inextensæ. Semen ergo animæ,
cujus decisione ipsa propagetur acies in-
telligentiæ, qua polleo, intueri non va-
let. Ipse Augustinus laudato libro se-
ptimo cap. 7. affirmat spirituales mate-
riam non satis intelligi. *Quid ipsa est,*
inquit, quod nomen, quam speciem, quem
usum in rebus conditis tenet? Vivit, an
non vivit? Si vivit, quid agit? Quid
confert universitatis effectibus? Beatam
ne vitam gerit, an miseram, an neu-
tram? Vivificat aliquid, an ab hoc etiam
opere vacat, & in quodam secreto uni-
versitatis otiosa requiescit, sine vigili
sensu motuque vitali? Si enim nulla prorsus
ad hoc vita erat, quomodo esset vita
futura quadam incorporea nec viva ma-
teries? &c. Sed de priori propositionis
parte jam satis.

Pro-

17.
Probationes.

Probatur secunda pars, videlicet quod anima non propagetur semine corporali. Ac primo: Anima spiritualis est, ut vidimus propos. 1. capitis præcedentis: Quod spirituale est, nequit decisione feminis propagari: Ergo anima semine deciso, & corporeo minime propagatur. Secundo: Augustinus, tametsi de Animorum propagine dubitavit, constantissime docuit non fieri rationalem animam hujuscemodi semine. *De cæterarum animarum adventu* (ait lib. x. de Gen. ad lit. cap. 21.) *utrum ex parentibus, an desuper sit, vincant qui poterunt. Ego autem adhuc inter utrosque ambigo, aliquando sic, aliquando autem sic: salvo eo duntaxat, ut vel corpus esse animam, vel aliquam corpoream qualitatem seu coaptationem non credam, nec quolibet ista garriente me crediturum esse confidam.* Quod & profitetur Epistola 28. nunc 166. & Epist. 157. modo 190. necnon in 2. Retract. cap. 56. Insuper: Spiritualis substantia non potest contineri in creatura corporea tanquam in ratione causali; Si anima fieret semine, lateret in creatura corporea tanquam in ratione causali: Ergo non producit anima semine. Major demonstratur ab Augustino lib. vii. super Genes. cap. 21. *Si enim qui hoc sentiunt, hoc dicunt corpus quod & nos, id est naturam quamlibet longitudine, latitudine, altitudine spatium loci occupantem, neque hoc est anima, neque inde facta credenda est. Quicquid enim tale est, ut multa non dicam, in quacunque sui parte lineis dividi, vel circumscribi potest: quod anima si pateretur, nullo modo nosse posset tales lineas, quæ per locum secari non queunt, quales in corpore non posse inveniri nibilo minus novit.* Vide caput 111. præced. propos. 1. Consimilis est argumentatio S. Thomæ 1. p. q. cxviii. art. 2. quod impossibile sit virtutem cujusque corporalis materiæ productivam esse intelligentis substantiæ. Plura alia argumenta, sed omnia petita ex animæ immateriali natura vide apud D. Thomam q. 3. de Potent. art. 9. & 11. contra Gentes cap. 86. Victorinum de Sacramentis loco citato, Estium §. xv. dist. 17. & Scholasticos reliquos. Cum vero firmissime tenendum sit rationalem animam esse incorpoream; quisquis eam traduci assereret semine materiali ac partibili, aut de hoc hæsitaret, non solum cum Estio maximæ temeritatis nota à nobis esset insimulandus, verum etiam damnandus tanquam hæreticus cum D. Thoma memorato loco de potentia & q. 118. Et quoniam

R. P. Berti Theol. Tom. II.

enunciando hoc vocabulum *semen* communi sensu percipimus *materiam ferendi*, nomine autem *materiei* substantiam corporum generationi subjectam; etiam *semen* animorum nolumus in posterum nominari.

ADVERSÆ OPINIONIS ARGUMENTA SOLVUNTUR.

Rationalem animam semine propagari quidam evincere student pluribus argumentationibus, quas omnes collegit in libro de Immortalitate animæ Antonius Roccus: qui mentem humanam & corpoream, & materiali semine propagatam esse iniquo ac pertinaci stylo contendit; irrepsitque in animum philosophorum suis imaginationibus, non fidei obsequentium tam perniciose contentio. Horum argumenta præcipua hæc sunt. Primum: Ad creationem requiritur quod sit productio rei ex nihilo, quod sit ab agente supernaturali, & quod terminet ad verum esse reale; Anima non fit ex nihilo: Non ergo creatur. Probatur minor: si anima fieret ex nihilo, nullam haberet à materia dependentiam; dependet autem hæc anima ab hujus corporis temperie, alias quælibet anima in quodlibet corpus ingredi posset. Insuper si anima esset à corpore independens, nec ex passionibus corporis doleret, nec pereunte ac dissoluto corpore invita recederet. Diruta enim domo vel navi, nauta & hospes recedunt, quoniam corporei corporibus indigent, vel ad commodum, vel ad fulcimentum. Res autem spirituales non sic se habent. Itaque anima si spiritualis esset, nullo pacto à corpore dependeret.

18.

Objicitur.

Resp. concessa majori, nego minorem. Ad prob. dico animam non dependere à corpore ut sit, neque ut res spirituales percipiat, sed tantum ut exerceat munus *formæ* corpus vivificantis ac moventis, atque ut in corpore sensus dirigat, constituatque creaturam mediam inter Angelos, & mortua elementa, id est hominem præditum corpore & spiritu. Atque ideo liberum non est animæ ingredi quodcumque corpus, quoniam huc regendo ac vivificando à Deo Conditore destinatur, neque omnium indiscriminatim, sed hujus est *forma*, cum naturæ auctor rectissime statuerit, ut singula humani generis individua formam habeant peculiarem. Ulterius anima non producit extra corpus ut ad illud sponte suoque arbitrata devolvatur,

19.

Solutio.

Pp

tur, sed illi inferitur eodem, quo creatur, momento. Quis ergo nisi insipiens cogitare potest ut spiritus hominis sit indifferens ad unum corpus, vel alterum, modo sit incorporeus? Effet, nisi produceretur hac lege, ut una cum hoc corpore constitueret hominem individuum, neque huic corpori foret alligatus, ut illud regeret, sibiue melioris vitæ meritum compararet. Quod autem resolutio corpore anima recedat invita, pœna est originalis peccati. Exemplum nautæ, vel hospitis, ipsius animæ à corpore independentiam demonstrat. Nauta homo est ad regendam navim aut sponte, aut principis jussu destinatus. Quatenus homo non opus habet navigio, quo est ipse longe nobilior, nam & vitam interdum agit in continenti. Ut nauta, cujus refert maria navigatione transmittere, indiget navi. Hac dissoluta & dissipata, cogitur aut in litore miseram vitam ducere, aut felicior in portu. Refecta autem navi cursu & remis ad patriam tandem revertitur. Anima pariter est spiritualis substantia sed corporis forma, & quasi navicularia: nam illud regit, movet, & explore ad portum tentat appellere. Ut spiritualis substantia, præstantior est corpore, neque aliquid commodi ab illo captat: ut forma corporis, ab eo dependet, non quidem ut sit, sed ut mare perambulet, vitam nempe mortalem. Morte corpus, ut navis tempestate, dissolvitur: atque anima pro meritis vitam agit sive miseram, sive tranquillam. Resurget mortale corpus ad vitam perennem: & est resurrectio quasi dirutæ navis instauratio. Itaque hoc eodem navitæ exemplo apte explicatur quomodo rationalis anima à corpore sit pendens, & independens. Quod de corporalibus passionibus addit Roccus, primo in eum retorquetur: nam sæpenumero mens dolore afficitur etiam sublata causa, quæ excitat motionem corpoream. Dolet enim ac tristatur homo non solum in mutilatione membrorum, sed etiam dum se mutilum considerat, atque ad peragenda vitæ corporalis officia magis ineptum. Neque solis passionibus corporum afficimur, sed perturbationibus quoque animorum. Deinde ea est lex inter animam & corpus, ut illa hoc veluti instrumento in vitæ functionibus utatur: per vitia autem instrumentorum etiam artifices opera majori difficultate perficiunt; idoneoque calamo scriptitamus, labefacto autem non ita: nec tamen sumus nos naturæ ejusdem cum plumis anserum.

Arguit 2. Si anima natura sua sit forma corporis, & cum eo simul constituat unum per se, educitur de potentia materiæ; Quod de potentia materiæ educitur propagatur per semen: Ergo, &c. Præterea anima est talis forma, quæ ab agente naturali inducitur mediis subjectæ materiæ dispositionibus; Quod creatur, non producitur mediantibus materiæ dispositionibus: Igitur rationalis anima non creatur.

Resp. nego majorem. Non enim quilibet forma educitur de potentia materiæ, sed quæ corporea est, & extensa, atque à materia necessario dependet ut fiat, & conservetur. Petit ergo hæc argumentatio principium, & à calce ad carceres revocatur. Ut enim fateamur animam educi de potentia materiæ, demonstranda prius est ipsius animæ extensio. Quæ sane non evincitur ex eo, quod inferatur corpori jam disposito. Nam primi hominis anima non à generante, sed à Creatore producta est, formata prius corpore de limo terræ: & tamen animam primi hominis creatam esse fatetur Roccus; quandoquidem à supernaturali auctore nihil ad extra producitur per veram generationem, cum ipse materia in operum suorum motionem non indigeat; & si aliqua sunt ex materia præexistente, hanc non requirit facultas Conditoris, sed operis constitutio. Dispositiones autem corporum necessariae non sunt, ut anima rationalis subsistat, sed ut sentiat, & peragat vitæ corporalis officia. Ergo si juncta à corpore sentire non poterit? Non utique, si sensationem dixeris passionem sui corporis, sive impressionem agitationemque partium corporearum, quæ animum non latet. At si sensatio accipitur pro mentis humanæ perceptione, etiam excitata per occasionem & præsentiam corporis peregrini, E. G. ignium infernalium, aut supernorum cælorum, non video cur anima à corpore divulsa sentire non possit. Quamquam, ne illam existimemus corpoream, sufficit si possit vel se ipsam, vel Angelos, vel Deum intelligere: quod utique facere poterit etiam à terreno corpore separata.

Præterea arguit Roccus. Si anima rationalis crearetur, non contraheret ex semine Adæ originale peccatum; Atqui contrahit: Non ergo creatur. Majorem probat 1. auctoritate Augustini, qui in libro de Origine Animæ, sive Epist. ad Hieronymum 28. ait parvulos originali peccato non obstringi, si animæ singillatim à Deo singulis nascentibus inferantur.

Addit

20.
Obijciatur 2.

21.
Solutio.

22.
Obijciatur 3.

Addit & rationem: Qui affirmant animam creari, & tamen originale contrahere peccatum, docent illam ex infecto corpore, cui inest, inquinari. Sed aliud est verba profundere, aliud sapere. Demonstrant, inquit, quomodo anima trahat ex semine Adæ peccatum, si anima nullam ex semine Adæ ducit originem. Nullum accidens absque subjecto potest existere, sive positivum illud sit, sive privativum: Peccati originalis subjectum est anima: Ergo si anima ex Adæ semine non propagatur, neque peccatum propagatione diffunditur. Hæc Roccus.

23.
Solutio.

Resp. Nego maiorem; & quoniam Adversarius abutitur etiam auctoritate Augustini, ei respondendum est, ut diximus S. Patrem responsum dedisse Iuliano: *Quid fugis ad obscurissimam questionem?* Nam salvatur ex æquo peccatum originale, sive anima vitiata traducatur ex Adam, sive inseratur corrupto ac sordido corpori. Quod Roccus opponat verba Augustini, facit ejus maxima & inconsiderata temeritas. Primum quoniam S. Pater nunquam dubitavit de propagatione animæ per semen corporeum, ut Philosophus iste contendit. Deinde quia S. Pater nec de propagine spiritali loquitur assertive, sed ambigit ubique, & difficultates scite prudenterque proponit. Imo in memorato libro prope finem affirmat se illam opinionem quod ex una fiunt omnes animæ, nolle discutere. Ad rationem productam respondendum est, Animam licet non propagetur per semen, infici ex consortio corporis, cum quo unum hominem constituit, sicut aqua vitiato in vase corrumpitur. Id vero quo pacto fiat, erit proximo libro inquirendum. Originalis maculæ subjectum esse animam concedimus: atque etiam ex hoc capite infertur animam esse incorpoream; peccatum enim aut iustitia non sunt affectiones corporum, sed spirituum. Falsum quoque est accidentia absque subjecto nunquam traduci. Transseunt de uno in alterum (inquit Estius in 2. dist. 17. §. 16. ad 10.) subjecto non transfuso hæreses, errores, vitia, lepra, pestis, aliaque morum & morborum contagia.

24.
Instantia.

Insistit. Si est animus à Deo insertus corpori, non ex propagine ac semine, recte Pelagiani objiciebant Catholicis, quod Deum faciant injustum. Quæ est enim iustitia spiritum incontaminatum nihil habentem commune cum carne huic alligare, peccati maculæ, poeniseque subjiendum?

R. P. Berti Theol. Tom. II.

Resp. Nego malam injustamque consecutionem. Non enim peccatum ex Divina institutione, & spectata vi creationis traducitur, sed humano reatu, & primi parentis malitia: cuius causâ corporeo vase polluto, quod Deus terrenum sane, sed defæcatum & absque forde formavit, non debet instituendæ naturæ ordinem immutare. Quod apostolus docet ad quartam objectionem Vincentianam Beatus Prosper in hæc plane verba: *Prævaricatio hominum disposita à seculis creationis ordinem turbare non potuit, & merito creatura peccatrix penalem dominationem illius patitur, cui relicto vero Domino, sponte se vendidit. Hæc quippe servitus non institutio est Dei, sed iudicium, &c.*

25.
Responsio.

Argumentatur rursus memoratus Peripateticus. Humanum semen habet fecunditatem, quæ attingit terminum formalem generationis: Terminus generationis est anima: Ergo anima gignitur feminis fecunditate. Minor probatur primo quoniam semen canis animam canis producit: Igitur semen hominis animam hominis. Ulterius Brutorum animæ excedunt perfectione brutorum semen, & nihilominus per illud propagantur. Gigni ergo & propagari potest rationalis anima per semen hominis, quamvis eodem semine sit perfectior. Amplius: Si anima vegetativa aut sensitivaeducta de potentia materiæ, nollit Deus creare animam rationalem, quidnam ex illo homine nasceretur, brutum animal, an homo? Insuper naturalissimum est omnium viventium non orbatorum generare sibi simile: Itaque vel simile sibi generat homo, vel erit orbatus & putrigenitus. Generat ergo simile: At similitudo non consistit in materia, sed in specie, natura, & forma: Igitur etiam forma, quæ est anima, ab homine generatur.

26.
Obijciunt 4.

Resp. nego minorem. Etenim homo generat hominem. non quod fecunditas seminis attingat productionem animæ; sed quoniam inducens dispositionem materiæ, cui Deus ex institutâ naturæ lege inserit animam spirituales, est efficiens causa unitiois partium, quibus constituitur rationale animal, homo. Et quoniam Philosophus, cum quo disputo, catholicus videri vult, & Sanctorum Conciliorum recipit auctoritatem, respondeat an Virgo Maria sit Dei Mater, si neque Divinam naturam, neque Verbi personam potuit alia ratione generare, quam subministrando materiam, cui substantialiter unitus est filius Dei? Aut ergo desinant Roccus, Pompona-

27.
Solutio.

Pp 2

tius,

tius, & reliqui hujus furfuris se jactare Catholicos, aut fateantur necessarium non esse ad veram generationem, quod fecunditas seminis cujusque termini productionem attingat. Quoniam vero nos provocant ad solam physiologiam; nego hominem deterioris esse conditionis, quam sint bruta animalia, propterea quod nequeat animam generare. Imo ex quo præditus sit anima spiritali præstat viventibus cæteris, quantum rei corporeæ substantia spiritalis; & etiam hominis generatio generationibus irrationalium, quantum dispositio materiæ & partium unio est in hominibus, quam sit in reliquis, mirabilior. Quod sequitur de perfectione animæ brutorum, falsum est in eorum sententia qui nullam animam agnoscunt, præter mentem humanam, à corporisfiguratione distinctam. Figuratio enim & dispositio partium est quidem rerum corporalium perfectio, sed quæ sita est in modificatione materiæ, non in productione novæ substantiæ. Atque materiam explicare & disponere possunt singula quæ moventur. Rationalis autem substantia non est quædam corporalis materiæ dispositio; nam quantumvis materia elaboretur, nequit esse principium percipiendi invisibilia & Divina. Atque hæc philosophandi ratio videtur in hac questione satis idonea ad solvenda Adversariorum Sophismata. In sententia autem Peripatetica recurrendum est ad educationem formarum ex præexistente materia. Anima quippe sensitiva neque existere potest, neque munus aliquod exercere nisi dependenter à corpore, & idcirco de potentia materiæ potest educi. Sed rationalis, cum non dependeat à materia in omni prorsus operatione, nequit produci ex præexistente subjecto. Dispositio corpore tenetur Deus Animam ei conjungere, non absolute, sed hoc providentiæ ordine præsupposito: unde tertia argumentatio inutilis est, & inepta. Si Deus alium naturæ ordinem institueret, & animam non crearet, nasceretur homo irrationalis, non hujus institutionis. Ad ultimum vero constat ex dictis, hominem generare simile quatenus ita materiam disponit, ut ei Deus inserat animam, qua species & natura humana perficitur. Nam inserta anima corpori filius gerit imaginem & similitudinem Patris, tametsi anima non sit ex ejus semine propagata.

28. Insuper objicit: Anima rationalis, sensitiva, & vegetativa est in homine una eademque: Homo generat animam ve-

Objicitur 5.

getativam & sensitivam: Igitur generat & animam rationalem.

Resp. Falsam esse in sententia plurium Philosophorum majorem: nam in animalibus nullam aliam animam sensitivam agnoscunt præter quamdam musculorum, spirituum, artuum, fibrarumque dispositionem, & præter subtiliores partes sanguinis, quibus corpora apte disposita moveantur. Hæc vero, nisi anima rationalis insit, omni sensu destituuntur. Est enim sensus, inquit, mentis perceptio excitata fibrarum nervorumque concussionibus. In quorum principiis distinguenda erit minor. Homo generat animam vegetativam, & sensitivam, id est corporea membra quæ dilatantur & crescunt, atque ad illorum concitationem præfens Anima, quam Deus creat, percipit sensibilia, concedo: Generat animam vegetativam, & sensitivam, id est, quamdam substantiam à materia corporali, ejusque modificatione se junctam, nego. In Peripatetica autem Schola respondetur animam vegetativam & sensitivam perfectam jam foetu, & adveniente anima rationali interire, quoniam hæc illarum virtutem præcontinet, & sola movere potest, & vitam tribuere corporalibus membris: aut, si magis placet, tres simul animas consistere in eodem corpore, & vegetativam ac sensitivam traduci, rationalem creari.

Adhuc argumentatur. De ratione cujusque animæ est informare materiam, & ei adæquate aptari: Rationalis anima informat materiam: Ergo ei aptatur adæquate. Aptari autem quid est, nisi partes materiæ partibus formæ respondere? Partibus itaque constat anima, & gignitur corporali propagine. Tandem qui animam docent creari à Deo, asserunt illam totam esse in qualibet parte corporis. Hinc vero sequitur manifestissima contradictio: nam abscisso brachio ubi tota erat anima, jam remota est à toto corpore reliquo, & remanet tota in eodem corpore. Tota ergo divulsa erit, & tota remanet. Hæcenus Antonius Roccus.

Resp. Et hæc in sententia modernorum Philosophorum nihil urgere. Distinguunt hi in homine duplicem formam, materialem, quæ est ipsa humani corporis figuratio, & spiritualementem, scilicet mentem in unaquaque parte corporis alicujus sensus fungentem munere, modo organa sint apte disposita. Idem videtur sentire Augustinus, qui de Fide & Symbolo cap. 3. inquit: *Homo excepta forma membrorum, quæ diver-*

29.
Solutio.

30.
Objicitur 6.

31.
Solutio.

diversis generibus animantium diversa tributa est, non differt à pecore, nisi rationali spiritu, qui mens etiam nominatur. Itaque respondemus formam illam, quæ partibus materiæ divisibilitate sua coaptatur, esse illam formam quæ consistit in figura & dispositione membrorum, per quam homo nihil differt à pecore, non mentem ac formam spirituales, per quam hominis species constituitur nobilior reliquis animantibus. At Peripateticus reponet, animam singulis membris aptari, quoniam licet inextensa, virtualiter divisibilis est, id est habet virtutem, quæ singulis partibus corporis applicatur. Diluent pariter utrique Philosophi argumentationem postremam. Illi enim respondebunt animam in ea parte cerebri consistere, ad quam nervorum omnium pertingunt filamenta, quibus corporalia membra tuetur, atque sentit quicquid accidit exterius, fibrasque aut comprimit, aut divellit. Quare scisso brachio non anima dividitur, sed venæ, arteriæ, aliæque filamenta, per quæ ab anima residente in cerebro movebatur. Similia reponent qui statuunt animæ sedem in corde. Nec tamen si totam etiam illi brachio inesse arbitraris, inferitur animam una fuisse concessam, sed tantum à scisso membro discessisse. Imo neque anima sensitiva, quæ tamen corporea est, dividitur juxta Peripateticos, dum brachium abscinditur: sed secantur duntaxat animæ imperfectorum, quorum corpora sunt paribus segmentis conglutinata, ut lacertæ & lumbrici.

32. *Obijciunt.* 7. Oppones ultimo. Quod anima fiat ex propagine, & de femore parentum egrediatur, videtur sacris literis magis conforme. Ergo anima propagatione seminis generatur. Probatur antecedens I. Genes. II. 23. dicitur mulier sumpta à viro, neque in ejus formatione legitur Deum inspirasse in faciem ejus spiraculum vitæ. Ergo anima Evæ ex anima Adæ facta est, neque Deus aliam, quam primi hominis animam produxit ex nihilo. II. Ejusdem libri cap. XI. 5. legimus, quod Abraham profecturus de Haran tulit Sarai uxorem suam: *Et animas, quas fecerant in Haran.* Et cap. XLVI. 26. habetur: *Cunctæ animæ, quæ ingressæ*

sunt cum Jacob in Aegyptum, & egressæ sunt de femore illius, &c. Fiunt ergo animæ à generantibus, atque illorum ex femore egrediuntur. III. Apostolus ad Hebræos cap. VII. 9. demonstrat Sacerdotium Christi esse nobilius Levitico, quoniam illud præfiguratum est in Melchisedech, cui decimas omnium divisit Abraham; ideoque, *Et per Abraham Levi decimatus est: adhuc enim in lumbis Patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.* At Levi non erat in lumbis Abraham ratione solius carnis, sed etiam animæ; alias etiam Christus decimatus fuisset, cum natus sit ex semine Abraham secundum carnem. Igitur universorum hominum, excepto Christo, tam caro, quam anima propagatur ex femore, lumbisque parentum.

Resp. nego ant. Ad priorem probationem dico in Genesi nec legi animam Evæ fuisse traductam, sed tantum quod corpus illius fuerit extractum de corpore Adæ: unde hoc argumento non probatur nec creatio, nec propagatio animorum. Dicitur autem mulier *Virago*, quoniam est os de osse viri, & caro de carne, ut habetur eodem versu: non quod sit anima de anima, & spiritus de spiritu. Vide Augustinum Epist. 28. ad Hieron. Ad alteram respondet S. Pater in Epist. ad Opratum num. 19. filios Abraham, & Jacobi appellari Animas modo quodam locutionis, quo significatur per id quod continetur illud quod continet, sicut Virgilius ait septimo Aeneid. *Vina coronant*, cum coronentur vasa vinaria. Animadvertit etiam Gen. 46. haberi pronomen relativum masculini generis, *Qui egressi sunt de femoribus ejus*: quo manifeste significatur exiisse de femore patris homines, non animas. Id vero secundum versionem LXX. in qua legitur: *οἱ ἐκασθέντες ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ*; nam Vulgata habet ut supra recitatum est. Ad ultimum respondet lib. x. de Gen. ad lit. cap. 20. Christum non fuisse cum Levi decimatum in femore Abraham, quoniam non venit in uterum matris per viri concubitum, sed à virgine conceptus est absque semine. Pergamus itaque ad reliquas controversias, nam de origine Animæ videmur satis superque dixisse.

33.
Solutio.

CAPUT V.

Sequitur quæstionis pars tertia, quæ est de immortalitate Animorum.

SUMMARIUM.

1. Status quæstionis.

à num. 2. usque ad 7. Probat, animam

non mori simul cum corpore, sed esse

immortalem.

8. 9. & 10. Respondetur ad opposita.

I. De immor-
talitate ani-
mi.

ITaque cum spiritus nihil habeat commune cum corpore non potest simul cum ipso interire. Quod nunc breviter demonstratur sum adversus rudiores, qui sibi hanc apertissimam veritatem nequeunt persuadere. In quorum numero inique nonnulli Catholicos recensent Lucas Osiander Cent. xvi. lib. i. cap. 16. & Daniel Classenius lib. i. Theolog. Gentilis cap. xiv. viris doctrinæ spectabilis, ac summæ dignitatis nequaquam parcentes. Sed prodidit sese stylus ipse mendacii. Nam de his unum referunt dixisse, se animæ immortalitatem firmiter non credidisse, cum jam mortuus esset: cui autem hæc mortuus significaverit, ipsi nesciunt. Visatur Classenius septimo Thesauri Græcarum Antiquitatum volumine pag. 76. immortalitatem Animæ negant, qui nullam substantiam admittunt præter corporalem, divisibilem ac solubilem, & omnem animam constituunt in quadam dispositione materiæ, sive congerie atomorum. Sunt aliqui tamen, qui materialem putant animam & nihilominus immortalem; id vero non ratione, sed fide tenere se profitentur. Hi sunt, qui existimant animam generari corporeo semine: quos refutavimus capite præcedenti.

2. Propositio.

Probat ex
scripturâ
immortalitas
animæ.

PROPOSITIO: Anima rationalis non moritur simul cum suo corpore, sed perpetui vita fruatur. Nam primo id eloquia Divina testantur. Sap. iii. 1. legitur: *Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Vixi sunt oculis insipientium mori . . . illi autem sunt in pace.* II. Machab. xii. 44.: *Nisi eos qui ceciderant resurrecturos speraret, &c.* Ioan. xii. 25. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Matthæi xxv. 46. *Ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.* 2. ad Corinth. v. 1. *Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.* Sunt alia generis huius innumera.

Consentiunt Ecclesiæ PP. quorum verba necessarium non videtur producere. ^{3.} Legatur Coccius in Thesaurio, & in lib. 2. Patribus. de Operibus sex dierum Franciscus Suarez. Nedum Patres, verum etiam *multi tam Græci, quam Barbari persuasum habent quod vivat anima humana post discessum à corpore*, ait in vii. contra Celsum Origenes. Et recte quidem. Nam ut mittam Pythagoram, & Platonem in Phædone, & xii. de Rep. Diodorum Siculum lib. xviii. Macrobi. in Somn. Scipionis, Salustium in Catilin. aliosque nominis celebritate præclaros; immortalitatem animorum tenuisse Thracæ scribit lib. ii. cap. ii. Pomponius Mela. Idem tradit de Chaldæis & Indis Pausanias in lib. quarto. Certissimum est ergo probari immortalitatem animarum Scripturis, Traditione, atque plurimum etiam Gentilium consensu.

^{4.} Tercio probatur demonstrationibus. Quarum prima est. Anima humana incorporea est, & caret partibus; Ergo est suapte natura immortalis. Antecedens demonstratum est supra cap. 3. prop. 1. consequentia pariter probata est in libro de Angelis cap. 3. prop. 2. *Quomodo enim dissolvi potest quod non est compositum?* inquit Greg. Nyl. Orat. Catach. c. 8. Huc reduci possunt argumenta Philosophorum quod principium intellectus sit per se subsistens; atque, ut Peripatetici loquuntur, *per se forma*: de quo plura S. Thomas in ii. contra Gentes cap. 55. 57. & i. p. q. 75. art. 6. Vide & Melchiorum Canum lib. xii. cap. 14. in his tamen argumentationibus nos ab horum principiis aliqua ex parte distamus; non enim *species omnes intelligibiles* à phantasmate dependere arbitramur: atque ita deridere possumus ratiocinationes eorum, qui probant mentem humanam, ex quo à corpore per sensus species debeat emendicare, aut cum corporibus interire, aut solutam à corpore in modum glirium somno otioque torpere. Atque hinc est quod Peripatetici multi, præditi etiam magno ingenio & magna philosophiæ Aristotelis eruditione, pronuntiarunt immor-

mortalitatem animorum fide credi, sed nullo certo physico argumento patefcere. Quos cum disertissime Canus infectetur, & perpolitò dicendi genere hanc propositionem confirmet; tamen prope finem disputationis hæc scribit de argumentis, quibus Peripatetici demonstrant animæ immortalitatem: *Quod si hujusmodi argumenta tibi evidentia non sunt, memento nec cæteros ex tuo ingenio æstimandos esse, neque hic evidentiam mathematicam requirendam.* Nos ergo ex Augustinianis principiis probamus rationalem substantiam esse omni corpore nobiliorem, quoniam illius naturam perspicue intelligibilem novimus absque omni extensione, & idearum defendimus superinditas, non à corporibus emendicatas.

5. Confirmatio. Nisi omnem perceptionem oriri dixeris à sensu, & phantasmate juxta Peripateticam doctrinam; assequeris optime argumenta Augustini in libro de Immortalitate Animæ: de quo tamen commoneo, ut legatur libri 1. Retract. caput xv. Probat enim S. Pater Animum esse immortalem ex quo sit subjectum scientiæ ac disciplinæ immutabilis, atque ei insit ratio perfectior quocunque corpore, nec non lex & ordo invariabilis numerorum, & veritas, qua nihil potest esse præstantius. De quo argumentorum genere arbitror eum, qui præcedentes lucubrations attentè legerit, plane fuisse informatum.

6. Argumentationes ultiores. Firmissimæ sunt argumentationes ex Dei providentia petitæ. Deum esse & ratio demonstrat, & probat hominum universorum conscientia. Atque Deum justissimum esse remuneratorem bonorum operum, & malorum vindicem liquet ex idea summi & incommutabilis boni: non enim bonum rectumque Dominum judicat quisquis illum absque præmiorum poenarumque lege constituit. Atqui nisi sit perennis animorum vita post mortem, boni plures mercede, & improbi supplicio debito privabuntur; quod est Deum facere improvidum; rerumque humanarum inscium & negligentem. Est ergo post interitum corporis, Animi perpetua & interminabilis vita. Hoc argumentum primo nobis exhibuerunt sacrae literæ: Job. xxi. à versu 7. *Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?* Psalm. lxxii. à versu 3. ad postremum. Habacuc 1. & 11. capite. Idem urget Chrysostomus hom. 4. de Providentia: nec latuit Ciceronem in libro de Senect. & in primo Tusculan. Qq. Hinc est, quod impii ut suis indulgerent cupiditatibus, Dei providentiam sustulerunt, ut

legimus Psalm. xlii. 1. & Sap. 11. 1. 2. & 3. S. P. Augustinus in libro Confessionum suarum vi. cap. ultimo, *Disputabam, inquit, cum amicis meis Alipio & Nebridio de finibus bonorum & malorum Epicurum accepturum fuisse palmam in animo meo, nisi ego credidissim post mortem restare animæ vitam, & tractus meritum, quod Epicurus credere noluit.*

7. Confirmatio. Accedit inditus amor beatitudinis, & omnium hominum sollicitudo & cura eorum, quæ post mortem futura sunt. Hujusmodi anxietas aliud non est, quam certa & constans prænotio, sive instinctus naturæ omnia ad bonum congruens recta trahentis; Instinctus autem & inclinatio naturæ fallax esse non potest, alioqui melior foret conditio pecudum, quam hominum, cum illæ ab auctore naturæ ad finem sibi debitum dirigantur: Oportet ergo, ut sit revera immortalis vita; quam appetit creatura quælibet rationalis. Quam argumentationem non solum urgent Theologi ac Patres, verum & Tullius memorato loco, ubi antiquorum Philosophorum sententias exponit, & in Epist. 117. Seneca.

8. Objectiones. Objicies. Animam simul interire cum corpore scribit Ecclesiastes cap. 3. v. 19. Apostolus in 1. ad Timoth. cap. vi. 16. atque evincitur ex Levitici xvi. v. 14. Ecclesiastes enim ait: *Idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius: cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Paulus vero expresse affirmat quod Deus solus habet immortalitatem. In Levitico sunt hæc verba: *Anima omnis carnis in sanguine est.* Non animam dixit Divinus Auctor pecudum tantum, vel jumentorum, sed *omnis carnis.* Et *carnis* nomine etiam homines designari constat ex cap. vi. Gen. 12. & Joannis 11. 6. Ad summum animorum immortalitas, si ulla est, erit gratia mortem coercens, ut definit vi. Synodus Act. xi. Erit ergo suapte natura omnis homo quantum ad animam corruptibilis & mortalis.

9. Responsio ad locum Ecclesiastæ. Resp. ad locum Ecclesiastæ, unum esse interitum & jumentorum & hominum quantum attinet ad vitam corpoream communem omnibus animantibus: nam & homini, cui dederat Deus posse non mori, posteaquam sese avertit à Creatore suo, & perdidit originalem justitiam, di-

dictum est Gen. III. 19. *Pulvis, es & in pulverem reverteris.* Ita nihil habet homo jumento amplius ratione corporis & vitæ animalis in carne prætereuntis; & cuncta ad eandem terræ conditionem redeunt, unde facta sunt, quoniam humani corporis molem Deus de limo formavit. Mens ergo in terram non revertitur, cum de terra non sit producta. Reliqua verba sunt admirantis, & reprehendentis improbos, quorum animus adeo terrenis cupiditatibus illaqueatur, ut nonnisi terrena sapiat, & solum corporis interitum, ut jumentorum mos est, perhorrescat. Conferenda sunt cum his verba Sap. II. *Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: Exiguum & cum tadio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, &c.* Etiam citato capite Eccl. v. 17. habetur: *Et dixi in corde meo: Justum & impium judicabit Deus, &c.* Quibus commonet nos alteram manere Vitam, in qua non videtur, quomodo sub sole contingit in loco iudicii impietas, sed merces aqua rependitur. De testimonio Apostoli, & auctoritate & sensu VI. Synodi vide lib. x. cap. 3. Legatur & Augustinus libro septimo de Genesi ad literam sub finem, ubi ait quod anima sit immortalis secundum quandam vitæ modum, quem nullo modo potest amittere; secundum quamdam vero mutabilitatem, qua potest vel deterior vel melior fieri, non immerito etiam mortalis possit intelligi, quoniam

veram immortalitatem solus ille habet, de quo proprie dictum est, *Qui solus habet immortalitatem.* Consimilia tradit in Epistola ad Hieronymum de Origine animæ cap. 2. num. 3.

Ad Levitici verba reponent non vulgares Philosophi animam quidem omnino carnis aut immolandæ super altare Domini, aut ad mensam comedendæ, cujus profecto generis non est homo, nihil esse quam subtiliores partes sanguinis; nec in brutis reperiri animam sensitivam, quæ sit substantia aliqua distincta à materia, qualem propugnant Peripatetici. Sed de brutorum anima viderint alii. Longe hac præstantiorem & ab interitu liberum animum esse humanum, persuasum habent qui defunctorum spiritui etiam funerum ceremoniis sacros honores impendunt. Vix enim invenies aliquem, qui animum suum tanto dedecore afficiat, ut corpus illius sedem tumulandum credat asini sepultura. Respondendum itaque cum Augustino quæst. 57. in Leviticum, animam omnino carnis esse in sanguine, quatenus in hac vita vivitur dum sanguis per corporis membra omnibus in venis diffunditur; vel animam hoc loco significare duntaxat vitam temporalem, quomodo Apostolus, ut se ostenderet paratum ad sanguinem pro Evangelio fundendum, inquit, *Non enim facio animam meam pretiosorem quam me.* Reliqua argumenta soluta sunt cap. III. Prop. 1. & cap. IV. Prop. 2.

CAPUT VI.

Absolvitur disputatio de Anima hominis refellendo errorem de ejus transmigratione, & revolutione Platonica.

SUMMARIUM.

1. Status quæstionis exponitur.

à num. 2. usque ad 5. Probat, non dari animarum de uno in aliud corpus migrationem.

6. Propugnatur, non dari revolutionem Platoniam.

7. & 8. Solvuntur figmenta.

I.
De transmigratione animarum.

Mεταμύωσις, ut Græci appellant, sive animarum de uno in aliud corpus transitum, vel, ut loquitur Tertullianus, *recidivatum* dicitur primus omnium tradidisse Pythagoras. Verum arbitror derivasse ab Ægyptiorum idololatria: hanc enim gentem principio Regum suorum memoriam astrorum symbolis, rerumque corporaliū imaginibus coluisse, deinde tanquam numina sempiterna sydera ipsa, & alia Majorum symbola habere cœpisse,

se, commonstrant quæ à nobis scripta sunt de Origine Polytheismi. In ea opinione magis confirmamur, quod Photius in Bibliotheca p. 1004. affirmat errorem illum ad Pythagoram ex Ægyptiis manasse. Eodem laborasse Stoicos omnes auctor est in libro III. cap. 18. Lactantius. Idem de antiquis Germanis scribit Appianus in Celtico, & de Indis lib. 3. Physiologiæ Stoicorum disert. XII. Justus Lipsius. Quanto insuper honore Brachmanni Bovæ, Elephantis

phantes & animalia cætera prosequantur, scribit in Itinere ad Orientales Indias Vincentius Maria Carmelita Excale, lib. 111. cap. 22. & 26. Etiam Plato animas hominum volvi post mortem credidit ad corpora bestiarum, auctore Augustino in x. de Civit. Dei cap. 30. Sic in Phædro scribit, sic in Timæo, sic in extremo de Republica. At non fuit Plato primus hujus erroris assertor, ut visum Irenæo lib. 11. cap. 58. nunc 33. sed idololatæ Aegyptii, aut saltem Pythagoras, à quo nefarium Dogma accepit Empedocles, cujus extant apud Tertullianum de Anima cap. 15. & Diogenem Laertium in vita Philosoph. ea verba: *Thamnis & piscis fui.* Etiam Manichæi eodem errore imbuti sunt, apud Augustinum Hæresi 46. & in libro contra Adimantum cap. XII. Platonici quidam non solum *Transanimationem* defendunt, sed ulterius animarum reditum ad astra, unde sumptæ fuerunt; quamquam non conveniunt an exacto anno magno ibi in æternum debeant permanere, an infinitis revolutionibus cogantur iterum ad corpora terrena descendere. De hac animarum perpetua revolutione Virgilius in VI. Aen.

*Has omnes, ubi mille rotam volvere
per annos,
Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine
magno,
Scilicet immemores supera ut convexa
revisant,
Rursus & incipiant in corpora velle
reverti.*

Exprimit autem Poeta per aquam Lethæi fluvii oblivionem; nemo quippe mortaliū vitæ in alio corpore antea actæ juxta Platonem reminiscitur, propterea quod animæ in aliud corpus migraturæ exhibet Dæmon medicamentum, quo in gravem incidit aporiam. Refellendus modo est tam supinus & pervulgatus error quam brevissime possumus, ut ad munus pensumque persequendi lucubrationem de primo homine revocemur.

2. PROPOSITIO I. Non datur animorum de uno in aliud corpus migratio.

Probat ex S. Scriptura. Manifestissima hæc veritas sacrorum librorum auctoritate firmatur. Ecclesiastæ XII. 7. habetur: *Revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redent ad Deum, qui dedit illum.* At non rediret ad Deum, si in aliud corpus migraret. Apostolus ingemiscebat, dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Cupiebat corpori.

R. P. Berti Theol. Tom. II.

ris resolutionem, ut esset cum Christo: & dissoluta hujus habitationis domo alteram non manufactam firmissime sperandam esse monebat. Si autem daretur transanimatio, esset de domo terrestri in terrestrem, & de corpore mortis in corpus mortis transeundum.

Refutatur etiam opinio Pythagoreorum ratiocinationibus naturalibus. Prima Pythagorei refutantur. est Irenæi lib. 11. cap. 33. & potest hac brevi forma proponi: Nemo reminiscitur eorum, quæ in alio corpore perperavit. Ergo qui putat se in alio corpore vitam egisse, id nulla ratione affirmat, nec probabili ducitur conjectura. Reponunt Platonici, quod animæ priusquam in corpora intrent, potantur oblivione. Verum Beatus Irenæus ita Platonem perstringit: *Si oblivionis poculum potest, posteaquam ebibitum est, omnium factorum obliterare memoriam: hoc ipsum unde scis, o Plato, cum sit nunc in corpore anima tua, quoniam priusquam in corpus introeat, a Dæmone potata est oblivionis medicamentum?* Deinde si posset corporum admixtio omnium præteritorum delere memoriam; dum quis à somno evigilat, non reminisceretur eorum, quæ soporatus & quiescente corpore vidit in somniis. Id vero experientiæ quotidianæ adversatur, cum anima recorderetur, quæ apud se vidit, & in phantasmate egit, eaque post plurimum temporis nuntiet proximis. Insuper aggravat quidem corpus animam, quæ illo utitur tanquam organo & instrumento, & si corporea moles disrumpitur, mens humana nequit operari per sensus, quemadmodum artifex extremum opus sine instrumentis non perficit: sed quæcumque corporis permixtio & effectio non potest efficere, ut anima, quæ est suapte natura substantia cogitans, omnem prorsus internam cogitationem & reminiscenciam deperdat: quemadmodum nec defectus instrumentorum potest impedire atque omnino delere ideam, ac perceptionem artificis. Sed legendus est memorato loco Irenæus.

4. Altera argumentatio potest depromi ex Tertulliano lib. de Anima cap. 33. Probat 2. Si animabus, dum in alia corpora migrant, ea deputantur, quæ ipsorum meritis videntur congruere, E. G. porcorum immundis, luporum falsariis, glirum otiosis, asinorumque socordibus & ignavis congruum est, ut etiam scelerum suorum reminiscantur, quibus talia corpora promeruerunt, maxime cum hoc fine ad ea volutentur, ut adimpleant

Qq

pleant quod negligenter prætermiserunt, & pœnam luant commissorum: Atqui nemo præteritorum factorum conscientia torquetur, nisi illorum tantum, quæ in hoc humano corpore perpetravit: Ergo ad hoc non venit, ut superioris vitæ corrigat vitia, pœnasque persolvat. Si demutantur (inquit Tertullianus) non ipsa dispungentur quæ merebuntur: & evacuabitur ratio iudicii, si meritorum deerit sensus. Deerit autem sensus meritorum, si status verterit animarum.

5.
Probatur 3.
ex S. Augu-
stino.

Tertio loco nonnulla argumenta producam ex magno Ecclesiæ Doctore Augustino. Sic primum: Deus hominem condidit ad imaginem & similitudinem suam: atque hæc Divina imago in animo potissimum sita est. Si daretur animorum transmigratio, corpora quoque brutorum fierent habitaculum spiritualis animæ. Igitur etiam belluæ essent procreatae ad imaginem & similitudinem Dei. *Anima humana facta est ad imaginem & similitudinem Dei. Non dabit imaginem suam cani, & porco.* Inquit S. Pater in Psalmum 146. v. 9. Alterum sit: Jumenta, quæ hominum usui deferviunt, absque ullo crudelitatis scelere vapulant, freno reguntur, neque ulla est inter illa hominesque consuetudo. Nemo quippe non miratur extremam quorundam Indorum stultitiam, qui bestias ingenti pretio redimunt, excipiunt hospitio, & ab earum carne abstinere, stercore etiam religiose servato, maxime boum atque elephantum. At si daretur animorum transmigratio, jumentis esset peculiaris honor habendus, & Indorum superstitionem docti quique probarent; quum in belluina corpora essent detrusa animæ parentum & amicorum. Non ergo, nisi prorsus desipiat, hanc animorum revolutionem quipiam audebit asserere: *Quid ergo faciet de tanto scelere* (ait S. Pater contra Adimantum discipulum Manichæi cap. 12.) *si quando tardum jumentum plagis, aut concitatum freno fatigavit, in quo forte patris ejus anima fuerit? Ut non dicam quod etiam accidere parentes suos inter pediculos, & pulices potuerit, a quorum isti interfectione non temperant.* Tertio: Cum olim Manichæi, tum memorati Brachmanni fatentur animas hominum in corpora quidem jumentorum, pecudum, boumque revolvī, at non in minutissima cicicum, pulicum, aliaque hujusmodi: At si hominum spiritus migraret in bestias, etiam in tenuissimas revolveretur: Ergo non transmigrat. *Cur in vulpeculam* (inquit eodem

loco Augustinus) *revolvi anima humana possit, & non possit in mustelam, cum catulus vulpeculæ fortasse etiam minor sit, quam magna mustela? Deinde si in mustelam potest, cur in murem non potest? Et si in istum potest, cur in scellionem non potest, deinde in apem, deinde in muscam, deinde in cicicem, atque inde usque in pulicem, & siquid est aliud multo minutius, pervenire?*

PROPOSITIO II. Non datur circulus animorum, seu revolutio Platonica, 6.
qua anima Deum secuta sine ulla pœna ad alterum circum pervadat, confecto- que omnium siderum cursu ad primam conditionem evolutis perpetuo sæculis revertatur. Propositio 2.

Ad præcedentia argumenta, accedit 7.
ratiocinatio Augustini in x. de Civit. Dei Probatio
cap. 30. & xi. cap. 20. Ea sic pro- contra revo-
ponitur: Anima purgata, Deum secuta, & beatitudinem adepta juxta Platonice- lutionem
ratorum placita revolutis sæculis ad Platonicam.
secundam vitam redit, optione unicuique proposita, ut corpus eligat, quod velit, E. G. Anima Orphei corpus cygni, Ajacis leonis, Thamyra philomela, Agamemnonis aquilæ; ut in Phædro ait Plato. Hoc autem est omnino incredibile. Ergo commentitius est circumitus & circus animorum. Minor probatur; quoniam stultum est credere ex illa vita, quæ beata esse non potest, nisi certa sit anima de sua futura aternitate, *desiderari corporum corruptibilium labem, & inde ad ista remeare, tanquam hoc agat summa purgatio, ut inquinatio requiratur.* Confirmatur; nam animæ juxta Platonis doctrinam nunquam beatitudinem consequuntur, quam instinctu appetunt naturali, cum post temporum volumina sciunt se iterum ad miseriam, terrenamque calamitatem redituras: aut si id ignorant, non sint veram felicitatem consecutæ. Recte ergo Tullius in vi. de Republica dicit ex sententia Platonis vitam ubique jugi malorum fontē circumseptam esse; & præceptoris doctrina jure displicuit Porphyrio: quem puduit illud credere, *ne mater fortasse filium in mulam revoluta veclaret.* Legendus in locis, quæ innuimus S. Pater, & Alipius Reylof Gandavensis lib. vi. de Anima cap. 3.

Oppones: Transmigratio animorum non videtur repugnare Scripturis. Nam in Joannem Baptistam revolutum spiritum Eliæ, constat ex apertissimo Christi testimonio Matth. xi. 14. *Ipse est Elias.* Transmigrant ergo animi de corpore hominis unius in corpus alterius. Revolvi etiam ad bestias & volucres colligitur 7.
Obiectio.

ligitur ex Psalmo 146. 9. ubi legimus Deum præbere escam *pullis corvorum invocantibus eum*. At non invocarent corvi Dominum, nisi anima spirituali præditi essent. Venit itaque interdum spiritus hominis ad corpora ferarum & volatilium.

8.
Solutio.

Resp. ad 1. Si animus Eliæ vere in Joannem migraverat, eccur interrogantibus Levitis Jo. 1. v. 21. num esset Elias, respondit, *non sum*, Itaque, ut Augustinus scribit Tractatu in Joannem quarto, *si figuram Præcursoris advertas, Joannes ipse est Elias: quod enim ille ad primum adventum, hoc iste ad secundum erit. Si proprietatem personæ interroges, Joannes Joannes, Elias Elias. Dominus ergo ad præfigurationem recte, ipse est Elias; Joannes autem recte ad proprietatem, non sum Elias.* Idem

scribit Tertullianus de Anima cap. 17. Hieronymus Epistola ad Algasiam 151. q. 1. & Gregorius hom. vii. in Evangelia. Pulli autem corvorum dicuntur Deum *invocare* metaphorice, quatenus clamitant crocitando: unde vertit Hieronymus *Filii corvi clamantibus*. Atque Psalmista nobis providentissimam Dei curam hoc exemplo commendat. Pulli enim corvorum antequam plumescant, non pascuntur à parentibus, ut mos est volucrum ceterorum, & postea enutriti pelluntur è nido, & tamen quærunt à Deo escam sibi. Videatur Isidorus in xii. Etymolog. cap. 7. & Elianus lib. 2. Hist. Anim. cap. 49. Corvorum pullos magnus Augustinus interpretatur Gentiles, *Qui simulacra colere videbantur parentum suorum, & conversi sunt ad Deum.*

C A P U T VII.

Reditur ad primum Hominem, & inquiritur, quomodo conditus fuerit ad Imaginem Dei, & cum originali justitia.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.

2. & 3. Probatur, hominem factum esse ad imaginem Dei secundum animam.

4. & 5. Ostenditur, similitudinem Dei præter substantiæ intelligentis naturam, etiam dona virtutum, & O. gratiarum involvere.

à 6. usque ad 9. Propugnatur, Adamum cum gratia gratum faciente productum fuisse, licet id non sit definitum ab Ecclesia.

à num. 10. usque ad 15. Diluuntur contraria.

1.
Quomodo
primus ho-
mo conditus
ad imagi-
nem Dei,
& cum iusti-
tia originali.

P RIMUM hominem creatum esse ad imaginem & similitudinem Dei aperte Divina Scriptura testatur. Ad rationem imaginis requiritur, ut rem, cujus imago est, peculiariter repræsentet. Epiphanius ait Hæresi 70. incertum esse, an hæc imago in anima vel corpore sita sit: sed errasse scribunt cum Gregorio de Valentia disp. viii. quæst. 3. p. 1. Theologi alii. Quoniam vero Magister sententiarum in 11. dist. xvi. demonstrat auctoritate Augustini similitudinem non solum consistere in essentia, quæ immortalis & incorruptibilis est, verum etiam in amore virtutis, atque innocentia & justitia; etiam de originali integritate est disquirendum.

2. **PROPOSITIO. I.** Homo factus est ad imaginem Dei secundum Animam: & hæc imago in facultate intelligendi & volendi, atque in arbitrii libertate consistit.

Probatio. Etenim Genes. 1. 26. hominem creatum legimus ad imaginem Dei, ut præficeret *piscibus maris, & volatilibus celi, & bestiis, universæque terræ.* Atqui
R. P. Berti Theol. Tom. II.

homo ceteris animantibus præest non proceritate aut robore corporis, sed facultatibus animi. Ergo non in corpore, sed in animo Imago Dei sita est. Deinde conveniunt in hoc Ecclesiæ Patres, & Theologi; quorum princeps Augustinus lib. 24. contra Faustum cap. 2. inquit: *Eum ad imaginem suam non fecit, nisi secundum id quod interius est, non solum incorporeum, verum etiam rationale, quod pecoribus non inest.* Insuper lib. vii. ex libris Augustini de Trinitate, Patris, Filii, & Spiritus Sancti imaginem in mente ejusque notitia & amore peculiariter expressam ostendimus. Præterea, ut idem Augustinus docet in lib. 83. Q. 9. 51. inter creaturas omnes, *Quæ sapiunt Deo similitudine proxima sunt.* Et ratio est, quoniam creatura intellectualis, & sapientiæ capax & est, & vivit, & cognoscit, cum creaturæ aliæ aut non cognoscant, ut bruta, aut non vivant, ut lapides: ideoque substantia intelligens est id, quo nihil melius in creatura invenitur. Oportet ergo, ut imago Dei existat in Anima, per quam homo divinitatis

Q. 2

vinitatis

vinitatis substantiam, id est, plenitudinem effendi peculiari modo representat.

3.
Sequitur 1.

Ex quibus sequitur primo etiam Angelum, cum sit spiritualis substantiæ, & præditus vi intelligendi, ad imaginem Dei fuisse creatum, & quidem peculiari quadam ratione, cum majori intelligentiæ polleat acumine. Sequitur ulterius etiam mulierem in se imaginem Divinam referre, ut colligitur ex primo Geneseos 27. *Ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam creavit eos.*

Sequitur 2.

Quamquam mulier rectissime appellatur ab Apostolo in prioribus ad Corinthios xi. 7. *gloria viri*, quatenus ex viro producta est, eique subicitur. Consequitur tertio hominem peccando imaginem Dei penitus non amittere, quoniam in eo non extinguitur lumen rationis, neque omnino perit liberi arbitrii facultas: tamen dum actu peccat, erratque extra rationis semitas, comparandus sit jumentis insipientibus, & fiat similis vanitati. Sequitur præterea hominem & Dei imaginem appellari, & ad imaginem Dei procreatum, ut distinguatur à Verbo, quod est Divinæ substantiæ perfectissima imago, & sapientia Patris, non creata, sed nata; nec diceretur recte ad imaginem Patris, quæ verba demonstrant imparem quamdam similitudinem.

Sequitur 3.

Legendus Augustinus xv. de Trinit. cap. 2. & 3. & Magister sent. in ii. dist. xvi. §. ultimo. Postremo sequitur Divinam imaginem etiam in corpore quodammodo relucere, ut idem Aug. docet in vi. de Gen. ad lit. cap. 12. & in i. de Genesi contra Manichæos cap. 17. *Omnium enim animalium corpora, sive quæ in aquis, sive quæ in terra vivunt, sive quæ in aere volitant, inclinata sunt ad terram, & non sunt erecta, sicut hominis corpus. Quo significatur etiam animum nostrum in superna, id est in aeterna spiritualia erectum esse debere. Ita intelligitur per animum maxime, attestante etiam erecta corporis forma, homo factus ad imaginem, & similitudinem Dei.* Atque poterunt hoc pacto conciliari Patres, qui etiam in corpore humano Divinam imaginem agnoverunt; ut in Dracontii Hexamerone:

Sed dominatorum dominator summus & auctor

Limavit per membra virum de pulvere factum:

Limus adhuc deformis erat; membratur in artus

Corporea species hominis celestis Imago.

PROPOSITIO II. Similitudo Dei præter substantiæ intelligentis naturam, etiam dona virtutum, divinarumque gratiarum munera videtur complecti.

Id innuunt primum sacre literæ. Nam Probatur ex Apost. ad Ephes. iv. 24. & ad Coloss. iii. Scriptura.

10. hortatur nos ad charitatem, & exercitia virtutum, ut spiritu renovemur *secundum imaginem Dei*, ad quam creatus est primus Adam. Igitur præter rationalem naturam quæ Dei imago est naturalis, impertitus est univerforum Creator homini gratiarum dona, in quibus splendet imago quædam supernaturalis, cuius causa nuncupamur Dei filii, eique speciali titulo similes. Ait etiam Joannes Epist. i. cap. iii. 2. quod in Patria *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Divina ergo similitudo non qualemcunque cognitionem, sed supernaturalem, & sanctæ dilectioni conjunctam commonstrare videtur. Nec tamen hic sequitur primum hominem ab initio vidisse Deum facie ad faciem, ut quidam commenti sunt; non enim habuit plenitudinem beatitudinis, & charitatem adeo fervidam, ut non posset ad commutabilia bona converti, quomodo ipse probavit eventus. Similitudo ergo Patriæ in hoc est perfectior, quod iusti per liberum arbitrium excidere à charitate non possunt, orta ex manifesta visione Dei sanctæ dilectionis necessitate, quæ cum flexibili hominum viatorum arbitrio nequit connecti.

Etiam Patres similitudinem Dei in amoris virtutis constituerunt. Irenæus lib. i. adversus hæres. cap. 6. docet *imaginem haberi in plasmate, similitudinem vero assumi per spiritum*: hac autem improbos & carnalibus cupiditatibus deditos propria culpa carere. S. Hieronymus in Comment. ad cap. 28. Ezech. ait Dei similitudinem compleri *in baptismate*. S. P. Augustinus adversus Adimantum discipulum Manichæi cap. 5. eandem similitudinem apparere scribit *in dilectione inimicorum*: quod conforme est testimonio Evangelico Mat. v. vers. 45. Plura Patrum testimonia affert Bellarm. de Gratia primi hominis cap. 2. quibus *cogimur* (inquit) *admittere non esse omnino idem Imaginem & similitudinem, sed imaginem ad naturam, similitudinem ad virtutes pertinere.* Quod & Magister docet memorata distinct. xvi. §. 4. & D. Thomas q. 93. art. 9. Suffragatur & ratio; nam similitudo addit ad rationem imaginis rectitudinem ac perfectionem, quæ proculdubio in creatura rationali est virtus & ordo dilectionis. Ex quibus infertur hominem peccando similitudinem Dei, non imaginem per-

4.

Propositio 2.

Nam Probatur ex

Scriptura.

5.

Probatur ex

Patribus.

perdidisse: unde Augustinus, qui in vi. de Gen. ad lit. cap. 27. & 28. scripserat *Adam imaginem Dei perdidisse peccato*, in 11. Retract. cap. 24. ita accipiendum esse animadvertit, *non tanquam in eo nulla remanserit, sed quod tam deformis, ut reformatione opus haberet.* Quam reformationem Apostolus in iustitia & sanctitate consistere non uno in loco declarat.

6. PROPOSITIO III. Adam cum gratia gratum faciente productus est: non tamen id ab Ecclesia definitum videtur.

Demonstrata est à nobis hæc thesis libro hujus x. cap. vii. Prop. secunda. Nunc de homine breviter confirmatur; cum producta ibidem argumenta sint homini Angelisque communia. Primo Apostolus ad Ephes. 4. 23. ait: *Renovamini spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Qui renovatur ad priorem conditionem regrreditur. Prior ergo conditio hominis fuit in iustitia & sanctitate. Insuper Concilium Tridentinum sess. v. can. 1. definit: *Primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse.* Præterea hæc est sententia Augustini, aliorumque Patrum rationi etiam consentanea, ut demonstratum est loco nuper citato de Angelis.

7. Secunda pars probatur. Jansenius de Grat. 1. hominis cap. 1. contendit spectare ad fidem ob allatam Tridentini definitionem. Sed hæc conjectura est valde infirma. Nam Estius in 2. dist. 25. respondet: *Aliud est creatum esse in sanctitate & iustitia, aliud in ea constitutum.* Constitui enim in ea potuit post creationem. Nam & in Paradiso constitutus, id est, positus fuit primus homo Gen. 2. non tamen in eo creatus. Unde satis liquet Patres Concilii Tridentini dum ita circumspecte locuti sunt, ut constitutum dicerent, non creatum aut conditum, studio voluisse abstinere à definienda questione inter Catholicos disputata, an homo fuerit creatus in gratia. Addit Juenin Tom. 3. Inst. dissert. 3. q. 1. Sacra Synodi jussu deletam fuisse vocem *Conditum*, quam illius Canonis editores primum inferuerant. Contendunt alii Concilium per *iustitiam & sanctitatem veritatis*, non habitualement gratiam intellexisse, sed rectitudinem originalem, quam sitam putant in recto ordine ac dominio rationis, nullo reluctante motu concupiscentiæ, necnon in libero arbitrio actuali gratia suffulto; quamutique rectitudinem merito primi peccati per-

didimus; nam etiamsi nobis gratia uberior per Christum subministraretur, remaneret tamen concupiscentia ad agonem, quæ ex peccato est, & ad peccatum inclinat, ut eadem Tridentina Synodus docet proximo Canone quinto. Denique Cardinalis Pallavicinus lib. vii. Hist. Con. Trid. cap. x. testatur, *Patrum consilium fuisse se prorsus abstinere à supervacaneis articulis ab illis nimirum qui Catholicas inter scholas in dubitatione versantur . . . nec enim Synodus collecta fuerat ad decidendas opiniones, sed ad errores recidendos.* Quanti autem Scholastici scripserint primum hominem absque gratia habituali fuisse conditum, neminem puto ignorare.

8. Neque probatur hujus de Adamo confirmatio. condito in gratia sanctificante assertio- nis definitio Canone 19. Concilii 2. Arauscani, quem urget Bellarminus capite de Gratia primi hominis tertio, & Cl. Auctor Operis, quod inscribitur Mens Augustini lib. 1. cap. 4. Sunt autem Concilii verba ex Augustini Epistola sexta ac centesima: *Natura humana, etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo se ipsam Creatore suo non adjuvante servaret. Unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine gratia poterit reparare quod perdidit?* Quibus in verbis demonstratur tantum adversus Pelagianos necessitas gratiæ actualis ad consequendam salutem, & reparandas vires ad servanda ut oportet Divina præcepta ob Adæ culpam deperditas, argumentatione quam appellant Scholæ à fortiori. Neque irrefragabile monumentum subministrant verba Augustini lib. 1. de lib. arb. cap. 11. dicentis firmissima fide tenendum esse, *Hominem tam perfecte conditum à Deo, & in beata vita constitutum, ut ad ærumnas mortalis vite ipse inde propria voluntate delapsus sit:* Aut quod in synopsi fidei Monachi Scithæ, vel quod Fulgentius de Fide ad Petrum cap. 25. absque dubitatione credendum esse profitentur, *Primos homines, id est, Adam & mulierem ejus, bonos & rectos, & sine peccato creatos esse.* Respondere etenim poterunt antiquorum scholasticorum defensores ad perfectionem & rectitudinem originalem hoc tantum requiri, ut humana natura esset instituta absque ullo vitio & peccato, atque cum bona voluntate, & gratiæ sufficientis adjutorio, ut posset sibi habitualement charitatem comparare, & ad plenitudinem beatitudinis pervenire. Quamobrem nulla censura veteres Scholasticos per-

stringendos arbitramur : etsi rectitudinis ac sanctitatis nomine planiori sensu fatemur significari justificationem & gratiam, in qua permanentes jure quodam hæreditario consequimur beatitudinem. Hancvero assertionem nostram commemorato lib. 1. cap. vii. satis præmunivimus.

9. Quam specialia dona justitia originalis importaverit.

Profecto justitia Originalis præter gratiam habitualement alia dona complura importabat : idque ex eo constat, quod nemo filiorum Adæ in peccato conceptus dum baptismo abluitur, & gratia ac sanctitate exornatur, in hac vita assequitur primigeniæ institutionis uberissimam plenissimamque felicitatem. Assequeretur autem, si rectitudo originalis nihil fuisset præter gratiam gratum facientem. Itaque primus homo ita constitutus est bonus & rectus, ut in anima superni luminis illustrationem, & beatitudinem participaret; imperfecte tamen, & quomodo explanavi libro x. cap. viii. In qua beatitudine nulla rixa à se ipso adversus se ipsum turbatus atque tentatus sua secum pace fruebatur. Quamvis vero esset futuri casus ignarus, propterea quod plenitudo scientiæ & major abundantia charitatis futura erat merces arbitrii, si in accepta justitia stetisset; nulla tamen animiangebatur solitudine, cum non miserum fieri, & à tanta bonorum affluentia non cadere in sua potestate esse sentiret. In corpore pariter tranquillitate, securitate, & immortalitate fruebatur; nullo enim concupiscentiæ motu rationi contrario, nullaque rixa carnis integer animus gravabatur : atque licet mortalis factus conditione corporis animalis, erat immortalis beneficio Conditoris. Præerat etiam omnibus animantibus terræ, piscibus maris, & volatilibus cæli, ampliori etiam dominatu, quam modo exerceat non solum pecora & jumenta suis usibus subdita regendo, sed feris etiam imperando potentia non corporis, sed rationis. Atque hæc omnia manifesta reddentur capite libri hujus penultimo, ubi ostendam ignorantiam, concupiscentiam, & mortem non esse conditionem humanæ naturæ, sed pœnam peccati. Diluenda nunc erunt eorum objecta, quibus arridet veterum quorundam Scholasticorum opinio de homine in justitia quidem originali, sed non in gratia sanctificante creato.

10. Obiectio 1.

Ob. 1. Apostolus in 1. ad Corinth. cap. xv. 46. ait : *Factus est primus homo in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.* Adam ergo sine gratia, Christus in sanctitate & justitia creatus est. Confirmatur ex

eo, quod S. P. Augustinus in 11. de Genesi contra Manich. cap. 8. hoc Apostolico testimonio utitur ad probandum tunc spiritualement Adam fuisse effectum, cum in Paradiso, hoc est in beata vita constitutus præceptum etiam perfectionis accepit, ut verbo Dei consummaretur. Quod manifestius affirmat in libro Quæst. novi ac veteris testamenti q. 123. ubi eos refellit, qui putant primum hominem Spiritum Sanctum in sua conditione accepisse.

Resp. Apostolum disertis verbis loqui de resurrectione mortuorum; in qua corpus, quod seminatur in corruptione, surget in gloria, & quod seminatur animale, surget spirituale : nos vero qui portamus imaginem hominis terreni portaturos imaginem cœlestis, dum resurgent mortui incorrupti, & corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem. Est enim Apostolus eodem loco verborum suorum interpres. In eo ergo quod scriptum est, *Factus est primus homo in animam viventem, voluit Apostolus intelligi corpus hominis animale.* Spirituale autem quodammodo intelligendum esse ostendit, addendo, *novissimus autem Adam in spiritum vivificantem; proculdubio Christum significans, qui jam ex mortuis ita resurrexit, ut mori omnino deinceps non possit.* Ita Augustinus XII. de Civit. Dei cap. 23. Itaque distinguendum est antec. Factus est per Apostolum primus homo in animam viventem, id est, in corpus animale, vita præditum, sed natura mortale, quamvis non moriturum nisi peccasset, concedo : Factus est in animam viventem, videlicet, absque Divinæ gratiæ muneribus, & rectus perfectione naturæ, non sanctificationis ornatu, nego.

Ad verba Augustini deprompta ex libro 2. de Genesi contra Manichæos solent nostri respondere cum eximio Auctore librorum, quorum titulus est *Mens Augustini*, S. Patrem tradidisse simultaneam rerum creationem nullis temporum intervallis distentam, ideoque ordinem narrationis designasse, non autem rerum gestarum, sive discrimen posuisse inter id quod facit hominem animale, & quod illum spiritualement reddit, non inter tempus creationis, & justificationis. Non est tamen vera hæc responsio. Ea quippe creatio, qua homo in propria specie productus est, & positus in Paradiso, per Augustinum temporis intervallis fuit peracta, & ad simultaneam sex dierum operationem pertinet sola creatio hominis secundum causam

11. Solutio 1.

12. Solutio 2.

causalem rationem. Veruntamen (inquit S. Pater lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 15. n. 26.) sic factus est homo, quemadmodum illa prima causa habebant ut fieret primus homo . . . secundum causalem rationem, in qua primitus factus est. Nam si aliter factus est, non illum Deus ita illorum sex dierum operibus fecerat: in quibus cum dicitur factus, ipsam causam utique fecerat Deus, qua erat suo tempore homo futurus. Et cap. 3. num. 5. scripserat: Huc accedit, quod etiam ipsa verba, quibus narratur quomodo Deus paradysum plantaverat, in eoque hominem quem fecerat collocavit, &c. satis nos admonent hæc non ad illam operationem pertinere, unde requievit in die septimo, sed ad istam potius, qua per temporum versus etiam nunc operatur. In ea ergo hominis productione commemorata secundo capite Genesis, & qua homo formatus est de limo terræ & positus in Paradiso, non solum reperitur rerum gestarum distinctio, sed etiam morarum temporalium: adeoque si Adam spiritalis effectus est eum primo præceptum accepit in Paradiso, fuit aliquando animalis, & nondum sanctificatione exornatus. Respondetur ergo Augustinum quod scripserat lib. 2. de Genes. contra Manich. retractasse lib. 1. Retract. cap. x. his verbis: Nec illud Apostoli, ubi adhibet testimonium de Genesi, dicens: Factus est primus homo Adam in animam viventem, sicut ille voluit, intellexi. Apostolus enim ad hoc adhibuit illud testimonium, ut probaret esse corpus animale: ego autem hinc putavi hoc esse monstrandum animale factum prius hominem, non corpus hominis solum. Hinc est, quod in vi. de Gen. ad lit. cap. 21. 22. 23. opinionem de homine creato prius animali, postea spiritali luculenter impugnatur, eodemque modo Apostolica verba exponit, quem nos paulo supra tradidimus.

13. Solutio 3. Librum Quæst. novi æ veteris Testamenti non esse Augustini tenent viri omnes eruditi, Bellarminus, Macedo, Alexander, PP. S. Mauri, Caveus etiam, & Oudin. Enimvero q. 2. scribitur mundum à Deo fuisse creatum ob Diaboli præsumptionem q. 21. feminam non esse ad imaginem Dei, q. 109. Melchisedech esse Spiritum Sanctum, aliaque plura digna notis, severisque castigationibus. Respondet tamen S. Thomas q. 95. art. 1. legi in eodem libro fuisse aliquo modo in Adam Spiritum Sanctum sicut in aliis iustis; non tamen quomodo nunc est in fidelibus, qui sta-

tim post mortem æternæ vitæ percipiunt hæreditatem.

Opponit celebris Commentator Ægidii Fridericus Gavardi Tom. 3. quæst. 14. viii. art. 2. Si Adam in gratia sanctificante creatus fuisset, quantum ad spem attinet futuri boni fuisset magis beatus, quam iustus in statu naturæ lapsæ. Hoc autem falsum est. Non ergo fuit Adam conditus in gratia. Ad hæc: adversatur superior assertio Augustinianæ doctrinæ. Primo quoniam S. Pater de corrept. & grat. cap. x. scribit: Erat adhuc quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis cadere ulterius omnino non possent. Sed gratia habitualis est inhabitatio Spiritus Sancti. Ergo gratiam habitualement Angeli & primus homo accepturi erant, si per liberum arbitrium in veritate stetissent. Deinde cap. xi. ait S. Pater: Prima gratia est, qua fit, ut habeat homo iustitiam si velit. Poterat ergo Adam habere iustitiam, sed non habuit. Ulterius docet eodem loco Augustinus Detum primo homini fuisse largitum Adjutorium sine quo non. Hoc adjutorium non est gratia sanctificans, sed actualis sufficiens. Solam ergo sufficientem gratiam in prima conditione habuit Adam. Insuper lib. xii. de Civit. Dei cap. 9. docet, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de Sanctis Angelis dici posse: quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum Sanctum. Itaque charitas habitualis non omnibus Angelis principio collata fuit. Denique homo in eo peccavit, quod appetit Dei naturam ac sapientiam: non ergo Divinæ naturæ particeps erat per gratiam.

Resp. ad primum, Adam in statu innocentie maiorem beatitudinis spem habuisse, quatenus ignarus erat futuræ miseriæ, & non mori & non miserum fieri erat in sua potestate, atque si per liberum arbitrium in accepta iustitia perseverasset, plenitudinem beatitudinis consecutus fuisset sine ullo mortis & infelicitatis experimento. Quatenus vero iustis conferatur gratia per Jesum Christum, qua non solum donatur perseverantiæ potestas, sed etiam felicitas perseverantiæ, est in homine lapsio vividior spes, dum interim non latiore, sed potentiore gratia fulcitur. Augustinus hæc expressis verbis docet de Corrept. & Grat. cap. x. & xi. Neque ait Angelos per liberum arbitrium promeruisse Spiritum Sanctum, sed maiorem abundan-

14. Objectio 2.

15. Solutio.

dantiam charitatis, scilicet charitatem consummatam, sive plenitudinem beatitudinis, ut cadere non possent ulterius, & hoc certissime scirent. Quare non gratia, sed gloria fuit Angelis, & futura erat homini, dummodo in veritate stetit, merces arbitrii. Dum ait Magnus Doctor primam gratiam fuisse ut homo haberet iustitiam si vellet, demonstrat discrimen inter gratiam actualem Conditoris, & Redemptoris, quarum una dat posse, altera dat etiam velle, & carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincit. Quod paullo post explicans inquit: *Tunc ergo dederat homini bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet.* Idem est ergo posse habere iustitiam, ac posse per adjutorium actualis gratiae acceptam rectitudinem perseveranter tenere. Atque his excutitur altera Gavardi argutatio: non enim Augustinus ait collatum Adæ solum adjutorium sufficiens, sed ulterius bonam voluntatem, & statum rectum ac sine vitio, in quo si permanere voluisset, re-

cepisset debitam cum Angelis sanctis mercedem, plenissimam scilicet beatitudinem. Status autem ille rectus & sine vitio, in quo permanendo pervenitur ad gloriam, est conditio sanctificationis & gratiae: quam ad Sanctos Angelos pertinere cum debita laude Creatoris confitemur, ut cap. ix. libri de Civit. Dei xii. declarat Augustinus; nam sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam illos fuisse credendum est. A qua bona voluntate cum mali sponte defecerint, non habent charitatem, per quam Deo adhæreant: habuerunt tamen, quia simul ac facti sunt, ei à quo facti sunt amore cum quo facti sunt adhæserunt. Atque hæc omnia sunt ex iisdem locis, quæ ex Augustino opponuntur, de prompta. In solutione vero ultimi argumenti lectorem non moror; nam gratia sanctificans & participatio Divinæ naturæ non efficit quin possit homini irrepere amor propriæ potestatis, & superba præsumptio, nisi summum bonum, cui amore adharendum est, perspicua cognitione videatur in gloria.

C A P U T VIII.

Primo homini etiam gratiam actualem fuisse collatam, sed ei necessariam non fuisse ad perseverandum ab intrinseco efficacem & prædeterminantem.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.
2. 3. & 4. Probatur, Adamo præter gratiam Sanctificantem etiam actualem à Deo fuisse collatam.
5. & 6. Solvitur obiectio.

- à num. 7. Usque ad 10. Propugnatur, Adamum ad perseverandum non indiguisse adjutorio gratiæ prædeterminantis.
à num. 11. Usque 25. Enervantur contraria fundamenta.

1.
De gratia
actuali.

GREGORIUS Ariminensis in 2. Sent. dist. xxix. q. 1. concl. 3. in eo potestatem supernaturaliter operandi, quam habuit Adam, à præsentī statu corruptæ per peccatum naturæ distinguit, quod innocens homo adjutorio habitualis gratiæ per liberum arbitrium, ejusque nativam ac naturalem potentiam poterat perseverare ac mereri, absque speciali actualis gratiæ adjumento; quod infirmis & perduelli cupiditate laceffit hominibus est maxime necessarium. Hanc authentici Doctoris sententiam ita nostrates solent interpretari, ut quamcunque actualis gratiæ largitatem à prima innocentis creaturæ conditione Gregorius exclusit: cum

tamen possit intelligi de gratia, sive auxilio efficaciter excitante, ac faciente ut homo reipsa uteretur habitu iustitiæ & generalis influentiæ & præmociónis: quo speciali auxilio Adam non eguisse etiam Bellarminus defendit in libro de gratia primi hominis cap. 4. citato cum aliis insignioribus scholasticis ipso Gregorio. Nos, quoniam non sumus de verborum sensu nimis solliciti, ad res animum convertentes illud inquirimus, num Adam præter gratiam sanctificantem, etiam actuali donatus fuerit; & an ad actum perseverandum indiguerit adjutorio prædeterminante, pro quo inter Scholasticos plures doctique viri decertant. Quæ duo alibi à nobis discussa qui-

quidem sunt: sed cum libro IV. polliciti simus facturos hoc loco quasi post messem spicilegium, hæc subijcimus.

2. PROPOSITIO I. Adamo præter gratiam sanctificantem etiam actualem Deus impertitus est.

Probatur ex S. Aug. Adamo collata gratia actuali. Facili negotio demonstratur ex Augustino, qui in Ench. cap. 106. de primo homine scribit: *Et si peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, non tamen justitiæ retinenda sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione inmutabilis boni Divini adiutorium præberetur.* Et in Ep. 106. ad Paulin. *Natura humana (inquit) si in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo se ipsum Creatore suo non adjuvante servaret.* Ergo præter justitiam & integritatem originalem Deus primo homini etiam adiutorium largitus est, ut posset in bona voluntate & sanctitate perseverare. Quod & confirmat S. Pater de Corrept. & Grat. cap. XI. his verbis: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adiutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet.* Ubi aperte bona voluntas & originalis rectitudo ab auxilio sine quo non, sive possibilitatis, aut sufficientis gratiæ distinguitur. Adde Augustiniana testimonia à nobis producta lib. X. cap. VII. proposit. I.

3. Probatur etiam ratione. Primo quoniam oculus quantumvis sanus indiget candore lucis, ut possit videre; ergo anima licet recta & sancta eget superna gratiæ actualis illustratione, ut possit virtutum supernaturalium officia exercere. Quod argumentum est Augustini in lib. de Nat. & Grat. cap. 20. ubi ait: *Sicut enim oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissime justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.* Præterea habitus, ut suos exeant actus, sunt excitandi, & movendi. Indigebat ergo primus homo gratiæ præmotione & excitatione aliqua, ut charitatis habitus in actum sanctæ dilectionis exiret. Nec sat erat illius habitus conservatio, & simultaneus causæ primæ concursus: quoniam iste, ut Theologi docent, non causam movet ad operandum, sed comitatur & adjuvat operantem.

4. An gratia actualis consistat in sola illustratione mentis. Hanc gratiam actualem necessariam Adamo innocenti docti quidam viri in sola illustratione mentis constituunt, R. P. Bertii Theol. Tom. II.

ita ut gratia Christi præter certam scientiam & illuminationem mentis moveat etiam voluntatem per sanctæ dilectionis inspirationem. Luculenter Augustinum adversus Pelagianos pugnassee pro necessitate hujus gratiæ, quæ sita est in illuminatione intellectus, & voluntatis impulsu, demonstrant Dionysius Petavius in lib. de Hæresi Pelagiana cap. 8. & 9. Stephanus Decamps lib. III. de hæres. Janfen. cap. 15. Vossius etiam lib. III. p. 2. art. 6. Quibus subscribit Tournely de Grat. Christi q. 2. art. 1. p. 25. Hi omnes videntur gratiam innocentis naturæ in sola mentis illustratione statuere. Illud autem certissimum est, S. Patrem adversus Pelagianos ita gratiam Christi prædicare, ut ei tribuenda sit bona voluntas, sancta delectatio, & talis inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus. Controvertitur inter Catholicos, an gratia Christi hanc dilectionem inspiret præmotione quadam indifferenti, an congrua, an ab intrinseco efficaci & victrici. Hanc nos propugnamus, & defendimus, ita tamen, ut in hoc statu etiam gratiam sufficientem, quæ dat pugnandi vincendique virtutem, sed à duris corde respuitur, contra recentiores hæreticos asseramus. Itaque Theologi, qui gratiam victricem & efficaciter præmoven-tem nolunt admittere, aut admittunt duntaxat specietenus, non possunt invenire discrimen inter gratiam Conditoris & Redemptoris, neque hanc uberiori demonstrare, nisi affirmant illam mentem collustrasse, hanc vero etiam corda inflammare suavi, blandaque delectatione. Nos ergo in hoc latissimam discrepantiam invenimus; quod in hoc statu gratia præmoveret ad hoc vel illud bonum particulare, inspiratque determinatam delectationem, V. G. sanctam voluntatem amandi Deum, diligendi inimicum, orandi, poenitendi, &c. Atque hæc delectatio nunc effectum consequitur & super carnalem concupiscentiam exercet gloriosa certamina, & est gratia efficax: nunc ipsa à prava cupiditate vincitur & oppugnatur, & est adiutorium sufficiens. Legatur libri quarti caput XI. Auxilium ergo actualis gratiæ collatum Adæ erat illuminatio mentis & quædam inclinatio voluntatis ad bonum in communi, qua poterat liberum arbitrium hoc vel illud bonum specialiter eligere, & in bona voluntate permanere, si vellet: illuminatio autem & inclinatio ad bonum supernaturale, ut donum gratiæ distinguatur à proprietate naturæ.

R r

Opp.

5. **Obiectio.** Opp. S. P. Augustinus in lib. de Natura & Gratia cap. 51. ait: *Si enim iste, qui hunc librum scripsit (Pelagius) de illa hominis natura loqueretur, quæ primo inculcata & salva condita est, utcumque acceptaretur hoc dictum.* At Pelagius dixerat possibilitatem non peccandi esse in arbitrii potestate, nec aliam gratiam requiri præter legem & doctrinam, atque revelationem Spiritus Sancti. Ergo homini innocenti hæc sola revelatio, non adjutorium actualis gratiæ fuit necessarium. Utitur hoc argumento Cl. Tournely pag. 26.

6. **Solutio.** Resp. non illum esse verborum Augustini sensum, ut significet Pelagianam doctrinam locum habere in statu innocentiae; maxime quod Tournely eodem loco, & Petavius citato cap. VIII. docent Pelagium tandem agnovisse non solum gratiam doctrinæ & legis extrinsecus sonantis, sed internam quoque revelationem, licet non absolute & simpliciter necessariam. De qua re opinionem nostram in libro de Hæresi Pelagiana explicabimus. Quamobrem si in statu innocentiae requirebatur adjutorium supernæ intrinsecæ illustrationis, quod Pelagius non agnovit nisi ad facilius operandum; quomodo dicta à Pelagio de integra hominis natura acceptarentur? Dogma ergo Pelagianum de non peccandi possibilitate loquendo de prima hominis conditione utcumque est tolerabile; quoniam infirmitas & concupiscentia, ad quam superandam necessaria est gratia victricis delectationis, unde fit suave quod antea non delectabat, non erant in priori hominis institutione; ideoque erat in libero arbitrio possibilitas non peccandi magis, quam nunc sit, expedita, & validior.

7. **Propositio 2.** PROPOSITIO II. Adam ad perseverandum non opus habebat adjutorio gratiæ prædeterminantis & victricis.

Probatur Hæc est Augustini sententia, ut probatum est lib. 4. cap. VIII. & nunc breviter confirmatur. Sanctus enim Augustinus de Corrupt. & Grat. cap. XI. de primo homine ait: *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti cum dicunt, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati.* Atqui auxilium quod isti, nempe Adæ posterii, implorant, est auxilium gratiæ prædeterminantis. Non ergo auxilio istiusmodi indiguit Adam. Et quoniam responderi solet primum hominem non opus quidem habuisse auxilio actualis perseverantiæ, ut vinceretur concupiscentia, & liberi arbitrii sanaretur in-

firmitas, sed ut perseveraret actu, & dependeret à prima causa tam bene operandi potestas, quam ipsamet operatio: pluribus excutitur hujus responsionis infirmitas. Nam i. S. Pater gratiæ medicinalis hunc expressum characterem describit, quod potentior sit, & faciat, *ut homo velit*; cum econtra adjutorium Adæ esset tale, *quod defereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret, ut vellet.* Fatentur autem Adversarii Adamum non indiguisse adjutorio gratiæ medicinalis. Ergo fateri debent non indiguisse adjutorio, quod efficeret, *ut vellet.* Deinde S. P. hanc gratiam, quæ dat non solum posse, sed etiam velle, & ipsam efficit perseverantiam, necessariam tantummodo tradidit ob infirmitatem naturæ lapsæ, & carnem contrariam concupiscentem; ita, ut, nisi foret hæc naturæ infirmitas, cupiditasque vitiosa, nullatenus homini necessaria esset alia gratia præter illam quæ dat posse perseverare: Atqui in statu innocentiae nullum erat naturæ vulnus, nec adversus rationem pugnans cupiditas. Ergo in hoc innocentiae statu necessaria non erat gratia, quæ efficit prædeterminante & indeclinabili impulsu ipsam perseverantiam. Major liquet ex verbis Augustini cap. 12. ejusdem operis: *Tantum quippe Spiritu Sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur ut velint; nam si in tanta infirmitate vita hujus, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent si vellet, nec Deus in eis operaretur ut vellet; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellet, aut non ita vellet infirmitate voluntatis ut possent.* Sed legenda sunt etiam præcedentia & subsequenda verba contentione animi ad discendum assidua.

8. **Confirmatio.** Præterea eodem libro S. P. Augustinus docet Angelos Sanctos steterisse per liberum arbitrium, & beatitudinem fuisse illis mercedem meriti, cum post Adæ lapsum ipsa perseverantia donetur electis, & gloria in his qui liberantur sit donum gratiæ. Atqui per Augustinum stare per liberum arbitrium est perseverare in bona voluntate & iustitia cum solo adjutorio sine quo non poterat permanere. Ergo hoc solum adjutorium erat homini ante culpam transgressionemque Adæ

Adæ necessarium. Major est Augustini scribentis citato cap. xi. *Possit ergo permanere, si vellet, quia dederat adjutorium per quod possit, & sine quo non possit perseveranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit permanere, profecto ejus culpa est, cujus meritum fuisset, si permanere voluisset: sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit semper se in illa esse mansuros. Et infra, quæ futura erat & homini, sicut facta est & angelis sanctis, merces meriti. Minor etiam propositio est Augustini. Stare enim per liberum arbitrium, non est perseverare sine gratia, nam, si hoc adjutorium vel angelo vel homini, cum primum facti sunt defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine Divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non posset. Ergo stare per liberum arbitrium est permanere in sanctitate cum solo adjutorio sine quo, videlicet cum gratia quæ dat posse habere justiciam, si homo velit, non qua fit etiam ut velit.*

9. Oppugnatio Thomistarum.
Respondent cum Thomistis eruditus Theologus Ant. Boucat dissert. iv. de Hominis creatione art. 2. concl. 2. primum hoc argumentum nimis probare, nam etiam sub gratia præmoven-
te efficaciter, quisquis in justitia perseverat, stat per liberum arbitrium; non enim Christi gratia infert, ut Janseniani dogmatizant, necessitatem. Insuper ex eodem cap. de Corrept. & Gratia xi. demonstrat etiam Adamo gratiam singularem magnamque fuisse collatam; quomodo insinuant ea verba: *Quid ergo Adam non habuit Dei gratiam? Imo vero habuit magnam, sed disparem, & cætera, quæ subsequuntur. Addit liberum arbitrium etiam à Deo motum & excitatum posse dissentire si velit, ut definit sacrosancta Tridentina Synodus sess. vi. can. 4. & 6.*

10. Responsio.
Hæc adversus Jansenianos per-
vicer in hoc statu negantes libertatis indiffer-
entiam bene sapienterque dicta sunt: sed quatenus posita ad elidendam superioris argumentationis vim, Augustini discipulis nihil negotii faciunt. Ad primum enim respondent, liberum arbitrium Adæ indiguisset quidem adjutorio, sine quo non, sed in hoc à præsentis arbitrio differre, quod modo præmoveretur gratia Christi, quæ carnis voluntatem
R. P. Berti Theol. Tom. II.

contraria concupiscentem voluntate spiritus vincit. Demonstrata est ergo in primo homine potestas liberi arbitrii; quoniam sic adjuvatur (notentur verba Augustini) ut sine hoc adjutorio in bono non maneret, sed hoc adjutorium si vellet deferret. Non itaque argumentum illud nimis probat; quia licet consistat sub utraque gratia libertas: gratia primi hominis erat adjutorium, sine quo perseverare non poterat; nunc autem parum est non posse sine gratia permanere, nisi etiam ab ea efficiatur, ut homo velit. Et quoniam primus homo accepit posse si vellet, sed non habuit velle quod posset, & tunc ita liberum erat, ut bene posset velle vel male; ideo perseverare in bono dicitur ab Augustino, stare per liberum arbitrium. Nunc vero, cum per gratiam Christi detur nobis in bono recipiendo, & perseveranter tenendo non solum posse quod volumus, verum etiam velle quod possumus; propterea perseverantia dicitur peculiari titulo donum gratiæ. Quæ cum Augustinus prædicto in loco iterum iterumque declararet, & à nobis iisdem verbis repetantur; miror quomodo viri docti in nos insurgant, quasi à libertate Adæ gratiam, à gratia Christi libertatem divellere studeamus. Ad secundum responsio est manifestissima; nam Augustinus, posteaquam scripsit Adam habuisse gratiam, eamque magnam, sed disparem; ipsemet hanc disparitatem demonstrat. *Hæc est prima gratia (inquit) quæ data est primo Adam, sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima est enim qua fit, ut homo habeat justiciam si velit: secunda ergo plus potest, qua etiam fit, ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligit, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* Teneamus ergo hanc manifestissimam disparitatem. Canones Tridentinos suscipimus, probamus, defendimus: stat enim cum gratia excitante indifferentia judicii, ideoque vera libertas, & potestas dissentendi: viget adhuc arbitrium, nec est inanime quoddam mere passive se habens: manere tamen concupiscentiam vel fomitem Sancta Synodus fatetur & sentit; & ideo necessariam dicimus in hoc statu gratiam viatricem, ut non consentientibus sed viriliter repugnantibus nocere non valeat. Ergo nisi talis concupiscentia maneret, necessaria esset gratia, sed non illa, quam nunc imploramus, dum caro concupiscit adversus spiritum.

Opp. 1. Hæc de gratia Adæ necessaria opinio negans in statu Innocentiæ
ii. Objectio 1.
R r 2
neces

necessitatem auxilii specialiter præmoventis, & efficaciter excitantis nova est, Janfeniana est, & hoc solo titulo redditur suspecta, quod probetur uno tantum, vel altero textu libri de Corrept. & Grat. nullo in aliis plurimis ab Augustino editis adversus Pelagianos hujus doctrinæ apparente vestigio.

12.
Solutio.

Resp. Hanc sententiam non esse novam, sed ab antiquis scholasticis traditam, & ab his omnibus, qui docent Adamum non eguisse auxilio excitante, & motione, qua fieret ut homo bene uteretur concursu Dei indifferenti: quod asseri unanimiter à Scholasticis innuit Bellarminus, & fatentur recentiores omnes, qui non sunt physica prædeterminationi Thomistarum prorsus addicti. Quorum aliqui in eo tantum à nobis discrepant, quod auxilium actuale primi hominis in sola mentis illustratione constituunt, gratiam vero Christi in sanctæ charitatis inspiratione; ut aliquo discrimine inter utramque gratiam posito, facilius ab hoc statu gratiam suapte natura victricem removeant. At nos pro tali genere gratiæ tanquam pro causa meliore pugnamus; quod nemo verterit vitio, studioque novitatis. Ea propter in utroque statu, integræ scilicet, corruptæque naturæ auxilio Dei tribuendam putamus sanctam delectationem, sed disparem, tunc præmoventem ut posset homo in bona voluntate persistere, nunc autem ut velit, & tantum velit; ut adversantem cupiditatem viriliter superet. Nam primi hominis voluntas, ut Augustinus scribit lib. XIV. de Civit Dei cap. 13. *Illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret.* Neque Janfeniana Dogmata possunt nobis objectari; non enim arbitramur victricem delectationem trahere liberum arbitrium inevitabili necessitate, neque gratiam Christi semper tali impulsu voluntatem impellere, ut nunquam homo dissentiat: sed tum gratiam sufficientem, cum libertatis indifferenciam in statu naturæ lapsæ defendimus ac propugnamus. Quod si affirmasset Janfenius, seque intra hos limites continuisset, ut hoc unum contenderet, Adamum eguisse solo auxilio gratiæ sufficientis, nihil foret, quantum ad præsens institutum, in eo reprehendendum, inquit Honoratus Tournely in Prælect. de Gratia pag. 20. Observat. 3. In libro quidem de corrept. & Gr. S. P. Augustinus absque ulla ambiguitate tradidit utriusque status discrimen, ut Monachorum Aduersariorum controversias compesceret: sed in omni Opere ad-

versus Pelagianos demonstrat necessarium esse, ut gratia Christi non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem: non solum operetur veras revelationes, sed etiam bonas voluntates; non tantum certam scientiam, sed etiam victricem delectationem. Videatur lib. de Grat. Christi cap. 6. 13. 24. 28. de peccatorum meritis & remissione cap. 19. de spiritu & lit. cap. 3. & 12. &c. Pelagi: vero sententiam solam gratiam legis & doctrinæ, sive revelationem admittentis, in lib. de nat. & grat. cap. 51. de hominis natura loquendo, quæ primo inculcata & sana condita est, censet *utrumque tolerabilem*: non tolerabilem *omnino*, quoniam & illa natura ab immutabili bono illustrabatur, ut videret, & accendebatur ut amaret: sed tolerabilem *utrumque*, quia: *De homine sunt pedibus tolerabiliter dici potest, velit, nolit, habet ambulandi possibilitatem: confractis vero, etsi velit, non habet.* Delectationem ergo victricem exigit Augustinus duntaxat in natura vitiosa: ubique enim disputat contra Pelagium, *non de illa gratia quæstio est, quæ est homo conditus, sed de illa, quæ fit saluus per Jesum Christum Dominum nostrum.* Legendum est caput ejusdem libri de nat. & grat. quinquagesimum tertium. Atque hoc Augustini monitu constat perperam asseri adversus ea, quæ diximus de gratia primi hominis, quidquid Augustinus ipse profert de Gratia Salvatoris.

Opp. 2. S. Augustinus de Corrept. & Grat. cap. XII. docet ad omnem hominem pertinere quod scriptum est, *Ut non gloriatur omnis caro, coram ipso*; & ad omnes justos illud, *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* At si Adam potuisset perseverare absque prædeterminante adjutorio potuisset gloriari quod viribus liberi arbitrii haberet perseverantiam, quam à Deo non accepit. Ergo perseverare absque gratia prædeterminante non potuit.

13.
Obiectio 2.

Resp. Proculdubio quod ab Apostolo in priori Epist. ad Corinth. scriptum est, neminem posse gloriari nisi in Domino, ad omnem prorsus hominem pertinere, sed dispari quadam ratione. Pertinet ad hominem innocentem, quia habuit adjutorium, *sine quo perseverare non poterat*, ideoque si stetisset, gloriandum ei fuerat in Domino, à quo accepit *posse perseverare.* Pertinet ad hominem in peccatis & iniquitate conceptum, quo-

14.
Solutio.

quoniam habet interdum à gratia Christi, ut perseverare possit & velit, adeoque gloriari debet in Domino, qui in hoc statu donat etiam perseverantiam. Nego itaque minorem: nego consequentiam; & retorqueo argumentum. Ut enim homo gloriari non possit se in hoc statu habere robustum libertatis arbitrium, in quo conditus est primus homo, virtus in infirmitate perficitur, eique perseverandi possibilitas & voluntas Divinæ gratiæ largitate donatur. In hoc loco miseriarum, (ait eodem loco Augustinus) ubi tentatio est vita humana super terram, virtus in infirmitate perficitur: quæ virtus, nisi ut qui gloriatur in Domino gloriatur? Ergo dictum istud Apostoli in hoc infirmitatis statu peculiarem vim habet, propterea quod gratia Christi non solum dat adiutorium quale primo homini dedit, sine quo non possumus perseverare, sed etiam operatur & velle, & in infirmitate propter elationem reprimendam virtus perficitur: & ideo non spectat eadem ratio ad statum innocentiam, neque in illo donanda erat gratiæ largitate tam perseverandi possibilitas, quam voluntas.

15.
Quæstio de
necessitate
D. gratiæ
soluitur.

Quærenti autem, an ex isto Apostoli testimonio demonstretur pro utroque statu necessitas Divinæ gratiæ, respondemus comprobari necessitatem in statu innocentiam adiutorii sine quo non, quia sine hoc adiutorio primus homo non poterat permanere: & si non poterat permanere absque Divino adiutorio, non poterat gloriari nisi in Domino de possibilitate perseverandi. In hoc vero statu ex ipsomet testimonio probatur necessitas adiutorii quo, quoniam virtus in infirmitate perficitur, nec solum per Jesum Christum adest adiutorium, sine quo permanere non possumus etiam si velimus, verum etiam tantum ac tale, ut velimus; & consequenter non possumus gloriari nisi in Domino neque de potestate, neque de voluntate perseverandi. Quod si in hoc infirmitatis statu tale adiutorium, quo fit ut velimus, necessarium non foret, sed illud tantummodo sine quo non possumus perseverare; posset infirmus gloriari se habere virtutem quam perdidit Adam; quod non esset gloriari in Domino Christi gratiam confitendo, sed gloriari in se ipso virtutem propriam laudando. Libenter gloriabimur in infirmitatibus nostris, ut in nobis virtus Christi permaneat, ut monet Apostolus.

16.
Objectio 3.
Opp. 3. Angeli Sancti habuerunt præceteris maiorem abundantiam charitatis: Major abundantia charitatis est donum

perseverantiæ: Ergo hoc donum perseverantiæ Angelis sanctis collatum est; ideoque etiam primo homini necessarium erat, ut actu perseveraret.

Resp. Nego minorem: quippe major illa abundantia charitatis non est donum perseverantiæ Angelorum Sanctorum, sed præmium, scribente Augustino cap. x. de corrept. & gratia: *Diabolus vero & Angeli ejus, etsi beati erant antequam caderent, & se in miseriam casuros esse nesciebant, erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, donec istam summæ beatitudinis plenitudinem, tanquam præmium ipsius permansionis acciperent, id est, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissime nossent.* Hanc plenitudinem beatitudinis & uberrimam charitatem Sanctos Angelos accepisse merito permansionis paulo post Augustinus declarat.

17.
Solutio.

Opp. 4. Cum Ant. Boucat. Contraria est præcedens assertio Divinarum literarum auctoritati, testimoniis Augustini, & multiplici rationi ex Divo Thoma deprompta. Non ergo propugnanda est, maxime cum Theologis plurimis, nec infimi subsellii displiceat. Probatur antecedens; enimvero Jerem. xxx. 21. legimus: *Applicabo eum, & accedet ad me: quis enim ille est, ut applicet cor suum, & appropinquet mihi, ait Dominus?* Ezech. xxxvi. 27. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiat, & operemini.* Ad Philipp. 11. 13. *Deus est enim qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Et ad Corinthios 1. xii. 3. *Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto.* Atqui applicare aliquem ut appropinquet ad Dominum, facere ut ambulet in præceptis, & custodiat judicia, operari velle & perficere est illum efficaciter præmovere. Ergo nemo nisi à Deo efficaciter præmoveatur, potest in accepta justitia perseverare.

18.
Objectio 4.

Resp. Hæc literarum sanctarum verba, si de homine primitus condito accipiantur, tantummodo evincere Deum applicasse illum ad bonum, quatenus eum condidit in bona voluntate, & in Angelis Sanctis ab ipso Deo custodiam legis, & meriti perfectionem fuisse derivatam, in quantum ab eo acceperunt gratiam, sine qua mereri per liberum arbitrium non poterant. Verum de homine lapsò prolata sunt, qui cum sese ignorantia & cupiditati sponte subjece-

19.
Solutio.

nit, & sanam robustamque libertatem amiserit, eget potentiori auxilio, quo certa scientia, & victrix delectatio inspiretur. Nam Jeremias eodem loco ait: *Obducam enim cicatricem tibi, & a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus.* Et Ezechiel: *Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.* Quæ sane de hominibus impiis, inquinatisque sunt dicta. Apostolus etiam ad Philipp. ea verba profert, ut quisque salutem suam operetur *cum metu & tremore.* At in statu innocentie non erat metus, qui aut hominem, aut Angelos miseros esse compelleret. In 1. vero ad Corinth. cap. XII. demonstrat Sanctorum de Christo prophetias esse dona Spiritus Sancti, quomodo oracula simulacrorum opera Dæmonum, quod nemo loquens in spiritu Dei dicit anathema Jesu, & nemo prophetans in spiritu Satane confitetur Dominum Jesum: ideoque necesse est, ut qui prophetarunt de Christo fuerint Divino Spiritu afflati. Quod si ita accipiendum putas, ut nemo possit Christum invocare, nisi præveniat gratia Spiritus Sancti, non ego repugno, qui gratiæ prævenientis necessitatem profiteor, non eo tamen sensu, ut creatura innocens indiguerit gratia præveniente ac præmovere efficaciter. Addit Boucat testimonium Apostoli ad Ephesios II. 10. *Creati in Christo Jesu in operibus bonis.* Sed Jesum prædestinatum fuisse prævisis jam Adæ lapsu, ac perseverantiâ Angelorum; & consequenter hanc non fuisse effectum gratiæ Redemptoris, sed Conditoris, fateri debent qui Incarnationem definitam credunt in humani generis redemptionem. Quamobrem hæc Apostoli verba nequeunt ad primam hominis, vel Angelorum conditionem detorqueri.

20.
Rohoratio
objectionis
cum solutio-
ne.

Probat antecedens idem Auctor etiam Augustinianis testimoniis. Ex quo nempe S. P. Augustinus lib. III. de Trinit. cap. 4. num. 10. doceat omnia, quæ fiant per corporales motus, operari à Deo, qui movet primitus invisibilia. Et in XII. de Civit. Dei cap. 9. voluntatem, qua Angeli meliores facti sunt, eosdem non habuisse, *nisi operante adjutorio Creatoris.* Quod repetit S. Pater Epist. 106. nunc 186. cap. XI. & S. Thomas I. 2. q. 109. art. 1. 2. & 9. Sed hæc nostram sententiam non impetunt. Gratiā enim præmoverem etiam in statu innocentis naturæ admittimus, & sine ea fatemur non fuisse bonam volunta-

tem Angelorum: sed negamus in hac bona voluntate perseverasse gratiā efficaciter prædeterminante excitatos. Non enim qualibet gratia præmovens est victrix; alioqui non daretur auxilium sufficiens ab efficaci distinctum, quod hæreticum est affirmare. Hinc S. Thomas seq. art. x. in Respons. ad tertium affirmat, quod etiam si homo in primo statu accepit donum per quod perseverare posset, non autem accepit ut perseveraret; nunc autem per gratiā Christi multi accipiunt & donum gratiæ quo perseverare possunt, & ulterius eis datur ut perseverent; tamen facilius homo per gratiā donum perseverare poterat in statu innocentie, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quam nunc possumus. His autem verbis quid luculentius possit pro nostra assertione proferri, me latet.

Insuper probatur idem antec. ratione. Ac primo quoniam motio moventis ratione & causa præcedere debet motum mobilis, ut tradit Angelicus Doctor in III. contra Gentes cap. 149. Deinde quia Deus non solum est prima causa, sed etiam universalis; non esset autem universalis, nisi operaretur & velle. Rursus D. Thomas in III. libro nuper citato cap. 98. demonstrat Deum esse causam non tantum voluntatis, sed etiam volendi. Ulterius, quia non salvantur jura primæ causæ per solum concursum simultaneum, cum iste non in causam influat, sed in effectum. Quibus addenda sunt quæ eruditus Theologus assert Concluf. præced. ut probet ex D. Thoma omnem causarum secundarum operationem esse in Deum tanquam in primum principium referendam.

Respondeo hæc pariter nihil nos deterrere, qui tamen magni Thomæ Aquinatis præceptiones pluris, quam aliqui faciant, æstimamus. Arbitrantur enim viri docti, quibus subscribimus, his limitibus Doctoris hujus præclarissimi contineri doctrinam. Principio docet Angelicus Deum prævia quadam motione creatam voluntatem flectere & inclinare ad bonum universaliter, tali etiam impulsu, ut extra ordinem boni nequeat discurre: *Deus* (inquit I. 2. q. 1x. art. 6. ad 3.) *movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum in communi; & sine hac universali motione homo non potest aliquid velle.* Deinde voluntas creata vi hujus præmotionis determinat se ipsam per rationem, sive judicium practicum, ad volendum hoc vel illud bonum in particu-

21.
Instantia.

22.
Solutio.

lari, quod est bonum aut verum, aut apparet; ut docet eodem loco Thomas, necnon q. 3. de malo art. 3. ad 4. & lib. 3. contra Gentes cap. x. Habetur ergo determinatio hujus individuae voluntatis non à prima causa, sed per consilium rationis, quemadmodum sensitivus appetitus determinatur ab hoc vel illo sensibili, aut motu universalis coelestium corporum ab inferioribus. Quae duo exempla adducit ipse beatissimus Thomas lect. 3. cap. 9. Epist. ad Romanos, & q. 2. de Verit. art. 4. Quoniam vero etiam consilium rationis aliquam causam praevoventem habere debet, non enim humana ratio est prima causa, & repugnat processus in infinitum; praemotio omnium prima, per quam secundae causae operantur modo, qui propriae formae conveniat, est in causis liberis impulsus supremi motoris, quo inclinatur voluntas ad bonum universaliter. Atque haec in operibus naturalibus locum habent. Nam in supernaturalibus indiget liberum arbitrium *speciali motione*, ut ait S. Thomas: quae praemotio est auxilium gratiae, quae homini integro dabat posse perseverare, nunc vero interdum dat lapsis ut perseverent. De his legenda sunt, quae scripsimus fusiori calamo in libro IV. cap. VI. Prop. 2. & seqq. Legendus & J. B. Du-Hamel in disert. de Deo primo Motore. Itaque Deus est primum movens, quoniam praevinit omnem motum causarum secundarum, nec impertitur solam, ut inquit, formam, sive naturam & operandi facultatem, sed etiam adjuvat ut possint operari. Est etiam causa universalis, & id in operibus quoque liberi arbitrii, quia praemovet ad universale objectum voluntatis, quod est bonum in communi. Item est primum praedeterminans eo, quod in serie & connexione causarum prior determinatio est ad bonum universaliter; vi autem hujusce motionis voluntas sese per rationem determinat ad hoc, vel illud bonum particulare, ut ipsa ratio ex cognitione praemissarum determinatur ad assentiendum propositionibus inde illatis. Est etiam in operibus supernaturalibus motor specialis, quoniam collustratio mentis & delectatio ab auxilio gratiae inspirata sublimioris sunt ordinis ac perfectionis, quam proprietates naturae. Denique & est praedeterminator particularium effectuum, si causae necessariae sunt, nec possunt se per rationem, qua carent, determinare; aut, si ratione & libertate pollent, est in eis reprimenda vo-

luntas carnis, & adversus rationem pugnans concupiscentia.

Haec sane displicere nequeunt, nisi his, qui victtricem gratiam Salvatoris nolunt juxta sensu Augustini praedicare. Quibus lectitanda erit Epistola Hilarii inter Augustinianas 226. ubi de Semipelagianis etiam haec offendunt: *Molestae ferunt, ita dividi gratiam, quae vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur, ut ille acceperit perseverantiam, non qua fieret ut perseveraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset: nunc vero sanctis in regnum per gratiam praedestinati non tale adjutorium perseverantiae detur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, &c.*

Opponit ultimo memoratus Theologus. Habuit Adam gratiam habitualem, omnium donorum ac scientiarum largitionem, exercuit actus moralium virtutum, nec defuit in eo summus amor, qui consequitur ad cognitionem, & eo ferventior evadit, quo est perspicacior ipsa cognitio, & rationalis creatura summo bono proximior. Quisnam igitur aequus aestimator rerum negaverit primum hominem innocentem habuisse praevoventem gratiam, eamque efficacissimam?

Resp. Ex hoc eodem capite quod Adam fuerit tot tantisque gratiarum muneribus cumulatus insertur non eguisse ad perseverandum adjutorio efficaciter praemovente. Condito enim homine recto, cum bona voluntate, sine ullo vitio & cum originali iustitia, Deus rerum omnium auctor ac Dominus fortissimo dimisit atque permisit facere quod vellet. Neque nos negamus bonam illam voluntatem, castum amorem, aliaque gratiarum munera primitus fuisse à Deo rationali creaturae concessa, & actus virtutum principio inspiratos ab eo, qui cum sit optimus, omnia valde bona creavit. Queritur hoc unum, an indiguerit creatura innocens adjutorio quo, ut in acceptis bonis perseveranter maneret. *Ipsam gratiam* (de Corrept. & Grat. cap. XI.) *non habuit homo primus, quia nunquam vellet esse malus: sed sane habuit in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per liberum arbitrium deservere posset. . . . Tale quippe erat adjutorium quod deservet cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet. Haec est prima gratia, quae data est primo Adam.*

23.
Solutionis
confirmatio.

24.
Obiectio ul-
tima.

25.
Solutio.

CA-

CAPUT IX.

Immortalitatem Adæ fuisse donum supernaturale, non proprietatem ei naturaliter debitam.

SUMMARIUM.

1. Status questionis.

2. & 3. Probatur, immortalitatem primi hominis non fuisse naturæ proprietatem, sed gratiæ beneficium.

4. & 5. Resolvitur dubium de virtute ligni vitæ.

6. Ostenditur, cibos paradisi fuisse corporeos.

7. Respondetur ad questionem, an Adam perennem vitam consecutus fuisset, si de ligno vitæ semel comedisset.

8. & 9. Solvitur obiectio.

1. De immortalitate Adæ.

PRIMA hominis immortalitas erat posse non mori, non autem non posse mori; quod nobis repromissum est ob merita Christi, eritque implendum quando corruptibile hoc induerit incorruptionem, cunctis è tumulo resurgentibus. Illud vero *posse non mori* naturale fuisse Adamo, prout naturale idem est, ac id, quod simul cum natura ab initio collatum est, aut naturam ipsam perficit & exornat, nemo, ut arbitror, negat. Num autem naturale fuerit, prout naturale est illud quod ex intrinseca virtute tanquam proprietas diffuit, neque ad sui conservationem aliquo indiget supernaturali beneficio, solet à Theologis disputari.

2. Propositio.

PROPOSITIO UNICA Immortalitas primi hominis non fuit naturæ proprietas, sed gratiæ beneficium.

Probatur immortalitas Adæ ut gratiæ beneficium.

Speculat hæc propositio ad fidem, est enim ab Apostolicæ Sedis divina auctoritate proscriptum contrarium assertum Michaelis Baji: *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio*. Et probatur apertissimis Augustinianis testimoniis. Illud quippe (inquit S. P. de Corpore Adæ lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 20.) *Et mortale secundum aliam, & immortale secundum aliam causam dici poterat: id est mortale quia poterat mori, immortale quia poterat non mori. Aliud est enim non posse mori, sicut quasdam creaturas immortales creavit Deus: aliud est posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis; quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ: à quo ligno separatus est cum peccasset, ut posset mori, qui nisi peccasset posset non mori. Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio Conditoris. Vide & librum adversus Julianum IV. capit. 14. necnon de Civ. Dei lib. xii. cap. 20.*

3. Probatur ratione.

Probatur etiam ratione. Corpus enim humanum elementis compactum est, quæ propter qualitates contrarias tendunt ad mixti dissolutionem. Ita-

que ne dissolveretur, nec homo rediret in terram suam, conservandum erat absque pugna istiusmodi elementorum temperamentum; quod est quidem supra naturalem humani corporis conditionem. Unde Augustinus post verba superius relata ait: *Si enim corpus animale, utique mortale, quia & mori poterat*. Et lib. 1. de peccatorum meritis & remiss. cap. 3. explicat primorum parentum immortalitatem exemplo vestimentorum & calceamentorum Israelitarum, quæ in deserto per tot annos non sunt obruta, necnon Eliæ & Henoch, quorum corpora, etsi in spiritualem qualitatem nondum sunt commutata, non tamen per tam longam ætatem senectute marcuerunt. Atque ita primus homo, *babebat quantum existimo & de lignorum fructibus refectiorem contra defectionem, & de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem*.

Quæri solet an hæc virtus ligni vitæ esset naturalis. Naturalem fuisse existimant Cornelius à Lapide, Tostatus Episcopus Abulensis, Pererius, Calmet, alique sacrarum Scripturarum Interpretes, hac ducti ratione, quod Dominus ejiciendo Adam de Paradiso Gen. 111. 2. ait: *Ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ & comedat, & vivat in æternum*. Satis enim erat, inquit, ut moreretur, lignum vitæ indita supernaturali virtute expoliare: nec necesse erat hominem de horto voluptatis expellere. Contrarium tamen censent antiquiores Scholastici, Magister sent. D. Bonaventura, & Egidius in 11. dist. 19. Quorum sententiæ prælusit Augustinus lib. viii. de Gen. ad lit. cap. 5. dicens: *Illud quoque addo, quamquam corporalem cibum, talem tamen illam sanitatem stabili firmaretur, non sicut ex alio cibo, sed inspiratione salubritatis occulta*. Et de Civ. Dei cap. 20. lib. xiii. *Qui status ei de ligno vitæ, quod in medio Paradisi cum arbore vetita simul erat, mirabili Dei gratia præstabatur*.

Hæc

5. *Probatur virtutem ligni non fuisse naturalem.*
 Hæc autem sententia, licet nonnulli sunt qui Augustini verba de gratia improprie dicta interpretantur, quatenus & gratia fuit Paradisus voluptatis; & quidquid primo homini liberalitate Conditoris collatum est; magis mihi placet, quam alia. Primo enim, quod sola naturali virtute servatur non est donum supernaturale: si ergo immortalitas primi hominis donum supernaturale est, non poterat sola naturali vi alicujus cibi perenniter conservari. Deinde Augustinus occultam illam salubritatem ex ligno vitæ repetit, non sicut ex alio cibo, qui aderat ne homo esuriret, & corpus animale naturali virtute alimentum reficiebat. Præterea Anastasius Sinaita; alique perpauci cibos Adam non fuisse corporales hoc argumento demonstrant, quoniam etiam bestiarum; aliqua saltem, quæ arborum fructibus vescuntur; potuissent de ligno vitæ comedere; atque ita non fuisset primi hominis immortalitas singulare aliquod beneficium. Anastasio autem in hac sententia facile occurritur, respondendo lignum vitæ Dei gratia ejusmodi vim habuisse, quæ ad solos homines pertineret, dum ipsi, inquit Petavius lib. 2. de op. sex dierum cap. VII. num. 6. in officio manerent. Denique ratio quam afferunt recentiores Interpretes nulla est, cum Deo tam facile fuerit ligno vitæ occultam vim salubritatis subtrahere; quam arborem maledictione sterilem reddere, ne ulterius pro homine prævaricatore poma proferret: nisi dicere velimus ea verba, *Ne vivat in æternum*, fuisse ejusdem generis cum præcedentibus; *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*, ironici scilicet objurgationem.

6. *Probatur cibos Paradisi fuisse corporales.*
 Illud vero, quod diximus, cibos Paradisi fuisse corporeos cum auctoritate Augustini, tum ratione probatur. Nam S. Pater lib. IV. contra Julianum cap. 14. n. 69. ait: *Sed ego cum eis sentio, qui sicut illud quod dictum est, Masculum & feminam fecit eos, & benedixit illis Deus dicens, Crescite & multiplicamini, & replete terram, secundum sexum corporalem atque conspiciunt intelligunt dictum; ita etiam quod paullo post sequitur, Ecce dedi vobis omnem fenum sativum seminans semen, quod est super omnem terram, & omne lignum quod habet in se fructum seminis sativi vobis erit in escam . . . non aliter accipiunt, nisi quia ille uterque sexus bis alimentis, quibus & animalia cetera, corporaliter utebatur, & habebat ex hoc victu sustentaculum congruum, licet*
R. P. Berti Theol. Tom. II.

modo quodam immortali, tamen animali corpori necessarium, ne indigentia laderetur, de ligno autem vitæ, ne senescute perduceretur ad mortem. Ex quibus Augustini verbis etiam theologica ratio depromitur: verba enim versus 27. prioris Capituli Geneseos, *Crescite & multiplicamini, & replete terram*, sunt proprie & literaliter accipienda: Ergo & quæ proximo versu sequuntur, *Ecce dedi vobis omnem herbam differentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam.*

Inquirunt etiam Interpretes, an Adam perennem vitam consecutus esset, si de ligno vitæ semel comedisset. Et aliqui cum Abulensi Episcopo respondent affirmative: sed Theologi cum D. Thoma q. 97. art. 4. tenent virtutem ligni vitæ fuisse finitam; ideoque præservasse à corruptione usque ad determinatum tempus, quo transacto vel homo translatus esset in vitam spiritalem; vel iterum de ligno vitæ comedere debuisset. Ex qua D. Thomæ sententia infert Estius virtutem hujus arboris fuisse naturalem, quoniam, inquit, omnis virtus corporalis finita est, nec virtus supernaturalis in corpore naturali absque necessitate est ponenda. Sed hujus consequentiæ necessitatem non satis percipio. Etenim virtus supernaturalis finita esse potest; maxime comparatè ad præceptum factum Adæ exercendi obedientiam tam abstinendo ab arbore vetita scientiæ boni & mali; quam vitam alendo ac servando esca arborum cætarum. Nam etiam virtus Sacramentorum illorum usu quodammodo instauratur, & si despectui sint, arbitrii culpa deperditur; hanc tamen virtutem nemo dixerit naturalem. Sic ergo immortalis & incorruptibilis condita est caro hominis, ut suam immortalitatem & incorruptionem per observantiam mandatorum Dei custodiret. In quibus mandatis hoc continebatur, ut de illis lignis concessis manducaret; & ab interdito abstineret, & per horum edulium immortalitatis dona conservaret: ait Mag. Senti. dist. XIX. §. 4. Ut ad Abulensem redeat oratio; si comedere semel de ligno vitæ perennem præstitisset immortalitatem, profecto Adam mortuus non esset; cum in Paradiso degens aliquando ejusdem arboris fructus gustaverit: Quid enim absurdius, quam ut credatur ex aliis arboribus alimenta sumpsisse; non autem etiam ex illo, quod & similiter permissum fuerat, ait S. Pater lib. 2. de Peccatorum meritis & remiss.

Ss

cap.

cap. xxi. n. 35. Profecto Adamum si Divini præcepti observantia custodisset originalem iustitiam, consecuturum fuisse illam immortalitatem, qua etiam non posset mori, non utique expoliandum corpore sed supervestendum in corruptione, ut absorberetur mortale à vita, & ab animali in spiritale transiret, expresse docet idem Augustinus in Opere mox laudato lib. 1. cap. 2. de Corrept. & grat. cap. 10. & xiii. de Civit. Dei cap. 19.

8. *Obiectio.* Unum est, quod contra superiorem propositionem opponi potest, Animam rationalem esse suapte natura formam corporis, formam vero naturaliter exigere materie propriam unionem. Cum ergo Anima sit immortalis exigit etiam corpus indissolubile: alioqui posset naturaliter à corpore divelli, & absque culpa misera fieri. Cum enim à corpore separata consisteret ejusque societatem summopere appeteret, nec naturaliter habere posset, desiderio compartis suæ plurimum torqueretur. At quod à rerum naturali constitutione exigitur, nequit supernaturale beneficium existimari. Igitur supernaturalis non est primi hominis immortalitas.

Qui puræ naturæ possibilitatem propugnant, huic argumento respondent spiritalem animam modo perpetuam corporis unionem, etiam à corpore separatam appetere, quoniam homo conditus est immortalis, & separatio animæ à corpore pœna est violati præcepti, non conditio naturæ. At si homo in puris naturalibus productus esset, nec perpetuam corporis societatem, nec ejus post mortem resurrectionem naturali instinctu exoptaret, cum optime nosceret utramque constitutioni corporis sui non deberi. Qui vero statum puræ naturæ possibilem negant, respondent appetere quidem rationalem animam perpetuam cum corpore vitam; hanc tamen esse hominis conditionem, & quidem perfectiorem, quam sit natura quælibet irrationalis, ut omne, quod appetit naturali facultate consequi minime possit, sed opus habeat supernaturalibus auxiliis, maxime ut perenni vita fruatur, & finem, ad quem fertur, assequi valeat. Utramque sententiam ad trutinam revocabo in dissertatione ad finem libri hujus apponenda.

9. *Solutio.*

CAPUT X.

De libero arbitrio primi hominis, & in quo essentialis ratio libertatis consistat?

SUMMARIUM.

à num. 1. usque ad 5. Præmittuntur scitu necessaria.

à num. 6. usque ad 10. Explicatur, quid sit

Liberum arbitrium inditum primo homini, ac permanens sub captivitate peccati, & unde proficiatur.

1. *De libero arbitrio primi hominis, & in quo essentialis ratio libertatis.*

NIL liberi arbitrii prolato nomine soleo mentis animadversione percipere, quam voluntatem ipsam rationalis substantiæ, quæ pro suo arbitratu quod ei à ratione proponitur eligere potest, vel rejicere. Constituitur ergo libertas voluntate & ratione; non tamen ex æquo: sed voluntas est ipsa potestas, quæ potest in utramlibet partem inclinari: ratio autem vis intelligendi, qua voluntati objectum proponitur, & sine qua non potest in bonum libera deliberatione propendere. Etenim, ut Augustinus ait in viii. de Trin. cap. 4. *Nemo amare potest incognitum.* Et quidem ea propensio, qua natura quælibet fertur in bonum absque ductu rationis, non potest opus voluntatis appellari, alioqui prædita forent arbitrio etiam animalia bruta, & creaturæ reliquæ, in quibus philosophi plures appetitum quemdam constituunt sensitivum aut naturalem: quamquam sunt Philosophi non vulgares, qui in rebus inanimatis nul-

lam inclinationem agnoscunt præterquam Divinæ ordinationis legem, & superiorum causarum impulsus, cui necessitate infallibili obsecundent, & veluti jaculum emissum à perito sagittario dirigantur ad scopum, quem illæ nullo modo deprehendunt. Profecto in ratione liberum arbitrium consistere nequit *formaliter*: cum non sit in nostra potestate objecta percipere & cogitare; alias peccaret quisque ante consensum voluntatis, dum mentem subit cognitio aliqua falsa & perversa, nec ulla daretur ignorantia, quæ à peccato excusaret, quandoquidem esset in potestate hominis & libera ipsamet ignorantia. Quapropter S. P. Augustinus in lib. de Sp. & lit. cap. 34. ait: *Nemo habet in potestate quidei veniat in mentem; sed consentire vel dissentire propria voluntatis est.* Ex quibus satis revincitur error Durandi statuentis in ii. dist. 24. naturam libertatis tam in voluntate, quam in ratione.

Cum

2. Cum itaque ratio motum voluntatis præcedat, in illius iudicio radicem, ut inquit Scholæ, liberi arbitrii statuunt jure merito docti celebresque Theologi. Et quoniam ad bonum in communi & ad Deum in se visum dari nequit indifferentia iudicii, cum nulla in his apprehendi possit species mali, etsi voluntas in hujusmodi objecta sponte ac lubenter protendat, non habet veram libertatem, quæ est potestas ad utrumlibet, nulla necessitate impellente. Necessario enim amatur quod adeo bonum apprehenditur, ut aliò animus à vero aut apparenti bono rapi non possit. Quæ satis lib. IV. cap. ultimo, & lib. X. cap. XIIII. sunt explicata.

3. Ut modo libertas hominis in unoquoque statu facile possit dignosci; advertendum est voluntatem appellari liberam à necessitate, à peccato, à miseria. Dicitur libera à necessitate suapte natura, & essentiali constitutione; unde quidquid ex necessitate agitur, nequit opus liberi arbitrii appellari. *Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus*, ait Augustinus lib. III. de lib. arb. cap. 3. Quapropter errant turpissime Calvini, & Jansenii Gregales, qui libertatem putant cum indeclinabili necessitate consistere. Observandum hoc loco indifferentiam, in qua libertas sita est, non esse ad bonum & malum, quam appellant Theologi indifferentiam contrarietatis non servato, sed prætermisso ordine finis; cum objectum voluntatis sit bonum, neque in malum tendat, nisi propter aliquem defectum, ut recte S. Thomas in II. Sent. dist. 27. q. 1. art. 2. Hinc est, quod Augustinus Julianum constituentem liberum arbitrium in facultate æquilibrata, & sese ad bonum, vel ad malum pro suo arbitratu inclinante, merito his verbis exprobrat lib. I. Op. Imperf. *Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem?* Sita est itaque libertatis essentia in potestate eligendi pro lubitu hæc vel illa media, etiam ad invicem contraria, quæ valeant ad debitum finem conducere: unde S. Thomas libertatem definivit I. p. q. 61. art. 8. *Libertas est vis electiva mediorum servato & non prætermisso ordine finis.* Quod ergo possit voluntas ad malum flecti, id non habet ex intrinseca ratione libertatis, sed conditione creaturæ defectibilis: cujus liberum arbitrium definitur ab Augustino: *Media vis, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest*: atque à Magistro Sent. in II. dist. 24. §. 5. *Facultas rationis & voluntatis, quæ bonum eligitur gratia assistente, vel malum eadem desistente.* Hanc liberam à necessitate voluntatem habuit primus homo, qui potuit non peccare, potuit non mori, potuit bonum non deferere, inquit lib. de Corrept. & Grat. cap. XI. S. Pater.

Eadem à necessitate libertas etiam in hoc infirmitatis statu certissime perseverat. Etenim Deus, ut idem Augustinus ait in VIII. de Gen. ad lit. cap. 23. *Nunquam ita punit voluntatem malam, ut naturæ perimat dignitatem.* Est tamen inter libertatem Adæ, & libertatem quæ post Adæ transgressionem permansit, discrimen serio advertendum; nempe, quod in prima hominis conditione arbitrium erat liberum à necessitate & à peccato; homo enim creatus est rectus, sine vitio, cum bona voluntate, & cum adjutorio perseverandi, si vellet. Nunc vero est quidem homo liber à necessitate, sed servus peccati, nisi gratia Redemptoris liberetur, id est, habet adhuc liberam voluntatis potestatem, sed cupiditate, quæ est pœna peccati, tanquam visco glutinoque taliter implicata, ut bonum, sicut oportet, non agat, nisi charitate, quæ inspiratur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, contraria concupiscentia vincatur. Nam ubi Spiritus Domini, ibi libertas, Auctore Apost. in 2. ad Corinth. III. 17. Cum itaque Pelagiani originale peccatum, & gratiæ Salvatoris necessitatem negarent eo quod libero arbitrio inesset ad utrumlibet æqua potestas, rectissime Augustinus adversus hæreticos illos disputans ait *amissam peccati merito libertatem*, in Ench. ad Laurent. cap. 39. in Epist. ad Vitalem, & lib. XIV. de Civit. Dei cap. XI. Quod sane intelligendum est de voluntatis potestate libera à lege peccati, & explicata à glutino concupiscentiæ, non de potestate libera à necessitate, quæ etiam post Adæ prævaricationem in hominibus perseverat. Nam in libro I. ad Bonifacium cap. 2. non libertatem perisse scribit, sed illam magnam, quæ fuit in Paradiso: quod repetit de Corrept. & gratia cap. 12. de Spiritu & lit. cap. 31. de lib. arb. cap. 18. & aliis in locis compluribus. Eo enim Augustini disputationes collineant, ut adversus Pelagianos respuentes gratiæ Christi adjutorium, nimiumque arbitrii possibilitatem extollentes, originalem culpam, & gratiam Salvatoris propugnet. Eapropter scribit lib. I. Operis imperf. *Non satis esse ad operandum bonum liberum arbitrium, nisi Dei gratia liberatum*: &

Lib. de nat. & grat. cap. 67. *De gratia quippe Dei agitur, quæ nobis per Mediatorem medicina opitulatur, non de impossibilitate justitiæ. Post peccatum caveri, sed opitulante illo, qui non potest falli.* Solvit vero nodum omnem de Gratia & lib. arbitrio cap. 15. scribens: *Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Aut enim à justitia libera est, quando servit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando servit justitiæ, & tunc est bona.* Gratia vero Dei semper est bona, & per hanc fit, ut sit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis male. Quamobrem Augustinus in hoc statu miseriarum non negat libertatem indifferentiæ, sed libertatem à peccato, neque de illa lis unquam fuit inter ipsum atque Pelagium, sed de libertate expedita à servitute pravi cupiditatis: quam libertatem hostis gratiæ Christi in filiis Adæ æque ac in homine primo asseribat. Ex quibus colligitur perperam gloriari de patrocinio Augustini, qui negant veram in hoc statu libertatem, & irritum molimine Phereponum, sive Clericum, conari Animadv. in cap. 30. Enchirid. pag. 560. Append. August. ut Augustinum apertum liberi Arbitrii hostem demonstret.

5.
Unde liberemur à peccato.

Liberamur itaque à peccato per gratiam. *Ex quo enim primus homo libero arbitrio venumdatus est sub peccato, ideo mala capit esse libertas hominis, quia ipsa libero arbitrio ablata est bonitas voluntatis:* inquit in Respons. ad 1. Inq. Ferrandi S. Fulgentius. Nondum tamen in hoc statu liberi sumus à miseria, cum etiam in justis remaneat concupiscentia ad luctam, & mors stipendium peccati. Etenim libera voluntas dicenda non est, quando subditur vincentibus cupiditatibus. A quibus erit penitus libera, cum à summo bono viso facie ad faciem ad illud perenniter rapietur, non solum restituta libertate prima, qua Adam poterat non deferere bonum, & quæ nobis per Christi gratiam redditur cumulatus, sed etiam libertate, quæ fruens indeficienter æternorum gaudiorum jucunditate non poterit amplius servire peccato. *Prima ergo libertas voluntatis erat posse non peccare: novissima erit multo major non posse peccare. Prima immortalitas erat posse non mori: novissima erit multo major non posse mori:* ait S. P. de Corrept. & Grat. cap. 12. de Nat. & Grat. cap. 35. & in Ench. ad Laurent. cap. 105. Ex quibus etiam obiter animadvertit S. Patrem asserentem in patria perfectissimam libertatem

non loqui de libertate indifferentiæ, quæ ad meritum & demeritum in hoc statu necessaria est, sed de libertate à miseria. Hæc omnia traduntur à Magistro sent. lib. 11. dist. xxv. his verbis: *Est namque libertas triplex, scilicet à necessitate, à peccato, à miseria.* Ubi etiam docet Adam peccando libertatem arbitrii perdidisse, non quidem omnem, sed libertatem à miseria & à peccato: libertatem à necessitate reperiri tam in bonis, quam in malis, nec sine illa meritum dari: libertatem à peccato illis solis inesse, quos Christi gratia liberat & reparat, non ita, quod in hac mortali carne penitus sint sine peccato, sed ut in eis peccatum non domineatur nec regnet: libertatem denique à miseria illam esse, de qua Apostolus ait, *Et ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei;* quam libertatem habebat Adam ante peccatum, sed plenius habent Sancti in beatitudine. Hæc Magister. Divus quoque Bernardus de Gratia & libero arbitrio. *Triplex est (inquit) nobis proposita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate.* Hanc ultimo loco positam contulit nobis in conditione naturæ: in pristinam restauramur à gratia: media nobis reservatur in patria. Dicatur ergo prima libertas naturæ, secunda gratiæ, tertia vitæ vel gloriæ.

De arbitrio indito primo homini, ac permanente sub captivitate peccati, id De homine libero à necessitate. est libero à necessitate aliquid modo dicturus exponam quid sit, & unde proficiscatur: nam utrum revera persistat sub dominatu concupiscentiæ, ut indubitanter supponimus, non videtur spectare ad institutam de primo homine disputationem, sed ad statum ærumnosæ mortalitatis, & ad gratiam Christi medicinalem. Illud itaque arbitrium quidam in quodam habitu à ratione & voluntate diverso male, ut arbitror, constituerunt. Habitus enim, quemadmodum à Scholasticis accipiuntur, sunt affectiones animorum ad unum speciem actum inclinantes, E. G. ad charitatem, ad humilitatem, ad temperantiam: & per liberum arbitrium potest voluntas nedum ad istiusmodi actus flecti, verum etiam ad oppositos, id est, malevolentiam, superbiam, atque immoderationem. Quod si habitum dixeris facultatem potestatemque rationalis substantiæ; liberum arbitrium habitum esse fatebor, maxime cum à D. Bernardo definiatur *habitus animi liber sui*. Pariter non satis apte liberum arbitrium appellarunt nonnulli actum, cum maneat voluntas libera tametsi

tametsi nihil agat: quamvis & actum dicere non detrecto, quatenus actus nominat etiam proprietates, ac formas, vulgaris sermonis consuetudo. Definiri ergo liberum arbitrium potest: *Facultas rationalis creaturæ agendi & non agendi, prout lubet, positis omnibus ad actionem requisitis.*

7.
Liberum arbitrium ab ipsa voluntate non distinguitur.

Sane cum ejusdem potentia sit velle & eligere, liberum arbitrium ab ipsa voluntate nequaquam distinguitur: unde opus est, ut liberæ ejusque operationis sit rationalis voluntas principium efficiens. Quod commonstrat argumentationibus pluribus selectisque authenticis Doctor Ariminenfis in 11. sent. distinctione quinta ac vicesima. Et revera Magnus Augustinus in 111. de lib. arbitrio cap. 1. motum culpabilem esse in voluntate, & à voluntate demonstrat. In voluntate, quoniam eo motu animus movetur à voluntate, quo movetur libere, non necessario. Profert eo loco S. P. exemplum lapidis, cui similis est prævaricator animus in eo, quod ut ille pondere gravitatis in ima fertur, ita iste premente cupiditate inclinatur ad commutabile bonum; in hoc tamen dissimilis, quod lapis ita movetur ut non habeat potestatem activam, qua possit impressam sibi motionem cohibere, animus vero potestatem istiusmodi habeat. Ex quibus vellem diligenter notari, Jansenianos ac Novatores reliquos liberum arbitrium non meliorem saxo putasse, dum ausi sunt dogmatizare voluptatem ita animum dejicere, ut necessario moveatur, nec potis sit contraniti. Sed præstat audire Augustinum. *Restat (inquit) ut ejus sit proprius iste motus, quo fruendi voluntatem ad creaturam à Creatore convertit: qui motus si culpæ deputatur, non est utique naturalis, sed voluntarius: in eoque similis est illi motui, quo deorsum versus lapis fertur, quia sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi. Veruntamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius, animus vero, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora diligit: & ideo lapidi naturalis est ille motus, animo vero iste voluntarius.* Et infra, *Motus, quo hic atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius atque in nostra potius potestate, neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset cum ad inferiora detorquet quasi quemdam cardinem voluntatis.* Motus ergo liber erit tantummodo, ubi sit in voluntate potestas illum cohibendi. Satis enim constat Augustinum voluntarium pro libero usurpavisse; cum pote-

stas illa animi motum cohibendi ad voluntarii rationem minime requiratur. Quamobrem ad Novatorum vitanda sophismata distinguendum accuratius est inter voluntarium & liberum, five, ut recentiores quidam loquuntur, inter libertatem voluntatis, & libertatem arbitrii. Libertas enim voluntatis opponitur coactioni, libertas arbitrii adversatur necessitati. Enimvero voluntas, auctore Augustino in libro de duabus Animabus, *Est animi motus, cogente nullo, ad aliquid non admittendum vel adipiscendum:* voluntas autem tunc libera est, quando *actus volendi est in nostra potestate*, ut ipse Augustinus docet in 1. Retract. cap. 22.

Quoniam, ut diximus, voluntas non fertur ad incognita, etiam ratio & judicium ad actum voluntarium ac liberum prærequiritur, unde libero arbitrio carent res inanimæ, & bruta Animalia. Etiam quando amamus scire incognita, amor iste cognitionem supponit; non enim hoc idem est cum dicitur, *amat incognita, & amat scire incognita:* quoniam qui scire amat incognita, non ipsa incognita, sed ipsum scire amat. Videatur Augustinus in x. de Trinit. cap. 1. Quomodo autem ad ipsam cognitionem actus liber consequatur, memini me non semel differuisse. Addam nunc Angelici Doctoris declarationem tanto dignam Magistro ex 1. p. q. 82. art. 2. *Intellectus, inquit, naturaliter ex necessitate inheret primis principiis, & voluntas ultimo fini.* Sunt autem quædam intelligibilia, quæ non habent necessariam connexionem ad prima principia: sicut contingentes propositiones, ad quarum remotionem sequitur remotio principiorum. Et talibus non ex necessitate assentit intellectus. Quædam autem propositiones sunt necessariae, quæ habent connexionem necessariam cum primis principiis: sicut conclusiones demonstrabiles, ad quarum remotionem sequitur remotio primorum principiorum. Et his intellectus ex necessitate assentit cognita connexionem necessaria conclusionum ad principia per demonstrationis deductionem. Non autem ex necessitate assentit, antequam hujusmodi necessitatem conclusionis per demonstrationem cognoscat. Similiter etiam ex parte voluntatis. Sunt enim quædam particularia bona, quæ non habent necessariam connexionem ad beatitudinem, quia sine his potest aliquis esse beatus, & hujusmodi voluntas non de necessitate inheret. Sunt autem quædam habentia necessariam connexionem ad beatitudinem, quibus scilicet homo Deo inha-

8.
Libero arbitrio carent res inanimæ & bruta.

inheret, in quo solo vera beatitudo consistit. Sed tamen antequam per certitudinem Divinae visionis necessitas huiusmodi connexionis demonstraretur, voluntas non ex necessitate Deo inheret, nec his quæ Dei sunt. Sed voluntas videntis Deum per essentiam de necessitate inheret Deo, sicut nunc ex necessitate volumus esse beati. His autem ea, quæ alibi de libertate arbitrii disputavimus, sunt plenissime comprobata.

2.
Monitum

Illud tantum moneo, nos, dum liberum arbitrium ex duplici facultate constatum prædicamus, id est, ex ratione & voluntate, minime unum ab alia discernere, sed eandem humanam mentem esse intellectum & voluntatem, quatenus diversimode percipitur, ut apprehendit, aut vult. Quod non soli recentiores Philosophi tenent, sed etiam Nominalium princeps Gregorius Ariminensis in 2. dist. XVI. & XVII. q. III. art. 2. Et nihilominus intellectum quasi faciem voluntatis concipimus, & illum necessariam aliquam facultatem, istam indifferentem ac liberam rectissime nuncupamus. Idque diversa connotatione terminorum & consignificatione rerum facillimum est explicare. Mens enim prout rerum ideis formatur, & recipit rerum imagines, atque ad eas contemplatione convertitur, Ratio & intellectus appellatur; prout eligit, & quod menti obversatur, amplectitur, aut fugit, dicitur voluntas. Atque ita de imaginatione, sensibusque philosophi bene multi ratiocinantur, nec ea distinguunt, nisi obsectorum ratione, ita, ut nihil sint aliud, quam anima ad corporeum objectum, sive ad ejus imaginem se convertens. Hinc arbitrantur plures animam dum intelligit, pati; dum vult, agere, quoniam intelligendo recipit ideas, volendo se libere aut spontanee determinat. Verum placet nobis etiam in intellectione actum aliquem constituere, mentis scilicet conversionem, & advertentiam. Ut enim oculus non cer-

nit colores nisi animus ad imaginem pictam in oculis, se convertat; ita mens non deprehendet veritatem, si non ad ideam vel speciem adverterit.

Nullus quidem in lectione Augustini aliquantisper versatus arbitrabitur me doctrinam ejus repellere. In x. de Trinit. cap. 11. docet, hæc tria, *memoriam, intelligentiam, & voluntatem non esse tres vitas, sed unam vitam, nec tres mentes, sed unam mentem, nec tres essentias, sed unam essentiam.* Et lib. XII. cap. 4. *Cum differimus (inquit) de natura mentis humanæ, de una quadam re differimus; nec eam in hæc duo, quæ commemoravi, nisi per officia geminamus.* Quidquid autem potest ex adverso objici, per ordinem ad connotata facillime diluatur. Ita rationem dicimus esse id, quod excellit in anima, & præstantiorem illam fatemur quocunque sensu; quoniam primum animi officium est perceptio veri, & longe sublimior est contemplatio rerum spiritualium, quam corporearum atque mutabilium. Brevi dicam: Anima est plurium operationum causa effectrix, & ab his plura etiam sortitur vocabula. Potest intelligere, potest velle, potest sentire. Intelligitur verum: eligitur bonum: sentitur corpus certis quibusdam extensionis aut qualitatis modis, quos *accidentia* appellant, affectum. Ergo vocabulum istud *Intellectus* significat animam, & consignificat ipsius potestatem, aut operationem, quæ est cognoscere verum: Alterum *voluntas* demonstrat eandem animam, & connotat illius virtutem, aut actum eligendi bonum: Tertium *sensus* denotat ipsam substantiam animæ, & commonstrat ipsius ordinem ad *sensibilia*. Quapropter ipsamet Anima, quatenus percipit verum, & eligit bonum, est illa creaturæ rationalis eximia ac singularis proprietas, de qua dissertatiuncula nostra ad hunc modum se habet, videlicet, Liberum Arbitrium.

C A P U T XI.

An generatio hominum in Paradiso fuisset per carnalem complexum, si nemo peccasset?

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.

2. Probatur, etiam in statu innocentie per

copulam conjugalem filiorum propagationem futuram fuisse.

à num. 3. usque ad 6. Respondetur ad contraria.

CAR-

1.
De genera-
tione homi-
num in Para-
diso.

Mens ali-
quorum Pa-
trum.

Opinio
S. Augustini.

2.
Propositio.

CARNALEM hominum propagatio-
nem minime in statu Innocentiæ
futuram nonnulli Patres tradide-
runt, quibus placuit nullum usum fore
nuptiarum, si Adam stetit. Quod
traditum à Damasceno lib. 11. De Fide
Orthodoxa cap. 30. & libro 1v. cap. 25.
à Gregorio Nysseno in libro de Opificio
Mundi cap. 17. scribit Petavius lib. 2.
de Op. sex dierum cap. viii. & Vello-
fillus Adv. in Tom. 1. Chrysostomi q. 3.
Esius etiam in 2. dist. xx. §. 1. Addunt
eundem Chrysostomum Hom. xviii.
in Genesim, & Procopium in caput
ejusdem libri 1v. Idem Esius affirmat
aliquando ita sensisse Augustinum, ut
constat (inquit) ex lib. 1. de Gen. con-
tra Manichæos cap. 19. & de vera Relig.
cap. 46. incertum quodammodo fuisse
lib. de bono conjugali cap. 2. sed prio-
rem repudiasse sententiam. Prioris ve-
ro dubitationis suæ meminisse lib. xiv.
de Civit. Dei cap. xxi.

Revera S. Pater citato libro super
Genesim cap. 19. inquit, num verba
Geneseos 1. 28. *Crescite, & multipli-
camini* sint carnaliter, an spiritualiter
accipienda & respondet: *Licet nobis
eam etiam spiritualiter accipere, ut in
carnalem fecunditatem post peccatum
conversa esse credatur.* Ubi etiam si car-
nalem generationem commode possi-
mus accipere, quæ est humanæ naturæ
propagatio per turbidam libidinem, de-
clarat tamen plenissime filijs sæculi tan-
tum quadrare verba Christi apud Lu-
cam xx. 34. *nubunt, & traduntur ad
nuptias*, quod negat ante peccatum
Adæ futurum. Atque de vera Religio-
ne cap. 46. & lib. 1. de verbis Apostoli
cap. 15. scribit carnales necessitudines
ex peccato oriri, nec futuras si natura
humana in istam corruptionem non
fuisset relegata. Sed hæc duo loca re-
tractat lib. 1. Retract. cap. 13. n. 8. scri-
bens: *Nondum enim videram fieri po-
tuisse, ut non morituri de non morituris
nascerentur, si peccato illo magno non
mutaretur in deterius humana natura:
ac per hoc si & in parentibus & in filiis
fecunditas felicitasque mansisset, usque
ad certum Sanctorum numerum quem
prædestinavit Deus, nascerentur homi-
nes non parentibus succeduri morientibus,
sed cum viventibus regnaturi.* Es-
sent ergo & istæ cognationes & affinita-
tes, si nullus delinqueret, nullusque mo-
reretur. Repudiavit ergo Augustinus
priorem illam opinionem.

PROPOSITIO. Fuisset etiam in sta-
tu innocentiae per copulam conjugalem
filiorum propagatio.

Ex Scripturis, & Augustinianis testi-
moniis breviter demonstratur. I. Deus
cum hominem condidit, masculum &
fæminam fecit eos, & benedixit eis di-
cens, *Crescite & multiplicamini*: Est
ergo fecunditas generationis benedictio
priori hominum institutioni conveniens,
non occasione peccati superinducta;
alias ad multiplicationem humani gene-
ris, & memoratæ benedictionis effe-
ctum necessarium fuisset peccatum, quod
valde absurdum est cogitare. *Quisquis
autem dicit non fuisse coituros, nec gene-
raturus nisi peccassent, quid dicit, nisi
propter numerositatem Sanctorum neces-
sarium hominis fuisse peccatum?* ait
S. P. Augustin. lib. xiv. de Civit. Dei
cap. 23. 11. mulier Gen 11. 18. appel-
latur viri adiutorium: *Si autem quæri-
tur, ad quam rem fieri oportuerit hoc
adiutorium, nihil aliud probabiliter oc-
currit, quam propter filios procreandos,
sicut adiutorium semini terra est, ut vir-
gultum ex utroque nascatur*: ait ipsemet
Aug. lib. ix. de Genes. ad lit. cap. 3.
num. 5. 111. Adam adhuc innocens &
proximæ calamitatis ignarus inquit
Gen. 2. *Quamobrem relinquet homo
patrem suum & matrem, & adhaerebit
uxori suæ: & erunt duo in carne una.*
Quæ verba avertit Christus Matth. xiv. 4.
ut probet matrimonium esse ex sua in-
stitutione indissolubile, nec licitum es-
se quacunque ex causa libellum repudii.
Viguisset igitur in prima quoque con-
ditione connubia. Ita ratiocinatur ipse
Augustinus laudato libro 1v. de Civit.
Dei cap. 22. In eodem cap. Gene-
sis v. 18. legitur: *Non est bonum esse
hominem solum.* At mulier, quæ viro
causa fuit perditionis, non bona extitit-
set, nisi ei futura esset gignendæ prolis
adjutrix. Deus ergo hac de causa
mulierem producendam esse probavit.
*Mulierem viro (Ambrosius) non nisi ge-
nerandi causâ perhibet institutam.* Hæc
enim sunt verba ejus in lib. de Paradiso:
*Si igitur viro culpæ auctor est mulier,
quemadmodum pro bono videtur adjecta?
Verum si consideres quia Deo universi-
tatis est cura, invenies plus placere Do-
mino debuisse id, in quo esset causa uni-
versitatis, quam condemnandum fuisse
illud, in quo esset causa peccati.* Ideo
quia ex viro solo non poterat humani
esse generis propagatio, pronuntiavit
Dominus, non esse bonum hominem solum
esse. Verba sunt Augustini libro 11.
contra Julianum cap. vii. n. 29. Satis
ex his liquet fæminæ, virique conju-
gium ad societatem & propagationem
prolis fuisse primitus institutum, atque
ad

Probatur
propagatio
conjugalis
etiam in sta-
tu innocen-
tiæ.

ad naturæ conditionem, non ad peccati statum fecunditatem pertinere. Quæ omnia rationi etiam consentanea sunt; non enim homini ubertas fecunditasque videbatur deneganda, quæ animantibus cæteris fuit ab hujus universitatis Auctore concessa.

REFUTATUR OBJECTIO.

3. *Objectio.* Oppones: Homines in statu innocentie minime propagandos saltem conjunctione gignentium, cum ipsorum conditio, tum generandæ proles constitutio, ejusdemque generationis natura commonstrant. Et generantium quidem conditio: enimvero, si masculus & femina adulti ac virili ætate fuerunt producti, & institutæ naturæ conveniens erat consimilis proles & posteritatis generatio, quare ante prævaricationem procreandis liberis operam non dederunt? Proles vero quoniam statu fuisset ex materno utero in lucem edita? Si corpore exiguo membrisque infantilibus, obnoxii fuissent pueri innumeris calamitatibus, & deteriores bestiis, quibus nutrices in os inferunt mansa quæque minima & emolita. Quod si robusta virtute, & corpore valenti & confecto; non essent pueri ab hominibus progeniti hujusce naturæ. Generatio denique & libidine perficitur, & corporalis feminis abscissione: quarum una rationem antevertit, & est poena peccati; altera est mortalitatis & corruptionis indicium: unde Lucæ xx. 34. solis, ut diximus, filiis sæculi degentibus sub necessitate mortis, & contagione peccati res uxoria dicitur convenire. Pugnat ergo præcedens assertio cum parentum, natorum, & generationis conditione & natura.

4. *Solutio.* Respond. Adam & Evam, licet adultos aptosque ad maritalem complexum non minus, ac modo sint desponsati ætate progressa, statim se ad faciendam generis sui progeniem non applicavisse: Quia mox creata muliere facta est illa transgressio, cujus merito in mortem destinati etiam de loco illius felicitatis exierunt. Possent etiam dici, quia nondum Deus jusserrat ut coirent. Cur enim non ad hanc rem Divina expectaretur auctoritas, ubi nulla concupiscentia tanquam stimulus inobedientis carnis urgebat? Ideo autem non jusserrat Deus, quia secundum suam præscientiam disponebat omnia, in qua & eorum casum proculdubio præsciebat, unde jam mortale genus propagandum esset humanum. Hæc S. Pater lib. ix. de Genesi ad lit. cap. 3.

In quibus verbis non ait Augustinus expectandum fuisse universale mandatum, quod jam acceperant, sed peculiare, ut jure nobiliori, quam belluæ, suo obtemperarent Auctori.

Quod ad prolem attinet, diluitur à D. P. August. in lib. i. de Peccatorum Solutio meritis cap. 37. & 38. Propter uteri ^{5.} *capacitatem* (inquit) fortasse necesse fuerit parvulos nasci, quamvis cum exigua sit pars corporis costa, non tamen propter hoc Deus parvulam viro conjugem fecit, quam edificavit in mulierem, unde & ejus filios poterat omnipotentia Creatoris mox editos grandes protinus facere. Sed, ut hoc omittam, poterat certe quod multis etiam pecoribus præstitit: quorum pulli, quamvis sint parvuli, neque accedentibus corporis incrementis etiam mente proficiant, quoniam rationalem animam non habent, tamen etiam minutissimi & currunt, & matres agnoscunt, nec sugendis uberibus cura & ope admoventur aliena, sed ea ipsi in maternis corporibus loco addito posita mirabili facilitate noverunt. Contra homini nato, nec ad incessum pedes idonei, nec manus saltem ad scalpendum babilis, & nisi opere nutriendis admotis labris papillæ uberis ingerantur, nec ubi sint sentiunt, & juxta se jacentibus mammis magis possint esurientes fieri, quam sugere. Proinde infirmitati mentis congruit hæc omnino infirmitas corporis. Vide & quæ scripsimus lib. i. cap. 3. opp. 2.

De æstu libidinis, & corruptione naturæ hæc sit ejusdem Augustini responsio in libro adversus Julianum iv. cap. 5. ^{6.} *num. 35.* Cur autem non creditis, hominibus in paradiso constitutis ante peccatum Divinitus potuisse concedi, ut tranquilla motione, vel commixtione membrorum sine ulla libidine filios procrearent, aut in eis saltem libido talis esset, cujus motus nec præcederet, nec excederet voluntatem? Et lib. xiv. de Civit. Dei cap. 24. Seminaret igitur prolem vir, susciperet femina genitalibus membris, quando id opus esset, voluntate motis, non libidine concitatis. Proximo cap. 26. solvit etiam quod de violata virginitate opponebatur, his verbis. Ita tunc potuisse utero conjugis salva integritate femineæ genitalis virile semen immitti; sicut nunc potest eadem integritate salva ex utero virginis fluxus menstrui cruoris emitti. Eadem quippe via posset illud injici, qua hoc potest ejici. Ut enim ad pariendum non doloris gemitus, sed maturitatis impulsus femineæ viscera relaxaret: sic ad fetandum & concipiendum non libidinis appetitus, sed ^{7.} *volunt.*

voluntarius usus naturam utramque con-
jungeret. Ad hæc autem oratio nostra
deducta cohibere se debet, ne ulterius
progrediatur; nam posthac sapientissi-
mus Augustinus, *De rebus loquimur*,
(inquit) *nunc pudendis, & ideo quam-*

vis antequam earum puderet, quales esse
potuissent, conjiciamus ut possumus; ta-
men necesse est ut nostra disputatio magis
frenetur eâ, quæ nos revocat, verecun-
dia, quam eloquentia quæ nobis parum
suppetit, adjuvetur.

C A P U T XII.

Quomodo Protoplasti suasionem Serpentis præceptum
Domini transgressi sunt?

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.

2. & 3. Probatur, Legem homini Latam, ne
certæ arboris, cujus species ignoratur,
fructum tangeret, fuisse æquissimam.

4. Solvitur objectio.

à num. 5. usque ad 8. Propugnatur, diabolus
ad tentandam Evam fuisse usum vero, ac
naturali serpente tanquam instrumento.

à num. 9. usque ad 13. Respondetur ad obje-
ctiones.

à num. 14. usque ad 16. Propugnatur, trans-
gressionem primorum Parentum plura in-
volvere peccata, quorum tamen primum
erat superbia.

1. **S**ED jam ad ærumnas, quæ propter
malitiam & carnis necessitudinem
nos premunt, ventum est. Præce-
perat Dominus Adæ & uxori, ne de
ligno scientiæ boni & mali comederent
facta copia arborum cæterarum. Ser-
pens mulierem decepit, hæc virum; is
nos miseram ejus progeniem in cumu-
lum miserationum dejecit. Hæc omnia
brevis complectar, de mandato Dei, de
tentatione serpentis, de lapsu protopa-
rentum hac sectione dicturus.

2. **PROPOSITIO** I. Aequissima fuit lex
principio homini lata, ut certæ arboris,
cujus speciem ignoramus, fructum non
tangeret.

PROBATIO. Ratio enim æquitatis postulat, ut
creatura suo Auctori subjiciatur, eique
præstet obedientiam. At Deus brevissimo
illo, levissimoque mandato, *De ligno*
autem scientiæ boni & mali ne comedas,
ut Augustinus ait in libro de Civitate
Dei quartodecimo, cap. 15. *Se esse Do-*
minum commonebat. Postulabat itaque
jus æquitatis, ut rationalis homo latam
sibi legem inviolabiliter custodiret. Dein-
de, quoniam magnum est obedientiæ
meritum, rectissime autem Angelorum
hominumque Creator statuerat, ut ple-
nitudo beatitudinis esset merces arbitrii
Divinæ gratiæ adjutorio suffulti, quo-
modo idem Augustinus docet de Cor-
rept. & Grat. cap. x. xi. sapientissime
institutum est, ut aliquo præcepto ser-
vando suam exerceret obedientiam.
Utramque causam complexus est S. Pa-
ter in 11. de Peccatorum meritis cap.
21. scribens: *Ahsit enim ut bonorum*
Creator, qui fecit omnia bona valde,
mali aliquid in illius etiam corpora-
R. P. Berti Theol. Tom. II.

lis Paradisi fertilitate plantaret. Sed
ut ostenderet homini, cui esset sub tali
Domino utilissima servitus, quantum es-
set solius obedientiæ bonum, quam solam
de famulo exegerat, cui obedire non pro-
pter ipsius dominatum, sed propter ser-
vientis utilitatem potius expediret, ab
eo ligno sunt prohibiti, quo si uterentur
non prohibiti, nihil mali omnino pate-
rentur, ut, quod illo post prohibitionem
utentes passi sunt, satis ostenderetur quod
boc eis non intulerit arbor cibo noxio
perniciosa, sed tantum obedientia vio-
lata.

Illius arboris speciem incertam
esse non male diximus præced. libro
prop. 3. cap. 4. Nam quod traditur in
Alkorano fuisse triticum septem spica-
rum, refutatur ex Genes. ubi legimus
non de genere segetum herbarumque,
sed de lignorum fuisse. *Quod ergo li-*
gnum esset, non est dubitandum, ait Au-
gustinus lib. viii. de Gen. ad lit. cap. 6.
Opinio Theodoretæ & Moysi Barcephæ,
quam non improbant Isidorus Pelusiota,
Gennadius & Procopius, fundameto
nititur nimium labili. Ajunt enim fuisse
ficum, propterea quod Gen. 111. 7.
legimus, *Consuerunt folia ficus, & fe-*
cerunt sibi perizonata: putant enim ex
eadem planta fructum ac folia Proto-
parentes legisse. Sed nostri Interpretes
inquiunt inverisimile esse quod iterum
ausi fuerint arborem illam contingere,
unde accidisse sibi maximam calamita-
tem sentiebant. Addit David Zieg-
cum Remonstrantibus aliis, videri
probabilius, quod Adam prope ar-
borem non steterit, eoquod non ipse
propria manu carpsit fructum, sed
hunc

T t

hunc ei detulit mulier. Fecerint ergo subligacula fici, quod ad tegendam nuditatem habeat hoc arborum genus lata folia; sed, ut S. Pater admonet in VIII. de Gen. ad lit. cap. 5. *Melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis.*

4. **Objectio.** Objices: Videtur lex nimium rigida tam minimæ transgressionis poenam innumerabilium calamitatum addicere.

Solutio. Resp. non minimam ac levem, sed gravissimam fuisse priorum hominum culpam. Primo quoniam facillimum fuit in tanta integritate naturæ & magna ciborum copia ab unica arbore in Dei honorem abstinere, nec potuit melius & diligentius commendari quantum malum sit sola inobedientia, ut Augustinus demonstrat lib. VIII. memorati Operis de Gen. ad lit. cap. XIII. & II. de Peccator. meritis cap. 21. Deinde quia ubi magna est inobedientiæ poena proposita, & res à Creatore facilis imperata, nequit satis explicari quantum malum sit non obedire tantæ potestatis imperio, & tanto terrenti supplicio; inquit Doctor maximus XIV. de Civ. Dei cap. 15. Insuper quia in hac primordiali Dei lege, quam in arboris fructu Deus observari mandaverat, omnia præcepta legis posterioris continebantur, ut luculenter demonstrat Tertullianus in libro adversus Judæos cap. 2. Sed videamus quis fuerit tam perniciosæ inobedientiæ primis Parentibus Actor.

5. **Propositio 2.** PROPOSITIO II. Suasor primi peccati fuit Diabolus, usus, ut mulierem alloqueretur, vero ac naturali serpente tanquam organo & instrumento.

Sentimenta aliquorum. Ita cum cæteris Fidei luminibus S. Pater XI. de Genesi ad literam cap. 2. & XIV. de Civit. Dei cap. XI. paucis Catholicis repugnantibus. Origenes tamen & Philo serpentis nomine designari putant aut appetitum sensitivum interius percellentem, aut Diaboli suggestionem nullo visibili corpore assumpto peractam. Ab his non dissentit Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus. Nonnulli apud Fagium Cominent. in Genesi serpentis nomine significari tradunt linguam animalis à serpente diversi. Rabbi Abenestra ait Diabolum, nullatenus Evam aggressum, sed colubrum naturali facultate loquentem. Ophitæ, quibus Marcionis & Manichæi affectu assentiuntur, inquit serpentem illum fuisse spiritum Deo meliorem: cui gratias agunt, quod per ipsum hominibus cibum, per cibum visum, per visum mulieris cognitio, per hanc nuptiæ, per istas vero

mundo bona innumera acceperint. Hos omnes parum negotii est refutare.

Ac primo verum ac naturalem serpentem assumptum à Dæmone demonstratur, quoniam Genesis III. 1. ubi legimus: *Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ*, habetur hebraicum vocabulum *נחש Nachasch* quod genus quoddam reptilium significat, ut constat ex lib. Exodi IV. 3. Deuter. VIII. 15. & Jeremia VIII. 17. Præterea huic vocabulo præfigitur litera pædagogica *נ*, *He*: quæ juxta regulas Grammaticorum nota est aut pronominis, aut articuli & regiminis, aut interrogationis, aut significationis propriæ, ut demonstrant Joannes Paschius, & Salomon Gladius. At hoc loco neque articuli, neque pronominis, neque interrogationis nota est: Ergo significationis propriæ & literalis. Rursus comparatur eodem versu *Serpens* cum cæteris animantibus terræ. Igitur est etiam ipse terrenum animal. Afferit non solum Guilelmus Estius in 2. dist. 21. §. 1. & alii Scholastici, sed etiam memoratus Paschius, & Jo. Frischmuth A catholici maledictionem in serpentem prolatam; sed non desunt qui hanc ad solum Diabolum pertinere arbitrentur, ut idem Estius scribit sequenti §. quartodecimo: unde ex hac maledictione natura serpentis nequit certo deprehendi: etsi, ut mox dicam, defendi possit serpentem quoque naturalem fuisse à Deo maledictum.

Delituisse in colubro Diabolum & scriptura & ratio suadent. Nam legimus lib. Sap. cap. 11. 24. *Invidia autem Diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Et Jo. VIII. 44. *Ille homicida erat ab initio.* Apocalypf. etiam XII. 9. appellatur Diabolus *Serpens antiquus*. Neque poterat animal ratione carens mulierem alloqui, cum ea differere, ac tanta vafritie illam ad exitium impellere. *Non itaque serpens verborum sonos intelligebat, qui ex illo fiebant ad mulierem. Neque enim conversa credenda est anima ejus in naturam rationalem; quandoquidem nec ipsi homines, quorum rationalis natura est, cum dæmon in eis loquitur ea passione cui Exorcista requiritur, sciunt quid loquantur.* Ait S. Pater XI. de Gen. ad lit. cap. XVIII. Et paucis interjectis naturam humanam primitus seductam dæmonis in serpente colloquio conjicit etiam ex eo, quod nullum aliud genus animantium soleat moveri incantationibus, ut serpentium, quasi ad primæ tentationis memoriam commendandam quædam sit illi, id est dæmoni, cum hoc genere familiaritas. Ophi-

6. Probatum verum ac naturalem serpentem assumptum à dæmone.

7. Probatum in serpente latuisse dæmonem.

8.
Quid de
Ophitarum
deliramen-
tis.

Ophitarum vero deliramenta recitasse, ac refutasse idem est. Nuptiæ enim sunt ante suggestionem serpentis institutæ, atque etiam in statu innocentie fuisset humani generis propagatio. Neque credendum est, spiritum bonum fuisse auctorem mortis, & inobedientie præconem. Aperti sunt autem post culpam oculi prævaricatorum ad intuentium quod novum in eorum corpore acciderat patentibus eorum oculis nudo. Audiatur Augustinus, qui Marcionitas Ophitasque aperte refellit in libro 1. de Nudiis ad Valerium Comitem cap. 5. *Quomodo à se adductis animalibus terrestribus & volatilibus omnibus, Adam clausis oculis nomina posset imponere, quod nisi discernendo non fecerat, discernere autem nisi videndo non posset? Quomodo ipsa mulier ei demonstrata est, quando ait: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea? Postremo si usque adeo quisquam fuerit contentiosus, ut hæc eum dicat non cernendo, sed palpando potuisset cognoscere, quid dicturus est, quod ibi legitur mulier lignum, de quo fuerat cibum sumptura, prohibuit vidisse quod esset speciosum oculis ad videndum? Erant itaque nudi, & non confundebantur, non quia non videbant, sed quia nihil unde confunderentur in membris senserant quæ videbant.* De specie serpentis hoc unum dicam, ab Eugubino credi fuisse basiliscum, à Pererio Scytalem ornatam præfulgida tergi varietate, ab aliis viperam: sed incerta res est, nec multum Theologis refert in eam inquirere.

9.
Obiectio
Aben-Esra.

Arguit Aben-Esra à naturali serpente Evam fuisse tentatam. Nam Satanas super ventre non graditur, nec vescitur pulvere. At serpenti ait Dominus Gen. 111. 14. *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vite tue.* Non ergo serpens ille erat Satanas. Contra hoc eodem argumento quidam probant serpentem illum nonnisi Satanam fuisse. Enimvero, inquit, serpenti progredi humi rependo est inditum à natura, non poena: Atqui serpenti Evæ deceptor in poenam datum est, ut gradiatur sine pedibus ventre: Ergo serpens tentator mulieris verus serpens non fuit. Et quidem verum non fuisse serpentem pluribus argumentis evincitur. Primo quod in tertio Genesis dicitur *callidis*, in versione LXX. *προσποιητος* plurimum prudens, à Hieronymo nequam & versipellis, in multis Latinis Codicibus, teste Augustino XI. super Genesim cap. 2. *sapientissimus*: quæ non possunt stupido & irrationali serpenti convenire. Deinde

R. P. Berti Theol. Tom. II.

inverisimile est Deum cum reptili rationis experte eodem modo, ac hominibus fuisse locutum, eique peccandi ne scio tanta indignatione probra ac maledicta dixisse. Præterea occur Satanas corpus serpentis ingressus est; non vero animantis alterius membrorum forma venustioris? Quomodo etiam fieri potuit, ut mulier colubrum non horreret, aut saltem eo loquente non detegeret latentis spiritus fraudem? His suaderi potest non aliud fuisse Serpentis nomine significatum, quam aut sensitivum hominis appetitum, aut dæmonem.

10.
Solutio.

Resp. ad argumentationem Aben-Esra præfatam maledictionem ad serpentem antiquum, id est, Diabolum certissime pertinere: quippe non minus cum serpente, quam cum cæteris venenatis, & feris animantibus nobis inimicitie sunt, & verisimile non est ea, quæ de serpente dicuntur, poenam esse reptilium terrestrium, non initas à natura proprietates. Etsi enim Interpretes recentiores inquirunt, facile esse hanc maledictionem etiam de vero serpente exponere, nam labefactato per culpam dominio hominis super bestias serpens homini noxius & abominabilis factus est, & quod erat conditio naturæ, transiit in poenam, quemadmodum nuditas, & partus mulierum, aliaque perimulta; hæc tamen me plane non convincunt, cum serpens nec pudoris, nec poenitudinis sit capax, nec fortassis ullius doloris ac sensus: & quod nuper dicebam, non foret singulariter serpens maledictis illis vexatus, cæteris quoque nocivis belluis & reptantibus plurimis, & talo hominis insidiantibus. Atque hæc adeo vera sunt, ut Didymus, Basilus, Ephrem Syrus, & Chrysostomus, qui maledictionem de vero serpente accepere, senserint olim pedes habuisse, hisque postmodum vi maledictionis Divinæ deperditis repere. Proinde Augustinus cap. 36. libri super Genesim XI. *Tota (inquit) ista sententia figurata est, nec aliud debet ei Scriptoris fides, narrationisque veritas, nisi ne illam dictam fuisse dubitemus.* Haud me fugit viros doctos reponere historicam narrationem esse: poenam infligam non propter serpentem, sed propter hominem; & Diabolum ipsum ante aggressionem faminæ damnatum & exolum fuisse. Verum hæc parum urgent: nam & nos literaliter omnia explicabimus, ita tamen, ut conditiones serpentis, ad quas fit allusio, sint velut cortex parabolæ, & maledictio cadat in diabolum, qui sub angui exuviis seducta Eva, poenam etiam

Tt 2

etiam in naturalibus serpentium proprietatibus expressa mulctandus erat. Neque tanta ei fuerat tentandi homines potestas, clanculum praesertim, & veluti calcaneum mordendo, per sensuum illusiones, atque vicissim tanta in eum humani generis abominatio, & pugnandi etiam & conterendi caput ejus facultas, quanta miserandum Adæ lapsum fuit consecuta. Ita ergo literalem sensum recipiendum arbitror, ut quatenus sententia maledictionis prolata est, sit figurata, & appellet Diabolum puniendum spiritualiter supplicio significato in proprietatibus vere ac proprie inditis naturæ serpentis: quemadmodum colloquium fallax, & fraudulenta tentatio fuerat solius spiritus nequam reapse tamen per lubricum animal tortuosis anfractibus mobile; ut Augustinus ait in XIX. de Civit. Dei cap. XI. Quod si adhuc contendas maledictionem illam ad utrumque serpentem pertinere, nullatenus repugnabo: nam & pro hac sententia sunt modo à me momenta quædam inserta, & plura suppeditabunt Estius in 2. dist. XXI. §. 14. Sylvius opusculo VIII. in cap. 3. Geneseos, Spondanus An. Mundi 1. num. V. qui tamen fatentur in ea maledictione sensum mysticum primario à Deo intentum, referendum utique ad Diabolum, qui maleficii, & casus miserabilis auctor extitit. Graditur autem Diabolus super pectus, & terram comedit, quoniam invidentia, dolis, & superbia homines circumvenit, serpitque, & fluctuatione cupiditatum agit, terrenosque & voluptatibus deditos quasi devorat, & depascitur. Sed vide hæc apud Augustinum citato loco, & lib. 2. de Genesi contra Manichæos cap. 17. exposita & enucleata. Ac de maledictione serpentis hæcenus.

11. Nunc ex ordine ad argumenta, quæ
 Responsio 1. probare videntur Diabolum non assum-
 contra argu- pisse verum serpentem, est responden-
 menta pro- dum. Atque ad primum dico serpen-
 bantia dia- tem prudentiæ & astutiæ laude commen-
 bolum non- dari, quod sit animal præ aliis dexteri-
 assumptisse- tatem habens ad malum vitandum, cau-
 verum ser- dam in via medio corpori inferens ne à
 pentem.

viatoribus detruncetur, & caput erigens ut videat an quisquam veniat ei nocumentum allaturus. Dormiens etiam sese torquens corpus totum plectit, ut caput communiat, & senium sentiens in rimam petrae se insinuat, ac pronus per foramen nititur, exiitque vetustatem. Hinc prudens dicitur, callidus, sapiens; ut columba laudatur ob simplicitatem, & formica ob sagacem in-

dustriam. Potest etiam iste serpens, non irrationali anima, sed alieno spiritu, id est, Diabolico, sapientissimus dici omnium bestiarum, ait Sanctus Pater XI. de Gen. ad lit. cap. 2. Joannes Frischmuth cum Drusio reprehendit Hieronymum, quod in lib. de Tradit. Hebraeis interpretatus sit ערום Harum, calli-

dum, nequam & versipellem cum omnia, inquit, essent valde bona: sed inconsiderata, aut audaci animadversione; primo quoniam ita reddiderunt etiam Aquila, & Theodotion: deinde, quia sermo est de serpente, & malo spiritu illum exagitante: rursus quia Fagius ejusdem cum Frischmutho religionis Comment. in 3. Gen. scribit: ערום Hebraeis equivocum est ad nuditatem, astutiam, versutiam, & calliditatem. Revera cap. 2. versu ultimo Adam, & Eva eodem vocabulo appellati sunt ערומים Harumim, nudi.

12. Quod sequitur nullius est momenti; cum Deus etiam rebus sensu carentibus
 Responsio 2. nutu & voce imperet in summæ auctoritatis, & omnipotentiae testimonium. Erat insuper Domini reprehensio principaliter ad seductorem spiritum directæ; unde serpens cur hoc fecerit non est interrogatus: Quia non ipse in sua natura & voluntate fecerat, sed diabolus de illo, & per illum, & in illo fuerat operatus, inquit S. Pater XI. de Gen. ad lit. cap. 36. num. 49. Assumpsit vero Satanas corpus serpentis, non bestiae alterius quia illud assumere permissus est, & non aliud, ut per naturam serpentis significaretur generi hominum, omnis diabolicae temptationis similitudo; ait eodem libro Augustinus cap. 28. n. 35. Est autem hæc similitudo, quod per infirmiores potentias spiritualiter serpendo, & suavi persuasionis sibilo permulcendo, venenum sensim instillat. Addit Spondanus, libentissime diabolus elegisse serpentem, ut hominem per vilissimum animal prosterneret ac superaret.

13. Ad illud vero, quod postremo loco
 Responsio 3. sequitur, hoc habeto responsum. Mullier colubrum non timuit, non quod animalia tunc loquendi facultatem haberent, ut in 1. Antiquitatum libro cap. 2. Joseph commentus est; sed quoniam nulla erat causa timoris, ubi cuncta ad nutum hominis serviebant, quomodo Chrysostomus ait homilia in Genesim sexiadesima. Cur vero non sit admirata, non unam causam apud Scriptores invenimus. Existi-

Existimat S. Thomas q. xciv. art. 4. mulierem putavisse, quod serpens loquendi officium accepisset supernaturali aliqua operatione. Docent alii ignorasse, num naturaliter sermonem habere posset etiam animal, quod noverat à Deo creatum: sed nihil prohibet quin ultro concedamus fuisse Evam demiratam, & rei tam novæ eventum expectavisse, ut Janfenius scribit in tertium Gen. v. 1. Notatione tertia.

14. PROPOSITIO III. In transgressione primorum parentum plurimum peccatorum reperitur complexio, sed est primum, & radix cæterorum superbia.

Eva plura commisit peccata.

Non uno peccato Evam deliquisse satis constat; fuit enim *superba* Dei scientiam affectans, *inobediens* Divinum mandatum transgressa, *curiosa* fructum vitæ contemplando, *impenitens* malitiam propriam excusans, & viro suo *scandalosa* eundem trahens in perditionem. Sed tribus præsertim modis Satanas illam tentavit: infidelitate, ne crederet se morituram; immoderata cibi aviditate, ut de ligno scientiæ comederet; & inani gloria, & promissione deitatis, cum dixit, *Eritis sicut Dei*. His omnibus sceleribus sese Adam coinquinavit, qui etiam peccavit amore in mulierem inordinato, eo iniquior, quo in dignoscendis diaboli fallacis sapientior, & fortior ad has repellendas.

15. Horum peccatorum primum fuisse superbiam, demonstrant Divinæ scripturæ, & ratio ex Augustino deprompta. Etenim Prov. xvi. 18. legimus, *Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus*. Et Eccl. x. 14. 15. *Initium superbiæ hominis Apostatare à Deo: quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus, quoniam initium omnis peccati est superbia*. Augustiniana ratio hæc est in lib. xiv. de Civit. Dei cap. xiii. *In occulto autem mali esse caperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur. Non enim ad malum opus perveniretur, nisi præcessisset mala voluntas; porro malæ voluntatis initium quid potuit esse, nisi superbia? Initium*

enim omnis peccati superbia est. Quid est autem superbia, nisi perversa celsitudinis appetitus? Ita ergo casus miserandus accidit. Præcessit serpentis interrogatio, deinde timoris expulsio, posthac suggestio, & Divinitatis ac summæ scientiæ promissio. Tum mulier Dei similitudinem transgressione præcepti appetere, mentis elatione superbire, averti à bono incommutabili, in pœnam præsumptionis decipi, fidem præbere suadenti, fructum comedere, exhibere marito. Quod callidus serpens ad extremum pollicitus est, primo muliebrem animum contaminavit, traxitque ad arborem, à qua fuerat exordium sermonis. Hinc facile est conciliare sententias Patrum, quorum alii primum peccatum infidelitatem, alii inobedientiam, alii inanem gloriam appellaverunt. Nam infidelitas & mendacium principio apparet in suasoris sermone: inobedientia & vetiti fructus degustatio primum peccatum est operis; elatio autem & præsumptio est malæ voluntatis initium. Legite lib. xi. de Gen. ad lit. cap. 30. & memoratum caput xiiii. de Civit. Dei.

Adam vero postquam ab Eva certior factus est suggestionis diabolicæ, appetens & ipse præter ordinem rectum Divinitatem ac sapientiam, quamvis forte amplis Satani promissis non fideret, noluit uxorem contristare, & fructum, quem porrigebat, comedit magis deceptus benevolentia mulieris, quam fraude serpentis. Nec tamen primum Adæ peccatum fuit in uxorem studium & amor: *Quoniam si voluntas in amore superioris immutabilis boni, à quo illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret; non inde ad sibi placendum averteretur, & ex hoc tenebresceret, & frigeret, ut vel illa verum crederet dixisse serpentem, vel ille Dei mandato uxoris præponeret voluntatem, putaretque se venialiter transgressorem esse præcepti, si vitæ suæ sociam non desereret etiam in societate peccati*. Hactenus loco nuperrime laudato Augustinus.

16.

De peccato Adæ.

Tt 3

CA-

CAPUT XIII.

De poenis, quæ iusta retributione Adæ inobedientiam consecutæ sunt.

SUMMARIUM.

1. Præmittitur notandum generale.
2. Additur notandum speciale de morte.
3. Probatur, mortem esse pœnam peccati.
- à num. 4. Usque ad 10. Refutantur responsiones Socini.
- à num. 11. Usque ad 15. Solvuntur reliquæ objectiones.
16. Habetur notandum de ignorantia.
17. Ostenditur, ignorantiam pariter esse pœnam peccati.

18. & 19. Responderetur ad oppositionem.
- à num. 20. Usque ad 22. Annotantur aliqua de concupiscentia.
23. Asseritur, concupiscentiam esse pœnam peccati.
24. & 25. Responderetur ad contraria.
26. Agitur de pudore nuditatis.
27. & 28. Enervatur Phereponi argumentatio.
29. 30. & 31. Propugnatur una cum solutione contrariæ rationis, verè Deum Adamo, & Evæ tunicas pelliceas fecisse.

1.
De poenis
inobedientiæ
Adami.

ADAMI transgressionem innumeræ propemodum calamitates subsequuntur. Primo desertor factus æternæ vitæ, etiam æterna, nisi gratia liberasset, morte damnatus esset. Tum, cum posset antea quidquid vellet, nunc, sicut in ejus stirpe cognoscimus, cupiditatibus noxiis abripitur. Harum vero motus obscenos, atque ad turpes voluptates incitamenta non solum comitantur pudor & verecundia, quæ in probis honestisque juvat moderandæ libidini, sed etiam interitus libertatis, non quidem à necessitate, ut contendunt hæretici, sed à concupiscentia & lege peccati, quæ ad malum inclinat. Posteaquam enim facta est præcepti transgressio, confestim gratia Divina deferente de corporis nuditate confusus est, sensitque motum inobedientis carnis suæ tanquam reciprocā pœnam inobedientiæ suæ. Cœpit deinde lucem formidare Divinam, refugit in tenebras atque in devia, umbras appetens. Corpus quoque miseris, quas modo experimur, affectum est, fame, siti, exilio, agrorum sterilitate, alienatione & similitate ferarum, & necessitate moriendi. Videndus Augustinus de Civit. Dei lib. xii. cap. 15. de Peccatorum meritis & remiss. lib. i. cap. 3. & sequentibus, de Gen. contra Manich. ii. cap. 19. & de Gen. ad literam lib. vi. cap. 25. & lib. xi. cap. 39. De quatuor præsertim poenis hoc loco disputare proposui, de morte corporis, de ignorantia, de concupiscentia, & de pudore nuditatis.

DE MORTE.

2.
Quid Pelagianus & Sociniani de morte.

Et de morte quidem disquirendum est non tantum propter hæresim Pelagianorum negantium hanc pœnam esse peccati, verum etiam propter Socinia-

nos, quorum columen acutus & callidus Faustus cum Francisco Puccio Florentino anno 1577. congressum habuit contentiosum. In quo tergiversator ille ita hominem naturā mortalem fuisse contendit, ut suapte natura morti fuerit subiectus, nec in ipsa creatione donatus tali gratia, quā potuisset à morte perpetuo immunis servari. Hujus autem assertionis prima pars verā esse potest, & poterat eam Puccius salvo catholico dogmate declinare; non enim immortalitas primi hominis erat conditio naturæ, sed gratiæ Dei beneficium: & quod Faustus tanta ingenii alacritate, & ambiguitate verborum frequentissime inculcat, primi hominis corpus fuisse animale, dissolubile, & mortalitate affectum inspecta natura sua, poterat ultro concedi. Sed ita fuisse mortale, ut etiam fuerit morti subiectus, antequam Adam laboretur, atque, ut Socinus ait pag. 258. & 276. tom. 2. Bibliot. Fratrum Poloniæ, in sua creatione Divina gratia fuisse destitutum, nec conservationi ejus vitæ fuisse prospectum, sapit aperte antiquiorem hæresim Pelagianam.

Ut audaciam, qua Sociniani Divina testimonia solent contortis interpretationibus eludere, refellere quisque valeat, observandum est, quod cap. 9. præmonui cum Augustino lib. vi. de Gen. ad literam cap. 20. aliud esse non posse mori, aliud posse non mori; aliam immortalitatem, quæ est conditio naturæ solis incorporalibus substantiis conveniens, aliam immortalitatem quæ est beneficium Conditoris, & potest etiam rei corporeæ concedi, si quotidianæ corruptionis reparetur supernaturali virtute defectus. Animadvertendum quoque discrimen esse inter *mortale*, *mortuum*, & *moriturum*. Mortale est enim quod potest mori; moriturum quod mori debet:

bet: mortuum quod jam vita caret. Potest autem corpus esse mortale, quamvis non moriturum, sicut hoc nostrum potest, ut ita dicam, esse agrotabile, quamvis non agrotaturum, inquit Augustinus in 1. de Peccatorum meritis cap. 5. Male ergo distinguit Socinus inter immortale & mortale, quod istud sit morti subjectum, illud nequaquam; quod enim morti subjectum est, non est mortale tantum, sed moriturum; quemadmodum quod est vulnerabile, potest quidem vulneribus perfodi, sed necesse non est, ut vulneretur reapse. Recte tamen quod morti subijcitur, appellatur mortale, ut infra.

3. **PROPOSITIO:** Mors est poena peccati; id est, poterat homo sibi mortem consciscere, ut fecit, sed non erat moriturus nisi peccasset.

Definita est hæc veritas à Synodo Palestina, ut S. Pater refert de Gestis Pelagii cap. 3. à Carthaginensi V. & Tridentina sess. v. can. 1. At Adversarii, cum quibus congregimur, nullam Sanctorum Conciliorum, ac Patrum rationem habent. Eos itaque ex sacris literis refellere institimus. Genes. enim 11. 17. ita Dominus Adamum allocutus est: *De ligno autem scientie boni & mali ne comedas: In quacunque die comederis ex eo, morte morieris.* Legunt Hebraei *מֹת מוֹת* moriendo

morieris, id est, erit tibi mors inevitabilis, & eris obnoxius morti certo superventura: quam significationem inesse istiusmodi reduplicationi constat ex Gen. xxxvii. 33. Exodi 19. 12. 3. Regum 11. 37. Vertit hunc locum Targum, *Eris reus mortis*: Symmachus, & Hieronymus, *Mortalis eris*: Vatablus, *Morti eris obnoxius*: Robertus Stephanus, Pagninus, Arias Montanus, Antiquior Itala, *moriendo morieris*: Fagius, *tunc incipies esse mortalis*: Græci, *ὁ γινώσκων, eris mortalis*: Omnium ergo consensione Hebræorum, Latinorum, Græcorum, Syrorum cum primum Adam peccavit, sese ostrinxit moriendi necessitate, & antea poterat non mori. Mors ista, cui homo prævaricator se subiecit, non solum certitudinem, sed etiam vehementiam quamdam habere ex memorata hebraici sermonis phrasi certo certius colligitur, & pro utraque morte animæ, & corporis verba Geneleos apposite explicantur ab Augustino lib. xiii. de Civit. Dei cap. 12. Esse quoque accipiendam de morte corporis, imo de ista principaliter, ex ipsa scriptura, & ex ratione manife-

stissime evincitur. Enimvero Deus hominem puniens dixit, *Terra es, & in terram ibis*, quod nisi de morte corporis, quomodo intelligi possit, ignoro, inquit idem Augustinus in primo de Peccatorum meritis cap. 3. Ratio autem satis aperta hæc est, quoniam in citato Genesis textu Deus poenam comminatur, & mors animæ est ipsa culpa, per quam convertens se ad commutabile bonum libere à Deo recedit. Non ergo de morte animæ sola accipiendus est locus Genesis, alias sola culpa, non poena esset à Deo prænunciata: & verborum illorum, *Quocunque die comederis, morte morieris*, sensus foret non satis aptus, *Cum peccabis, peccabis*. Atque hæc etiam communi sensu probantur, Hebræorum quoque, ut constat ex Sixto Senensi lib. v. Bibl. Sanctæ a. 43. & 52. nec non Buxtorfio in Append. ad dissert. 2. Hujus argumentationis summa est: Ex versu 17. secundi capitis Genesis liquet Adam mortalem factum esse, id est morti subjectum, atque interitu lata lege superventuro rediturum in pulverem, quoniam mandatum de non comedendo ligni vetiti fructu transgressus est. Non esset ergo morti obnoxius, nec moriturus, si præcepto Domini obtemperasset.

4. Excipit hæc Socinus respondens Deum, postquam homo lapsus fuit, perspicue declarasse quid per mortem Gen. 11. v. 17. intellexisset. Ait enim: *Quia audisti vocem uxoris tue & comidisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ. In sudore vultus tui vesceris panem tuum, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Gen. 111. 17. 18. 19. Vides mortis, non tanquam poenæ mentionem fieri, sed tanquam termini, ad quem ipsa poena duratura sit, nec infligi mortem à Deo, nec tanquam aliquid pristinae hominis naturæ contrarium, vel dissimile commemorari; sed solum declarari hominem subjectum morti, tanquam rei, quæ ipsius hominis naturæ, & materiæ ex qua constabat, propria esset, eique valde consentanea. Addit Socinus: Cum moriturum aliquem pronunciamus, cum ut mortem caveat monemus, cum mortis reum esse affirmamus, cum mortem alicui minitamus, & similia innumera quotidie dicimus, nunquam de morte ipsa naturali loquimur, sed vel de violenta, aut quæ nobis

Exceptio Socini.

bis immatura videtur, vel de infelici vita verba facimus; atque hoc sensu verba Genesis esse explicanda.

5.
Refutatio.

Sed hæc nullius sunt momenti; excurrit enim Socinus de secundo ad tertium caput Geneseos. In cap. 11. versu 17. Deum mortem minitari, aperte probatum est. Socinus ipse pag. 260. fatetur ex hebraici sermonis proprietate illa verba, *morte morieris*, significare, *certissime morieris*, sive incurres in necessitatem moriendi, ut annotatum in Bibliis Roberti Stephani; & hominem ante lapsum, quamvis natura mortalis esset, non tamen obnoxium morti penitus & necessario. Ergo necessitas moriendi poena est. Etiam sterilitatem terræ & reliqua cap. 3. commemorata poenam esse, imo mortis præludia, aut etiam mortem defluentem, & sensim dissolventem corpora, donec in pulverem revertatur, puto neminem diffiteri. Abit etiam homo in cineres, & materiæ, ex qua constat, consentanea est dissolutio; non enim erat homo immortalis naturæ, sed gratiâ; ideoque nullus negat redire hominem in pulverem, quia de pulvere sumptus est. Sed contra naturæ defectum plantavit Dominus in medio Paradisi lignum vitæ tribuens *stabilitatem contra vetustatem*, ut Augustinus ait, & ostendimus cap. 1x. Quod ergo tam salubri ac mirabili cibo homo privatus sit, debetur merito transgressionis; & ideo naturalis conditio appellari non potest. Nam ut ipsius Socini exemplo utar, violentam mortem, & illatam sublatò alimento, nemo unus dixerit naturalem. Illud vero quod ait hanc solam mortem, quam immaturam & violentam appellamus, infligi propter peccatum, non mortem absolute, quæcunque ea demum sit, ipsi Scripturæ verbis apertissime refutatur. Non enim Adamo dictum est, quacunque die comederis, morieris aut veneno, aut laqueo, aut ferro, sed *morte morieris*, id est, certissime morieris; nec illius genere mortis, violentæ scilicet, legimus Adamum fuisse interemptum. Violentum quippe dicere consuevimus, quod ab exteriori causâ vim patitur. Si autem violentum appellas quidquid est contra inclinationem naturæ; do utramque manum, & mortem violentam esse profiteor. Verum quis, nisi omnino desipiat, affirmabit esse naturale quod naturæ inclinationi adversatur? Nunc sane cum mortem prænunciamus & lamentamur, loquimur sæpenumero de morte violenta, vel immatura; sed posteaquam incurrit homo in necessitatem

moriendi: quâ postâ sit poena actualis peccati mortis acceleratio vel turpitudò, quemadmodum facta est poena originalis culpæ ipsa necessitas moriendi.

6.
Secundum pro Catholico Dogmate argumentum sit: Sap. 1. 13. legitur: *Probatur 2. Deus mortem non fecit; & cap. 11. 23. Quoniam creavit Deus hominem inextremabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. Invidia autem Diaboli mors introivit in orbem terrarum.* At si homo conditione naturæ morti esset obnoxius, non regnaret mors propter dæmonis invidentiam, nec Deus hominem creasset *inextremabilem*. Igitur homo non est morti naturaliter subiectus.

7.
Reponit Adversarius primo, Sapientia librum ad confirmanda nostræ Religi. Objectiones. gionis decreta nullam vim & auctoritatem habere. Deinde ait, mortis nomine, non illam significari quæ est naturalis, & omnibus communis conditio, sed immaturam, miseram, & violentam. In primo enim cap. v. 12. Auctor hominem hortatur ad evitandam mortem; & mors quæ omnibus dominatur vitari non potest. Manifeste, inquit, idem ostendunt verba postremi versus: *Impii autem manibus & verbis accerserunt illam.* Sequenti autem capite ait duntaxat, impiorum Diabolum imitantium proprium esse alicui perditionem & mortem machinari, quemadmodum ille homicida fuit ab initio. Ac de impiis mortem alteri inferri conantibus scriptorem loqui manifestum est ex verbis sequentibus: *Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.*

8.
Verum & hæc levissima sunt. Sacrorum librorum Canonem non privatorum hominum iudicium, sed universalis Ecclesia debet definire. Sapientia liber in Divinorum voluminum serie tertii Carthaginensis Concilii, Romanorum Pontificum Innocentii & Gelasii, Tridentinæ Synodi notissimis decretis, & Patrum testimonio censetur; eumque laudarunt *etiam temporibus proximi Apostolorum egregii Tractatores*, ait S. Augustinus de Prædest. SS. cap. 14. Videant nunc Sociniani, qui nollent calliditatis insimulari, quanta vafritie Faustus apertissima Divinorum librorum verba contorqueat. Concedo Auctorem loqui de morte violenta, & adversus impios, qui illam proximo machinantur. Peto autem, quo sensu creavit Deus hominem *inextremabilem*? Quoniam creavit illum integrum & incorruptum, ac propterea sui similem, inquit pag. 161. *in animi incorruptione*, quam significat vocabulum græcum

cum ἀσθαρσία. ait pag. 328. Veruntamen si Auctor scribit adversus eos, qui morte turpissima corporis inimicos afficiunt, & Diabolum imitantur, per quem mors violenta introivit in mundum, occiditque hominem creatum à Deo integrum & incorruptum; quis non videt hominem etiam in corpore à Deo *inexterminabilem* conditum esse? Græcum autem vocabulum non solius animi integritatem, sed immortalitatem quoque absolute significat. *Ἀσθαρσία non minus pro integritate, quam pro immortalitate usurpatur*, ait, ægre licet, ipse Socinus. Immortalite ergo, non minus, ac integritate animi Deus hominem exornaverat. Cap. I. v. 12. ubi legitur, *Nolite zelare mortem*, monemur, ne illam quasi summo studio arcessamus, puta vino, veneri, & vitiis reliquis indulgentes. Sunt enim *ἐκρωται* *vehementer studiosi*. Et recte; quæ enim invidiâ Diaboli, ac inobedienciâ primi hominis introivit in mundum, peccati stimulo celerat & accersitur. Versu sequentis cap. ultimo habent Græci pro, *imitantur illum*, *περιμιμνήσκοντες αὐτὸν* *irritant illum*, id est, mortem, quæ invidiâ Diaboli seducto Adam communis est, impii advocant & attrahunt. Itaque Socinus *sequitur semper ancipitem sensum, statum quæstionis turbare nititur, & frustra laborat in inveniendis aliis morte, cujus auctor fuerit Deus, ante eam, quæ intravit per peccatum, cujus peribibetur auctor Diabolus*: inquit non male in defensione argumentorum suorum Franc. Puccius.

9. Confirmatio. Præterea ad Rom. VIII. 10. scribit Apostolus: *Corpus quidem mortuum est propter peccatum*. Recte de his Augustinus lib. 1. de Peccatorum meritis cap. 4. *Puto quod non expositorum, sed tantum lectorum opus habet tam clara, & aperta sententia*. Corpus, inquit, mortuum est, non propter fragilitatem terrenam, quia de terræ pulvere factum est, sed propter peccatum: quid amplius quaerimus? Nec est cur aliquis objiciat Augustinum ibidem asserere corpus Adæ fuisse ante peccatum mortale; ut enim superius diximus, mortale appellat quatenus mori poterat, non mortale, quasi obnoxium morti; & mortale distinguit à morituro: Sed & illud corpus (inquit) jam erat mortale, quam mortalitatem fuerat absumptura mutatio in æternam incorruptionem, si in homine justitia, id est, obedientia permaneret: sed ipsum mortale non est factum mortuum, nisi propter peccatum. Sive mortale erat quia poterat mori, immortale, quia poterat non mori; ut non uno in loco explicavimus.

Idem Apostolus ad Rom. v. 12. *Per unum hominem* (inquit) *peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*. Hæc verba, quatenus originale peccatum diserte probant ab interpretamentis Pelagianorum, & à cavillis Erasmi, & Joannis Phereponi libro proximo vindicabimus. Sufficit nunc animadvertere, quod sola lectione satis patet, mortem peccati stipendium esse. In Epistola pariter ad Corinth. 1. cap. xv. 21. scribit Paulus: *Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur*. Non potest explicari Apostolus de sola morte animæ, cum & peccatum à morte distinguat tanquam effectum à causa, & sermonem instituat de corporis resurrectione. *Hanc illi mortem non corporis, sed animæ intelligi volunt, quasi aliud dictum sit ad Corinthios, Per hominem mors, ubi omnino animæ mortem accipere non sinuntur, quia de resurrectione corporis agebatur, quæ morti corporis est contraria*, ait Augustinus lib. 1. de Peccator. meritis cap. VIII. Itaque mors corporis per Adæ culpam in mundum ingressa est.

10. Roboratio. Occurrit Socinus Apostolum non esse de morte naturali ullatenus accipientem. Primo quia Apostolus eodem loco appellat corpus Adami animale, dicens: *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale*. Atque ut demonstret corpus animale esse, versu 45. asserit verba Genesis 11. 7. *Factus est primus homo in animam viventem*: quæ proculdubio de corpore Adæ innocentis dicta sunt. Animale autem corpus quale sit, jam Paulus explicaverat, nempe vile, corruptibile, infirmum. Ergo antequam peccaret, corpus vile corruptibile, infirmum habuit primus homo. Deinde subjicit Apostolus corpus hoc nostrum destruendum esse, quod terreni sumus, ut immortalitate donemur, quemadmodum semen non vivificatur, nisi prius moriatur. Atqui erat *primus homo de terra terrenus*, teste ipsomet Apostolo ibidem v. 47. Destruendum itaque erat illius corpus, etiam si non peccasset. Ulterius Apostolus opponit corpori animali, quod generatur ex Adam, corpus spiritale, quod vivificatur per Christum. Istud erit immortale & incorruptibile. Erat ergo illud natura sua morti, & corruptioni subjectum.

11. Instantia Socini. Hæc ejusdem cum præcedentibus farinae sunt. *Animale est hoc corpus sicut*

Uu

pri-

12. Solutio.

primi hominis fuit, sed hoc jam in ipso animalis genere est multo deterius; habet enim necessitatem moriendi, quam illud non habuit: inquit Augustinus lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 26. Itaque corpus Adami erat animale, quia poterat mori, & etiam ante lapsum utebatur escis ad reparationem calidi, & humidi, unde animalis vita pendet. Sed ligno vitæ à mortis necessitate prohibebatur, atque in juventutis flore detinebatur: Et ideo non spiritale, sed animale fuisse non dubium est; nequaquam tamen moriturum, nisi in Dei prædicentis, minantisque sententiam delinquendo corruiſſet: ait idem Augustinus lib. xi. de Civit. Dei cap. 23. Destruendum est hoc corpus corruptibile, ut resurgat in gloria. propterea quod induimus imaginem terreni hominis propagatione, & prævaricatione mortis, quam nobis intulit generatio: & corpus, ut idem Apostolus ait, mortuum est propter peccatum; ideoque instar seminis emori debet, ut reviviscat. Quoniam vero resurget, ut mori omnino deinceps non possit; erit spiritale etiam per oppositionem ad Corpus Adami, quod mori poterat. Hæc adversus Socinum, qui ut aliorum hæreticorum, etiam Pelagii malitiam callide arguteque superavit.

13.
Argumenta
Pelagii.

Restat, ut veteratoris hujus, id est Pelagii, argumenta refutentur, quæ ex Scripturis æque, & ex ratione petuntur. Ex illis objici potest, quod eadem die, qua Adam comedit de ligno scientiæ, quantum ad corpus attinet, non est mortuus, sed annos vixit triginta & nongentos. Itaque ea verba, Quacunque die comederis, morieris, animæ, non corporis interitum minitabantur. Apostolus quoque dum ait, Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur, haud recte de morte corporis exponitur; quandoquidem non omnes per Christum vivificantur, ideoque nec omnes in Adam moriuntur. At morti corporis unusquisque subicitur. Ergo de hac morte Paulus non loquitur. Hanc mortem naturalem esse etiam ratio commonstrat, primo quoniam pugnantibus elementis humanum corpus constructum fuit: & quod talibus constat, tendit naturaliter in corruptionem: posthac poterat obrui Adam molis alicujus subversione, percuti fulmine, mergi aquis, aut alio inopinato eventu interire. Sunt hæc per vulgatæ Pelagianorum captiunculæ.

14.
Solutio I.

Ad primum respondeo Gen. 11. 17. in comminatione & prohibitione Domini

proprie utramque mortem intelligi, eam nempe, quæ naturalis vitæ privatio est ob animæ divulsionem à corpore, & hanc maxime & principaliter, & eam quæ est spiritualis vitæ privatio ob animæ à Deo per peccatum separationem; & hanc utique Adæ ipso transgressionis die contigisse. Legendus Gregorius Papa Epistola prima ac tricesima libri sexti. Attamen etiam mors corporis coepit eodem momento in hominem debacchani: primo ob necessitatem moriendi; deinde ob frigus, astum, lassitudinem, & quotidianæ corruptionis defectum, qui nihil est aliud, quam quædam prolixitas mortis, ut idem Gregorius scribit Hom. 37. in Evangelia, necnon Augustinus de peccatorum meritis cap. 16. Priori sensu etiam in humanis judiciis, postquam in reum pronunciata sententia est, & is in carcerem adducitur, jam in mortuis extinctisque degit, inquit hom. 17. in Gen. Jo. Chrysostomus, & Apostolus ad Rom. 5. 12. in omnes homines mors pertransiit. Posteriori autem sensu metonymice idem est mors, ac id, quod trahit ad mortem: quo sensu Exodi x. 17. ait Pharaon, auferat à me mortem istam. Sunt denique, qui ea verba in quacunque die referenda putant ad comedere, non ad morieris: & qui diem pro mille annis interpretantur, quorum annorum summam primus homo non attigit.

Secundum argumentum nullius est roboris. Verborum enim Apostoli, ut Augustinus ait lib. xi. de Civ. Dei cap. 23. sensus est, quod sicut nemo corpore animali, nisi in Adam moritur, ita nemo corpore spirituali, nisi in Christo vivificatur. Præterea quemadmodum S. Pater observat tum hoc loco, tum in 1. de Peccatorum meritis cap. 8. non agebatur ab Apostolo de justitia quæ contrariatur peccato, sed de corporis resurrectione, quæ contraria est corporis morti: idque extra controversiam omnem evincunt proxima verba: Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Atqui licet plurimi sint constituti vita justitiæ, omnes tamen mortui corporaliter resurget, ut eodem loco Apostolus contestatur. Sunt ergo omnes per Adam, in quo singuli peccaverunt, morti corporis ob illius prævaricationem addicti. Ad priorem ratiocinationem responsum dedimus cap. xi. allato exemplo vestimentorum, calceamentorumque, quæ in deserto plurium annorum spatio non sunt obtrita, atque Henochi, & Eliæ, quorum corpora nondum senectute contabuerunt.

Ita

15.
Solutio 2.

Ita metuendum non erat, ut Adam habens de ligno vitæ stabilitatem *senectute gravaretur*, & paulatim veterascendo perveniret ad mortem. Pari jure de impendentibus periculis est discurrendum. Ut enim per interiorē gratiam, nullis agitabatur perturbationibus animi, ita per gratiam externæ protectionis nullis corporum ladebatur incommodis. Legendus Augustinus lib. xiv. de Civ. Dei cap. 10. Sed de corporis morte satis.

DE IGNORANTIA.

16.
De poena
ignorantiæ.

Plenitudinem scientiæ, & clarissimam summi veri revelationem, quæ futura erat merces perseverantiæ, utique homo in prima conditione non habuit. Illuminatus tamen fuit, ut bene ac sapienter vivere posset, & Deo per liberum arbitrium adharere, ea prorsus ratione, qua de Angelorum mente dictum est lib. x. cap. 19. Quare non poterat homo decipi, & errare invitus, nec *Diabolus eum cepisset, nisi jam ille sibi placere cepisset*, inquit Augustinus xiv. de Civ. Dei cap. 13. Nunc plura à nobis ignorari etiam eorum, quæ ad nos spectant, experientia compertum est. Hanc ignorantiam naturalem esse, non poenam peccati, audebant asserere Pelagiani, apud S. Patrem lib. de Dono Persev. cap. xi. & in i. de Peccatorum meritis cap. 36.

17.
Propositio.

PROPOSITIO. Ignorantia & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis suæ, & qua approbat falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed poena damnati.

Probat
ignorantiam
esse poenam
damnati.

Ita Augustinus citato loco, & in i. de lib. arbitrio cap. 18. in i. Retractat. cap. 9. in vi. adversus Julianum cap. 16. & in Enchiridio cap. 24. Cujus argumenta sunt: quia ignorare est malum, per quod à nescientibus innumera perpetrantur mala, & ejus causa animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. At malum nequit esse naturalis conditio, sed est poena peccati. Itaque ignorantia, & difficultas, sine quibus nullus hominum nascitur, suppelicia sunt, non primordia naturæ. Rursus quia sanat Gratia Christi vulnera propter peccatum inflicta, & ignorantia minuitur veritate magis magisque lucente, concupiscentia vero animi charitate magis magisque fervente: & ideo Pelagiani gratiæ Christi necessitatem negabant, propterea quod fateri volebant utramque, ignorantiam, & concupiscentiam, poenam esse peccati. At gra-

R. P. Berti Theol. Tom. II.

tia Christi deputanda est tam superna mentis illuminatio, quam inspiratio sanctæ dilectionis: Igitur ignoratio, quæ per hanc illuminationem dispellitur, vulnus nunc est, priorisque damnationis effectus. Ignorantia (inquit S. Pater lib. 11. de Dono Persev. cap. 17.) Ignorantia igitur & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates. Vide Christianum Lupum cap. 1. de Opin. Probab. & Card. Norisium in Respons. ad Append. scrup. Anonymi. Accedit depromptum à ratione argumentum: quippe Adam conditus est cum tali potestate, qua bestiis terræ, & cæteris animalibus dominaretur; atque his nomen dedit, eoque, ut ex Hebræorum lingua colligitur, deprehenditur natura singulorum. Illam itaque perfecte noverat. At nunc qualem hominem adinvenies, qui, nisi longo studio sese maceraverit, possit vel domesticorum animalium proprietates dignoscere, easque simplici vocabulo designare? Sunt ergo revera animæ duo ista pœnalia, ignorantia, & difficultas, Lib. 111. de lib. arb. cap. 18.

Oppones: Adam & Eva à serpente seducti sunt: Ergo priusquam laberentur, ignorarunt dolos in seductoris interrogatione latentes.

18.
Objectio.

Respondetur, Evam à supplantatore fuisse in fraudem deductam, posteaquā divinitatem singulari animi insolentia affectavit: eam enim aucupaturus hostis versutus, & artificio eruditus, illicere ad sapientiæ fastigium curavit; atque ita jam arrogantem & inflatam elusit, *Quando his verbis crederet mulier à bona atque utili re divinitus se fuisse prohibitos, nisi jam inesset menti amor propriæ potestatis, & quædam de se superba præsumptio, quæ per illam tentationem fuerat convincenda & humilianda?* Hæc Augustinus libro xi. de Gen. ad literam cap. 30. num. 39. Et xiv. de Civ. Dei cap. 13. *Illud itaque malum, quo cum sibi homo placet, tanquam & ipse sit lumen, avertitur ab eo lumine, quod ei se placet, & ipse sit lumen; illud, inquam, malum præcesserat in abdito, ut sequeretur hoc malum, quod perpetratum est in aperto. Verum est enim quod scriptum est, Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.* Prov. xvi. 18.

Solutio.

Potest idem affirmari de Adam, nisi majoris asserere, hunc non fuisse deceptum, sed

19.

Notandum.

Uu 2

sed

sed peccasse sociali quadam necessitudine, ut Augustinus explicat memorato libro cap. xi. exemplo Aaron, & Salomonis. Quorum alter populo, ut Idolum aureum conflaret, *non consensit inductus, sed cessit obstrictus*: alter vero, quamquam non crederet Deorum simulacra esse colenda, fuit tamen blanditiis femineis ad sacrilegia compulsus. Atque in hanc rem profert S. Pater testimonium Apostoli scribentis in 1. ad Tim. cap. 11. v. 14. *Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævicatione fuit*. Hoc tamen Apostolicum testimonium ita quidam interpretantur, quod Adam non fuerit deceptus à serpente. Hortatur enim Paulus mulieres, *ut in silentio discant cum omni subiectione*, ac jubet, ne docere permittantur: cujus monitionis ac præcepti duplicem causam affert, dignitatis viri, qui primus formatus est; & imbecillitatis mulieris, quam serpens, ut infirmiore, circumvenit. Quamquam vero Augustinus Adamum à serpente negat supplantatum; nihilominus laqueo erroris implicatum asserit, & eum *sefellit quomodo fuerat iudicandum*, forte quod veniale crederet ab uxore commissum, inquit S. Doctor in eodem illo loco. Hujus erroris fontem in exitu præcedentis capitis demonstravimus.

DE CONUPISCENTIA.

20.
De poena
concupi-
scentiæ.

Concupiscere, si vim attendas grammaticalem, idem est, ac *velle*, *appetere*, *cupere*; & definiri potest concupiscentia bonarum æque & malarum rerum appetitus. Hinc in utramque partem, non solum Latini scriptores vocem hanc usurparunt, inter quos Cicero usitata phrasi ait cum perniciosum aliquid, tum res magnas & maxime expetendas *concupisci*; verum etiam Auctores sacri; inter quos Psalmista bono utique sensu ait: *Concupiscit anima mea in atria Domini*; Jacobus contra, *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum*. Atque tam de rerum spiritualium, quam sensibilibus desideratione vocabulum istud *concupiscentia* adinvenitur prolatum. Sed nunc de ea agimus *concupiscentia*, qua caro *concupiscit adversus spiritum*, inquit Augustinus lib. vi. contra Julianum cap. 18. & quæ est generale vocabulum omnis cupiditatis: *Est enim libido ulciscendi, quæ ira dicitur, est libido habendi pecuniam, quæ avaritia, est libido quomodocunque vincendi, quæ pervicacia, est libido gloriandi, quæ jactantia nuncupatur*, auctore eodem Augustino

xiv. de Civit. Dei cap. 15. Proximo tamen capite docet concupiscentiam peculiari ratione appellari, non quamcunque libidinem, sed illam, *qua obscena partes corporis excitantur*.

Nequit ulla concupiscentia reperiri sine anima; *nam concupiscere viventis, & sentientis animæ est*. Non est tamen concupiscentia ipse animæ sensus, sed illud, quod nos habere sentimus; *sicut in passionibus corporis non sensus est morbus, sed ille sensus est, quo nos morbum habere sentimus*: Verba Augustini sunt lib. vi. contra Julianum cap. 14. & 18. In unoquoque autem animi sensu distinguenda est sentiendi vivacitas, utilitas, necessitas, & libido. *Vivacitas sentiendi est, quæ magis aliis, aliis minus in ipsis corporalibus rebus pro earum modo, atque natura quod verum est percipit, atque id à falso magis, minusve discernit. Utilitas sentiendi est, per quam corpori vitæque, quam gerimus, ad aliquid approbandum, vel improbandum, sumendum, vel rejiciendum, appetendum, vitandumque consulimus. Necessitas sentiendi est, quando sensibus nostris etiam quæ nolumus ingeruntur. Libido autem sentiendi est, quæ nos ad sentiendum sive concupiscentes mente, sive repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit*. Hæc est concupiscentia, de qua agimus. Julianus ista quatuor invicem confundebat, sed distinguenda esse demonstrat S. Pater lib. iv. cap. 14. allatis sensuum omnium experimentis. Inter quæ ingeniose observat etiam Virgilium nulla imbutum fide, divinaque scientia inter famem unde oritur edendi necessitas, & libidinem sive intemperantem appetitum epularum posuisse discrimen; dum enarrans frugalem Aenææ ac sociorum refectionem post naufragii pericula, in viii. Aen. libro ait:

Postquam exempta fames epulis, mensæque remotæ.

De regio autem, splendidoque convivio, quo ab Evandro postmodum fuerunt excepti, inquit Poeta:

Postquam exempta fames, & amor compressus edendi.

Ex quibus constat concupiscentiam non esse appetitum sensitivum aut rationalem duntaxat, sed appetitum ipsum inordinatum & reluctantem, sive impetum animi, aut sensus ad turpia & immoderata trahentem. *Motibus igitur suis anima, quos habet secundum spiritum, adversatur aliis motibus suis, quos habet secundum carnem: & rursus motibus suis, quos habet secundum carnem, adver-*

21.
Notandum
i. de
concupi-
scentia.

adversatur aliis motibus suis, quos habet secundam spiritum; & ideo dicitur: Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: ait Augustinus lib. VI. adversus Julianum cap. 14. num. 41.

22. *Notandum.* Ipse tamen motus non est concupiscentia, sed actus ejus; quemadmodum exponit S. P. eodem lib. cap. 19. Quare concupiscentia est prava illa affectio, unde istiusmodi inordinatus motus exoritur. Hinc è Schola nonnulli, quibus consentiunt ex nostris Thomas de Argentina, & Gregorius Ariminensis in distinctionem libri 11. tricesimam appellarunt concupiscentiam sensu non malo morbidam qualitatem. Est autem morbidum, quod tabe confectum est, & vim habet morbi inferendi, ut morbida pecus, morbidus aer: quod nomen morbidæ qualitatis eatenus approbamus, quatenus significatur qualitatis nomine, animi aut corporis habitudo; quæ talis esse potest, etiam carentiâ prioris temperamenti, uti malam qualitatem dicimus languorem infirmitatis. Nam S. P. Augustinus lib. 1. de Nuptiis cap. 25. de concupiscentia scribit, *Affectio est quedam mala qualitatis, sicut languor.* Atque manifestius XI. de Gen. ad lit. cap. 32. appellat concupiscentiam eodem vocabulo, *morbidam, & mortiferam qualitatem.* Certum est autem, hanc non esse malam substantiam à principio malo productam in homine, ut S. Pater adversus Manichæos non uno in loco demonstrat; quoniam malum nihil est aliud, quam sola à bono deficientia. Importat vero concupiscentia aliquid positivum, videlicet, esse impetum, motumque animi, aut sensus; & aliquid privativum, nempe esse motum non rectum & moderatum. Atque ita facile percipitur quomodo, etsi non est substantia, aut qualitas positiva, inficit, titillat, & inclinât ad malum: quia ut moveat & afficiat habet à vivacitate & natura sensus vel animi, ut afficiat moveatque inhoneste, id nanciscitur à vitio, & privatione ordinis inter carnem & spiritum; quemadmodum ut claudus currat, officium est animalis; sed ne recte incedat, fit læsione atque imbecillitate membrorum. Quamobrem nisi homo infirmus esset, sed inferior pars obtemperaret rationi; nullus impetus animi, aut sensuum foret idem ille, quem libidinem & concupiscentiam promiscue appellamus: habuisset enim homo obedientiam inferiorum membrorum, quam sua inobedientia perdidit. Legendus Augustinus lib. XIV. de Civ. Dei cap. 24.

PROPOSITIO: Concupiscentia vitium est inseminatum persuasionem Diaboli, naturæ vulnus, & pœna peccati.

Ita definit Tridentinum Concilium sess. v. can. 5. & probatur I. Joannes cap. 2. v. 16. ad Parthos hæc scribit: *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus.* Apostolus autem ad Romanos cap. VII. v. 23. *Video, inquit, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Et ad Gallatas v. 17. *Caro enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur, ut non quæcunque vultis, illa faciatis.* Jacobus etiam cap. 1. v. 14. scribit: *Unusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum. Ex quibus S. Pater hæc argumenta adversus Pelagianos vibrat. Primo concupiscentia, quam Joannes affirmat à Patre non esse, & cui nos admonet, ut resistamus; non est natura instituti hominis, sed pœna damnati; munera quippe Dei debemus custodire ac diligere, nec naturam, quæ bona est, execrari possumus & odisse: *Quomodo autem Joanni Apostolo obtemperamus, si concupiscentiam carnis diligimus? Respondebis, Non est ipsa, quam laudo. Et quæ illa est, quam Joannes dixit à Patre non esse? Luxuria, inquires. Sed luxuriosi non erimus, nisi istam, quam laudas, concupiscentiam diligamus. Ac per hoc nolite diligere carnis concupiscentiam, cum dicebat, luxuriosos nos esse volebat. Ab hac igitur abs te laudata concupiscentia diligenda prohibemur, quando à luxuria prohibemur: hæc autem, quam diligere prohibemur, non est à Patre. Hæc igitur concupiscentia, quam laudas, non est à Patre.* Aug. lib. XVII. contra Julianum cap. 13. num. 64. Deinde liquet ex Apostolo concupiscentiam cum castitate pugnare: & unum bonum cum altero minime pugnat. At castitatem bonam esse demonstrant sacræ literæ, quæ nos ad eam conservandam hortantur. Oportet ergo, ut carnis concupiscentia sit mala, & homini adhærens ob vitium, non ob naturalem conditionem. *Duo enim bona, quæ à Patre sunt inter se pugnare non possunt; pugnant autem inter se continentia, & concupiscentia: quid bonum à Patre magis esse velis, responde:*

Uu 3

lequi-

sequitur è vestigio Augustinus. Præterea ex præmissis Scripturarum Divinarum testimoniis constat concupiscentiam ad peccatum nos inclinare, eaque, nisi Christi gratia succurrat, arbitrium hominis lege peccati quasi mancipium Diaboli captivari. Sed quod ad peccatum allicit & prolestat, est naturâ suâ malum & poena; malum itaque, & peccati poena est concupiscentia, seu pugnax & lacertosa libido. *Quis autem ita sit imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, pervicax, ita postremo insanus & demens, qui cum peccata mala esse fateatur, neget esse malum concupiscentiam peccatorum, etiamsi adversus eam concupiscente spiritu peccata concipere ac parere non sinatur?* Lib. vi. ejusdem adversus Julianum argumenta S. Pater jaculat, quæ operose constringunt eruditi Ordinis Theologi, Norisius in Vindiciis cap. 3. §. 2. Fulgentius Bellelli lib. 3. cap. 14. 15. & 16. Aurelius Piette de peccato Originali Quæst. 6. aliique complures.

24. *Objectiones.* Et si permulta à Pelagianis objectabantur, possunt tamen omnia ad hæc revocari. Principio, concupiscentiam ad prolis generationem inditam esse ex eo colligitur, quod illa etiam pecudes illiciuntur; in quibus nulla culpa esse potest. Deinde stante etiam integritate naturæ fuisset filiorum propagatio: igitur & concupiscentia. Tum: Si hæc mala sit, dammandæ erunt nuptiæ, quarum officium nonnisi indulgendo libidini exercetur. Præterea nihil est aliud concupiscentia, quam naturalis appetitus, in quo, ut in cibo vel potu usuvenit, solus est culpandus excessus. Insuper etiam peccati poena aliquod bonum est, non enim est malum peccatorem punire: bona erit ergo concupiscentia, quam contendimus poenam esse peccati. Postremo concupivit Eva ligni vetiti fructum, de quo comedens prævaricatrix evasit: fuit itaque ante mulieris prævaricationem ipsa libido.

25. *Resolutiones.* Respondet Augustinus ad primum lib. iv. contra Jul. cap. 5. n. 39. ideo hanc libidinem in belluis malam non esse, *Quoniam non repugnat rationi, qua carent.* Addit de Orig. Peccato cap. 40. tantam excellentiam esse homini comparatione pecoris, ut natura astius in homine vitium sit. Subdit lib. iv. Operis imperfecti num. 56. habere animam asinam, qui, cum libido sit natura pecoris, negat in homine poenam esse. Ait bruta non inhiare in prægnantes, atque in actus obsceniores; ideoque in

homine libidinem longe esse turpiorem, quam sit in belluis. Narrat lib. vi. contra Julianum cap. 14. num. 41. exemplo Calligoni, etiam Eunuchos meretriciis amplexibus inquinari, quam turpitudinem in exsectis bestiis non offendimus. Quod sequitur de propagatione prolis in statu innocentiae solvitur lib. vi. adversus Julianum cap. xi. lib. 11. de Nuptiis & concupisc. cap. 13. & lib. xiv. de Civit. Dei cap. 23. & 24. dicendo tunc libidinem aut nullam futuram, aut ita subditam voluntati, ut nunquam posset sollicitare nolentem, ita, ut absque noxia cupiditate homo uteretur genitalibus membris, ut modo movere pro lubitu manus, aut pedes. Tertium argumentum in ipsum Julianum retorquetur lib. 111. cap. 15. nam cum nuptiæ sint concupiscentiæ remedium, ut fatebatur Julianus, consequitur illam esse languorem quemdam & morbum; nemine providente remedium sanitati. In 1. autem de nuptiis cap. 14. demonstrat culpabilem non esse generandi intentione concubitum, qui proprie nuptiis est imputandus; has vero illud, quod non pertinet ad se, carnalem videlicet voluptatem, veniam dignum reddere propter se. Addit lib. vi. contra Julianum cap. 18. hoc libidinis malo bene uti pudica conjugia, cum eo utuntur generandi causa, atque illud certa lege refranant, ne ad alienas mulieres laxatis extra pudorem habenis discurrat. Ad quartum nego concupiscentiam esse naturalem appetitum; nam velle etiam salvum esse, & velle suscipere filios, eosque nutrire & educare naturalis est appetitus, idemque rationis, non libidinis, ut S. Doctor ait lib. 11. de Nuptiis cap. 5. quare concupiscentia ad appetitum addit inordinationem, quâ rationem antevertit, eique repugnat, ideoque, nisi cum Pelagianis sensum vivacitatem, libidinemque permixte accipiamus, semper in hac aliquis excessus deprehenditur. Proxima argumentatio exploditur exemplo mortis, & cæcitatatis, quæ licet bonæ sint comparate ad Deum juste eas infligentem, quod præstat beneficia indebita subtrahens; nihilofecius peccatori, cui decernuntur, poena sunt. Ultima etiam eliditur, respondendo præcessisse in Eva malam voluntatem, qua serpenti subdolo crederet, & consecutam malam concupiscentiam, qua cibo inhiaret illicito; ut scribit Sanctus Doctor lib. iv. Operis imperf. cap. 56. & nos supra diximus Prop. 3. cap. 12. De Concupiscentia, quam in statu naturæ puræ propugnant quamplures Theologi, paulo

paulo infra : nunc enim de ea, quam modo experimur, tantummodo verba fecimus.

DE PUDORE NUDITATIS.

26.
De pudore
nuditatis.

Hujus concupiscentiæ etiam pudor nuditatis est invictissimum argumentum: quod cum negare ausus sit post veteres Pelagianos immoderatus Augustiniano- rum librorum Censor Joannes Phereponus, breviter demonstratur. Etenim Genesis 11. 25. de Adam & Eva ante- quam laberentur, scriptum est: *Erat autem uterque nudus, & non erubescerant*: post transgressionem vero, ut habetur cap. 111. 7. *Aperti sunt oculi amborum; cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata*. Atqui non sunt aperti primorum hominum oculi, quasi ante lapsum cæci fuerint, ut supra adversus Ophitas demonstratum est: nec ut viderent interiorem peccati maculam solummodo; quippe ad hanc contegendam nihil conferre poterant perizomata ficus. Itaque aperti sunt, ut erubescerent, turpisque nuditatis afficerentur pudore. Merito *hujus libidinis maxime pudet, merito & ipsa membra, quæ suo quodam, ut ita dixerim, jure, non omnimodo ad arbitrium nostrum movent, quæ non moventur, pudenda dicuntur, quod ante peccatum hominis non fecerunt. Nam sicut scriptum est, Nudi erant, & non confundebantur; non quod eis sua nuditas esset incognita, sed turpis nuditas nondum erat, quia nondum libido membra illa præter arbitrium commovebat, nondum ad hominis inobedientiam redarguendam sua inobedientia caro quodammodo testimonium perhibebat, &c.* Legito Augustinum lib. xiv. de Civit. Dei cap. xviii. Hinc est quod merito Sanctus Pater ex pudore nuditatis, atque ex eo, quod concubitus faminei, cæterique actus voluptuosi nunquam palam perficiantur, & ingenuus quilibet homo ne turpia verba profundat continetur à veracundia, evincit libidinem malum esse tam hoc ipso loco, quam in altero libro de Nuptiis cap. 5. & contra Julianum lib. iv. cap. 16. & lib. v. cap. 2. Quo in loco etiam hæreticum redarguit, quod ut argumentum ex allatis verbis Genesios petiti callide eluderet, perizomata idem significare affirmabat ac vestimenta. Verum putide prorsus, ac pertinaciter. Enimvero Græcum vocabulum *περιζωματα*, & Hebraicum *חגורת* Hagored, Chaldaumque

זרזין Zervazin idem esse ac subcinctoria, subligacula, & lumbaria, ipsum etymon demonstrat, atque consensio Interpretum universorum.

Obicit Phereponus Animadv. in 27. cap. 13. lib. xiiii. de Civit. Dei, & in Objectiones. cap. 17. libri xiv. motum aut nullum Phereponi: fuisse in Eva, aut certe minime conspicuum, & qui in eam ruborem posset inferre. De nuditate primorum parentum videndos cum alios Interpretes, tum præsertim Joannem Clericum in Genesim: gentes in Africa & America plane nudas incedere, nec olim magis vestitas fuisse, quidquid scribat in suo Appollonio Philostratus: nuditatis pudorem hinc potissimum natum, quod cum Adam & Eva liberos habuerint, tecti esse debuerunt, ne hi genitalia membra contrectarent, suisque citius æquo abuterentur: mulieres à pubertate tectas esse oportere, ne singulis mensibus oculos scædum quidpiam offendat: conjugatos quoque nuditati consulere, ne per oculos concitata libidine, optimæ conjugiorum leges violentur. Belle his verbis censorium calamus retrahit: *Sed de his pluribus non agemus, ne in pudorem & ipsi peccamus.*

28.
Responsio.

Respondeat idem Augustinus, ut quisque videat tam exulcerato animo Phereponum Sancti Doctoris libros legisse, ut tela Juliani jamdiu ab illo protrita nonnisi in sui perniciem tractare præsumat. Itaque S. Pater lib. iv. contra Julianum cap. 13. num. 62. hæc habet: *Quid autem de motu feminae, cujus & ipsam puduit, inniter argumentandum putasti? Non utique femina motum visibilem texit: sed cum in eisdem membris tale aliquid sentiret occultius, quale vir senserat, ambo texerunt, quod alterutrum videndo in alterutrum commoti ambo senserunt, & vel unusquisque sibi, vel alter alteri erubuerunt.* Næ peracura est prior illa Phereponi argutatio, nova, ac peremptoria! Deinde nos Phereponus hortatur, ut adeamur Interpretes, præsertim vero Joannem Clericum, id est seipsum, pro recta intelligentia versus 7. capitis 111. Genesios, quem de nuditate animi, id est, privatione gratiæ, ac peccato intelligendum esse contendit. Sed audiat Augustinus lib. v. adversus Julianum cap. 2. num. 7. hæc edisserens: *Ubi manifesta res est, scripturæ Divinae sensui nostrum sensum addere non debemus: non enim hoc fit humana ignorantia, sed presumptione perversa. Adam, & mulier ejus, qui nudi erant ante peccatum, & non*

confundebantur, mox ut peccaverunt quas partes corporis amicerunt, perizomatium nomine satis evidenter expressum est. Videmus quid texerint: nimia insipientia est adhuc querere, nimia impudentia adhuc negare, quid senserint. De nuditate itaque corporis, non solius animi, sunt verba Genesis accipienda, & de velamine pudendorum membrorum, quorum motu sentitur turbida ac perversa libido. Atque hæc est omnium fere Interpretum expositio; cui nec repugnat interpretatio eorum, qui docent Adam & Evam aperuisse oculos mentis ad discernendum inter bonum & malum; nam & his assentitur S. Pater XI. de Genesi ad lit. cap. 32. & XIV. de Civit. Dei cap. 17. scribens, se primos parentes cognovisse nudatos illa gratia, qua prius vestiebantur. Quod sane noverunt, quia hac gratia remota, extitit in motu corporis quædam impudens novitas, unde esset indecens nuditas, & fecit attentos reddiditque confusos. Joannem autem Clericum, inquit eruditus Auctor librorum de Ingeniorum moderatione lib. III. cap. 3. virum & eruditione & ingenio critico revera celebrem, sed licentia quoque opinandi famosum, adeoque in Sanctos Patres animatum, cum audis; alterum, imo ipsum Phereponum audire te putes. Unde apparet hominis arrogantia, qui non solum Phereponum, id est, laboris patientem se ipsum nominat, verum etiam præ cæteris sese Divinarum scripturarum Interpretem nobis lætitandum proponit. Quod rursus opponitur de causa pudoris, eadem facilitate ab Augustino retunditur in II. de Nuptiis cap. 5. num. 14. his verbis: Quare illud opus conjugatorum subtrahitur & absconditur etiam oculis filiorum, nisi quia non possunt esse in laudanda commixtione sine pudenda libidine? Idem dicendum est de adolescentibus, & puellis egressis ex ephebis, cæterisque nuda membra tegentibus: quare, nisi forte ob turpitudinem libidinis, nuditatem suam erubescunt? Sed accedit ad refellendum Phereponum, quod primi parentes consueverunt subincinctoria, ac tegumenta verendorum, cum nec filii essent, qui contrectarent pudenda, nec alienæ mulieres, quibus Adam commisceretur, neque causæ aliæ, quas imprudens Criticus prætexit. Nec minus est portentosum in gentibus Americanis, quod nude prorsus incedant, quam quod sint anthropophagæ, & natos, parentesque immaniter cædant: quæ facinorosa si laudanda sunt, etiam laudanda erit li-

bido; sin minus, neque hæc erit cum moribus summe vituperandis perpauco-rum hominum celebranda. Denique & quod vereatur Criticus ne peccet in pudorem, ita ab Augustino carpitur lib. IV. contra Julianum cap. 13. num. 62. Sed loquens vana petis, ut ignorent ver-recunda aures, & congemiscant potius, quam indignentur necessitati tuæ Quare petis, ut ignoretur tibi? Nonne abs te venia postulatio etiam ipsa est libidinis accusatio? Et lib. II. de Nuptiis cap. 9. num. 22. Quid enim potuit Deus facere, quod ejus prædicatorem pudeat dicere? Ita Augustinus fregit in Pelagianis Phereponi audacissimam temeritatem. Hæc de pudore nuditatis primorum hominum, quorum oculi, ad discernendum inter bonum quod amiserant, & malum in quod ceciderant, aperti sunt;

Quosque aluit misero fallax insania
pomo,

Vestivit folio: seva quos arbore nudos
Reddidit, hos gravius tenui de cortice
texit.

Alcimus Avitus lib. 3.

DE TUNICIS PELLICEIS.

Ad tegendam fœmorum nuditatem 29.
perizomata ficos sibi primos homines De Tunicis
construere, Deumque eis addidisse tunicas pelliceas Divina narrat Historia. pelliceis.
Has tunicas Origenes esse putat ipsum mortale corpus ob prævaricationem præteritam interitu conficiendum. Hunc allegoricum sensum etiam Augustinus comprobatur in II. de Genesi contra Manichæos cap. 21. dicens: Ipsi enim fecerunt præcinctoria de foliis fici, & Deus illis fecit tunicas pelliceas; id est ipsi appetiverunt mentiendi libidinem relicta facie veritatis, & Deus corpora eorum in istam mortalitatem carnis mutavit, ubi latent corda mendacia. Pro qua Origeniana sententia stare videtur evidens ratio; non enim decebat Deum lanium fieri, mactare animalia, & pellium esse futorem. Cum etiam bina cujusque speciei animantia produxerit, & nihil novi condiderit die sexta transacta; inverisimile est aliqua deglubisse, uno bestiarum genere perditio.

Verumtamen affirmandum est, vere 30.
Adamo & Evæ Tunicas è pellibus con- Deum fecit,
struere Deum fecisse: non enim alium se tunicas
sensum patiuntur hebraica nomina עור pelliceas af-
armatur.
כתנות Catnod-Hor, quæ significant

vestimenta ex pelle bestiis detracta: nec sine causa in historiis à literalis sensu est ulla-

ullatenus recedendum. Cui sane non adversatur Augustinus, qui xi. de Gen. ad lit. cap. 39. n. 52. scribit: *Hoc significationis gratia factum est, sed tamen factum.*

3.
Variæ sen-
tentia fe-
runtur.

Ad rationem prædictam, quæ vide-
tur confirmare Origenianum errorem,
responderunt veteres Rabbinii fuisse pel-
les, quas statim tempore serpentes abji-
ciunt; sive animalia adhuc viventia
sponte, Dei jussu, se pellibus expolia-
se: aut forte *pellium* nomine significari
pilos, vel lanam. At hæc partim ficti-
tia sunt, partim aspera & contorta;
partim quoque temporis angustia, &
necessitati convenire non possunt. Pro-
copius Gazæus Comment. in Genesim
putat hujusmodi vel productas ex ni-
hilo, vel per conversionem præexisten-
tis materiæ, ipsa die sexta post Adæ la-
psum, & die ad vesperam inclinante.

Torniellus tom. 1. Annal. p. 100. scri-
bit tunicas ab ipso Adamo, Deo inspi-
rante, fabrefactas, nec Deum, sed ho-
minem animalia occidisse. Factum id
ministerio Angelorum, scribunt Abu-
lensis, à Lapide, Salianus, alii. Ego
non video, cur teneamur asserere, Deum
ex animalibus singulis bina tantum creas-
se, cum hæc inter non sit, quomodo
in hominibus, dominium ac regimen,
cui dependentia ab uno necessaria est:
aut si bina fuerunt producta, non po-
tuerint, antequam mactarentur, ad
speciei conservationem faminas gravi-
vidare. Ut ut sit, falsum est, quod
de primis hominibus scribit in quinto
Lucretius:

*Necdum res igni sciant tractare, nec
uti
Pellibus, & spoliis corpus vestire fe-
rarum.*

C A P U T XIV.

De Adami resipiscencia, ac salute.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.
à num. 2. usque ad 5. Probatur, Adamum pæ-
nitentiam egisse, & salutem æternam con-
secutum fuisse.

6, & 7. Respondetur ad contrariam argumen-
tationem.

1.
De Adami
resipiscen-
tia ac salute.

TATIANUS Syrus auctor Orationis
ad Græcos editæ circa annum vul-
garis Aerae 172. Marci Aurelii Imp.
XII. primus omnium Adami saluti con-
tradixit, ut Irenæus scribit lib. 1. cap.
38. olim 30. & verbis Irenæi Eusebius
H. E. lib. IV. cap. 29. Et doctissimus
quidem Valesius Irenæi verba reddidit,
*Nova præterea argumenta ad subverten-
dam Adami salutem excogitans*, quibus
videtur Tatianum non fuisse hujus er-
roris auctorem, sed in Græcis habetur,
*τῇ δὲ τοῦ Ἀδὰμ σωτηρίᾳ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀν-
τιλογίαν ποιῶντος*, id est, *Adami au-
tem saluti ex se ipso, ingenioque suo con-
tradictionem faciens*. Post Tatianum
damnationem Adæ asseruerunt Encratia,
sic nuncupati ἀπὸ τῆς ἐγκρατείας, à conti-
nentia, quod nuptiis adversarentur; un-
de diversi non fuerunt à Marcionitis, ut
recte eo loco Eusebius. Hi & Severia-
ni dicti sunt à Severo quodam Tatiani
discipulo, de quo Nicephorus lib. IV.
H. E. cap. 4. & lib. I. Hæretic. fabul.
cap. 21. Theodoretus.

An Adam
salvatus.

Revocavit in dubium salutem Adæ,
non tamen inter damnatos illum connu-
meravit Rupertus Abbas Tuitiensis, qui
floruit sub initium sæculi XI. Istum ali-
R. P. Berti Theol. Tom. II.

qui benigne excusant, quasi aliorum
sententiam, non propriam exposuerit.
Verum etsi Rupertus temeritatis notam
inurit iis, qui temere quæstionem hanc,
subscribentes Encraticis, finirent; ni-
hilo tamen minus posteaquam dubita-
tionis suæ causa attulit, nulla pro Ada-
mo producta, pergit rotundis quadra-
tisque verbis: *Salvatio ejus, & à mul-
tis libere negatur, & à nullo satis firmi-
ter defenditur*. Excusandus potius Ru-
pertus, quod non satis ei constaret de
auctoritate libri Sapientiæ, de qua olim
dubitarunt nonnulli: nullo enim alio
Divinæ Scripturæ testimonio salus Adæ
apertissime comprobatur. Id tamen
Tatiano, asseclisque minime suffragatur;
quoniam hi non in ancipiti dubitatione
prudenter versati sunt, sed temere in
protoparentem damnationis sententiam
pronunciaverunt. Nunc autem ob me-
morati libri certam divinamque aucto-
ritatem, atque ventilatam traditionem
Majorum, neque fas est iudicium su-
spendere.

PROPOSITIO: Adam patrati crimini-
nis pœnituit, & salutem æternam est propositio,
consecutus.

xx

Demon-

Probat
Adamum
penitusse, &
salvum fa-
ctum.

Demonstratur primo ex cap. x. Sapient. v. 1. & 2. *Hæc illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus custodivit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.* Deinde probatur Traditione PP. Irenæus in III. adversus Hæres. cap. 34. plura contra Tatianum argumenta producit, de quibus infra. Fuit autem Irenæus huic hæretico synchronus, atque strenuissimus Adversarius. Sæculo 3. damnarunt hunc errorem Tertullianus lib. 11. contra Marcionem cap. 25. & Origenes hom. 35. in Matthæum. Proximo sæculo Eusebius loco citato, Athanasius libro de Passione & Cruce Domini, Hilarius in Matthæum Canone VIII. Gregorius Nazianzenus Oratione XVIII. de laudibus Cypriani. Postremo Patres ac Theologi universi, quorum ductor, & columen Augustinus Epistola ad Evodium 99. nunc 164. cap. 3. ait: *Et de illo quidem primo homine patre generis humani, quod cum ibidem solverit, Ecclesia fere tota consentit: quod eam non inaniter credidisse credendum est, undecunque hoc traditum sit; etiamsi Canoniarum scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas. Quamquam illud quod in libro Sapientie scriptum est, Hæc illum, qui primus factus est, patrem orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit ei virtutem continendi omnia, magis pro hac sententia, quam pro ullo alio intellectu facere videtur.* Collegerunt testimonia Patrum Bellarminus lib. 111. de Amis. gratiæ cap. 12. Torniellus ad an. m. 930. num. 9. Pererius lib. 7. comment. in Genes. Nat. Alex. dissert. XVII. sæc. 2. Sam. Andreas, & alii; ita ut nullus plane tam ex Catholicis, quam ex Protestantibus neget, de salute Adæ universos, Tatianis exceptis, convenire. Unum addo quod alii prætermiserunt, in Litanis, quibus utitur Clerus S. Mariæ Majoris Romæ, legi: *Sancte Adam, ora pro nobis.*

3.
Argumenta
Irenæi pro
Adamo.

His ego pro definiendo dogmate contentus ero: nam ubi constat de auctoritate literarum Sanctorum, & de consensu antiquorum, necesse non est ad humanam rationem confugere. Irenæus tamen hoc etiam telo petiit Tatianum, & salutem Adami demonstrat primo, quia sententia Tatiani nova est, ab eo conficta, & in parentes impia & injuriosa. Insuper, quia Deus non maledixit Adam & Evæ sicut serpenti; imo illos ad resipiscentiam invitavit, & eis

venia salutisque spem dedit, facta promissione Christi Redemptoris: per quem mulier Ecclesiæ, ac Deiparæ typus debebat serpentis caput conterere. Deinde quia in signum poenitentia se asperis perizomatis induerunt. Ulterius, quoniam Pastor non invenisset ovem perditam centesimam. Postremo, quia Diabolus gloriari posset, se à Christo non fuisse devictum, si primi parentes non fuissent ab ejus captivitate liberati. Parens adversus Bellarminum, qui memorato loco hæc argumenta ex Irenæo produxit, tertium de perizomatis, & alterum de ove centesima parum firmum judicat, cum responderi posset, perizomata illa propter nuditatem fuisse confuta, hanc vero ovem significare quemvis peccatorem resipiscentem: cætera esse probabilia fatetur. Verum Irenæo assentitur etiam Ambrosius lib. de Parad. cap. 13. nec opus est, ut sint omnia prorsus invicta & palmaria. His accedunt conjecturæ aliæ, quod Adam & Eva Christi & Ecclesiæ typum gesserint, quod ab illis Abel sacrificiorum rationem, Deique cultum fuerit edoctus, & quod una cum Christo à mortuis surrexerint, ut Patres nonnulli tradiderunt.

Valde probabilem de salute Adæ fidem facit traditio de sepultura ejusdem Adæ eo ipso loco, in quo crucifixus est Dominus. Cujus traditionis, ut mitam quæ citari solent ex libro 11. Carminum contra Marcionem, & ex Augustini sermone 71. de Temp. nunc 6. Apend. quæ, etsi spuria habentur à Criticis, comprobant tamen antiquorum temporum opinionem; locupletissimos testes laudare possumus Cyprianum Tract. de Resurrect. Christi, Origenem hom. in Matthæum 35. Epiphanius lib. 1. adversus hæreses, Jo. Chrysostomum hom. 84. in Joannem, & alios plures laudatos à Bellarmino, & à Hyacintho Serry Exercit. 56. num. 5. & in Prologo Galeato operum Melchioris Cani cap. 5. & à Toletio Annot. 12. in cap. 19. Joannis, &c. Qui omnes tradunt Christum mortuum super Adæ sepulchrum, ut is salvaretur Divini sanguinis asperzione.

Erit, qui reponat, S. Hieronymum Comment. in cap. 27. Matthæi hanc traditionem rejicere, quod in Jesu filii & solutio. Nave volumine legatur Adam sepultum juxta Hebron; & Arbee, & Calvaria locum dictum sit à capite decollatorum, uti asserunt & Beda, & Paschasius, & Doctor Angelicus 3. p. q. 47. art. 10. Magnus

4.
Argumenta
tiones pro
salvatore
Adæ.

5.
Oppugnatio

Magnus enim Hieronymus de hac traditione scribit: *Favorabilis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera.* Et ad 5. cap. Ep. ad Ephesios: *Hæc utrum vera sint, nec ne, lectoris arbitrio derelinquamus.* Remanet tamen satis firma, aut saltem non refutata, illa de busto Adæ sententia; propterea quod Hebræorum opinio de Adamo sepulto in Hebron, nequit ex libro Josue confirmari, ut aperte demonstrasse confido in prima secundi capitis propositione. Imo vera esse potest utraque simul sententia, nuncupatum Golgotha à cranio Adæ, & à cervicibus decollatorum. Cum debita ergo Hieronymo reverentia, ad partes aliorum accedimus; maxime quod ipsemet in Epistola, quam ad Marcellam dedit nomine Paulæ & Eustochii, quæ est inter familiares lib. 2. ordine septima, est pervetustæ traditionis adstipulator. In ea siquidem Epistola hæc de Hierosolyma habet: *In hac urbe, imo in hoc tunc loco, & habitasse dicitur, & mortuus esse Adam: unde & locus, in quo crucifixus est Dominus noster Calvaria appellatur, scilicet quod ibi sit antiqui hominis Calvaria condita: ut secundi Adam, id est, Christi sanguis de cruce stillans, primi Adam, & jacentis protoplasti peccata dilueret, & tunc sermo ille Apostoli compleveretur: Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Itaque Scripturæ Divinæ testimonio, consensione Patrum, & conjecturis plurimis, quarum, aliæ probabiles sunt aliæ prope certæ, tollitur omnis hæsitatio circa resipiscentiam Adami, circa quam pauci fuerunt accipiti cogitatione distracti.

CONTRARIA OBJECTIO DILUITUR.

6. *Objectiones.* Sed ita argumentaberis. Salutem Adæ nec scriptura, nec traditio, nec aliqua ratio potest comprobare. Non scriptura: nam, ut Rupertus ait, liber Sapientiæ de Canone non est, & majori libertate parvipenditur, quam suscipitur, quia quando, vel ubi Adam peccatum suum agnovit, non ostendit. Amplius autem quod dictum est, *Et dedit illi virtutem continendi omnia*, nulum certum sensum præsentat, quia præter unicum Dominum Jesum Christum nullus est homo tali virtute præditus. Adde legi in pluribus codicibus: *Et eduxit illum de limo terræ, non à delicto suo.* Præterea Apostolus in 1. R. P. Berti Theol. Tom. II.

ad Corinth. xv. 22. novum Adam opponit veteri; ut ergo in illo omnis salus, ita in vetere Adamo est omnis puni- tio, & damnatio. Rursus idem Apostolus ad Hebræos xi. 4. Ecclesiam fidelium non ab Adam, sed à filio ejus Abel exortam ostendit. Ex Scripturis igitur salus Adæ nequit evinci. Sed nec ex traditione. Etenim Rupertus, ut dictum est, circa eam pendet animo: Bernardus in libro de modo beate vivendi scribit: *Adam in infernum cecidit, quia inobediens fuit:* Et Gelasius Papa librum, qui inscribitur, *Penitentia Adæ*, inter apocryphos amandavit. Ratio autem æquitatis postulat, ut ex quo Deus non pepercit angelis peccantibus, nec veniam daret homini, quem conditione inferiorem paribus beneficiis ornaverant. Scripturis itaque, auctoritate, & ratione salvatio Adæ oppugnatur.

7. *Solutiones.* Resp. falli Rupertum, qui à Canone divinarum scripturarum expungit librum Sapientiæ: in quo retinendam esse Vulgatæ lectionem, constat ex Græcis, Romanisque Codicibus, & ex Patribus, qui legerunt, *à delicto suo*, ut supra vidimus in Augustiniana ad Evodium Epistola. Ea autem verba, *Et dedit ei virtutem continendi omnia*, non plenissimam potentiam, sed dominium ac regimen demonstrant rerum terrenarum; cum sit in græco *κρατῆσαι πάντων*, *omnibus dominari.* Cœpisse Adæ pœnitentiam ex quo dominicæ sententiæ cervicem inflexit, & rudibus brutorum pellibus contextus vitam miserrimam egit, pie & probabiliter credimus. Apostolum in Epist. ad Corinth. agere de morte & resurrectione corporum, diximus capite præcedenti; quamquam & in hoc novus Adam opponitur veteri, quod unus gratiæ, alter peccati sit auctor: sed tamen ad Rom. v. 14. appellatur primus Adam *τύπος τοῦ μέλλοντος* *forma futuri.* In Epistola autem ad Hebræos fideles præcipue laudantur, qui fidei causa aut mortem perpessi sunt, aut futurorum promissionem singulari mysterio acceperunt; quorum utique primus est Abel. De Ruperto non opus est plura edisserere. Liber de modo bene vivendi non est genuinum opus Bernardi, ut demonstrat Bellarminus de script. Eccles. an. 1130. è stylo, & inscriptione ad Sororem virginem, & præterea possunt verba, quæ inde obijciuntur, ad solum reatum, & meritum

tum damnationis referri. Gelasius certum librum; non poenitentiam Adami reprobatur; ut dum declarat apocryphos qui inscribuntur, *De Infantia*, & *de Nativitate Salvatoris*, derogat librorum auctoritati, non autem substantiae rerum gestarum. Adamo denique, non Angelis Deus peperit; sive quod ille fuerit imbecillioris naturae, ut Gregorius docet lib. 17. *Moralium* cap. 9. &

Damascenus lib. 11. cap. 3. sive quia Dominus beneficiorum suorum Angelos iusto iudicio, hominem misericordiae decreverat reservare. Pro quo maximo benefacto, aliisque innumeris, quibus nunquam non afficimur, inter quae & illud connumerandum est, quod finem attigerim hujusce libri, Deo patri misericordiarum gratias refero.

PRAE-